

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ

1. KADEME

3.
Kitap

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ

AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ

I. KADEME

► Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

3.
Kitap

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2024

Genel Yayın Yönetmeni Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Yayın Koordinatörü Gökçağrı GÜREL

Proje Koordinatörü Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR

Yazı İşleri Dr. Mehmet Akif CİHAN

Editör Prof. Dr. Cevriye ERGÜL

Yayına Hazırlayan Sevil CANPOLAT

Gülhan ERSOY

Merve LAÇİN

Katkıda Bulunanlar Nahide GÜNGÖRDÜ

Kübra YÜCEKAYA

Tashih Sevil CANPOLAT

Görsel Betimleme Hafize DOĞAN

Tasarım Sude Ajans Reklam Org. Tan. Ltd. Şti.

Aile Eğitimi Kitap Seti'nin her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne aittir. Setin içerikleri kaynak gösterilmeden hiçbir suretle alınıp yayınlanamaz.

Değerli Aileler,

Eğitimde tüm paydaşların bir araya gelerek ortak bir amaç uğruna çaba sarf etmesi, başarı için en önemli kriterlerdendir. Paydaşların en mühimlerinden birisi de muhakkak ki sizlersiniz. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin ebeveyni veya vasisi olmak, sizleri de bizim nazarımda özel kılmaktadır. Bizler Millî Eğitim Bakanlığı mensupları olarak çocuğunuzun doğumundan mezuniyetine kadar geçireceğiniz süreçte, sizlere destek vermek amacıyla gece gündüz çalışmaktayız. Basılı veya yazılı formatını okumakta olduğunuz "Aile Eğitimi Kitap Seti" çalışması da bu amaçla hazırlanmıştır. Setimiz, özel eğitim ihtiyacı olan çocukların eğitiminde, sizlere yol gösteren bir başucu kaynağı görevi görecektir nitelikte hazırlanmıştır.

Sevgili Aileler, Kıymetli Öğretmenler,

Aile Eğitimi Kitap Seti; alanında uzman seksenden fazla akademisyen ve eğitimcinin uzun uğraşlar sonucunda ortaya çıkardığı, toplam 54 kitaptan oluşan bir yardımcı kaynak kitap setidir. Tüm yetersizlik türleri için kendi içerisinde ayrı kitap setleri barındıran, her bir kitap setinin içerisinde de farklı yaş gruplarına veya alt yetersizlik türlerine hitap eden bir anlatım tarzı benimsemiştir. Eğitim sürecinde ve sonrasında ihtiyaç duyacağınız teorik bilgiler, etkililiği bilimsel olarak kanıtlanmış uygulama örnekleriyle harmanlanmış ve uzun yıllar kullanılacak harika bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Günümüz teknolojisi ve bilgi toplumu düşünüldüğünde video içeriklerin öğrenmede ne kadar etkili bir yöntem olduğu herkesin malumudur. Bu kitaplarda yer alan teori ve uygulama içerikleri kısa videolar ile desteklenmeye çalışılmıştır. Ayrıca hazırlanan videolar işitme ve görme yetersizliği olan ailelerimiz için erişilebilir bir formatta hazırlanmıştır. Bununla birlikte kitaplarımızdaki görsel betimleme metinleri de düşünüldüğünde özel eğitim alanında her ögesiyle erişilebilir bir eser ortaya koyulmuştur.

Takdimimi noktalarken "Aile Eğitimi Kitap Seti"nin; sizlere özel eğitim ihtiyacı olan bireyler yetiştirirken yol gösterici olmasını ve her bir evladımızın eğitim hayatlarının sonunda, bağımsız bir yurttaş olarak yaşamlarına devam edecek seviyeye gelmelerinde katkı sağlamasını temenni ederim. "Özel Eğitim" alanında bir mihenk taşı görevi görecektir bu eserin hazırlanmasında emeği geçen tüm akademisyen, eğitimci ve Genel Müdürlüğümüzün kıymetli personellerini canı gönülden kutlar, setimizin memleketimize hayırlı olmasını umut ederim.

Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Genel Müdür

SUNUŞ

Değerli Aileler,

Sizler, en değerli varlıklarınız olan biricik çocuklarınızın yaşam içinde kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlayacak becerileri kazanabilmeleri için büyük bir mücadele vermektесiniz. Bu mücadelede sizlere yardımcı olabilmek için sağlık, eğitim, sosyal destek, güvenlik gibi alanlarda pek çok eğitimci ve uzman görev yapmaktadır. Tüm görevlilerin amacı, siz ailelerin çocuklarınızın gelişimi ve eğitimine katkıda bulunarak onları bağımsız bireyler hâline getirme sürecinde yanınızda olmaktır.

Gelişim özellikleri her ne olursa olsun her çocuğun ailesiyle mutlu, huzurlu ve geleceğe güvenle bakan bireyler olmaya hakkı vardır. Çocuklarınızın bu hakları elde edebilmesi, onlara verilecek nitelikli eğitim ve destek hizmetlerin sunulması ile mümkün olacaktır. Tüm çocukların bu nitelikli eğitim ve destek alma yönündeki anayasal haklarını, en verimli şekilde kullanabilmeleri için doktorların, öğretmenlerin, uzmanların yanı sıra siz ailelerin de önemli sorumlulukları yerine getirmeleri gerekir. Her anne baba mutlaka çocuğu için en iyisini ister. Sizler için önemli olan; en iyi bakıma, en iyi eğitime, en iyi destek hizmetlerine kolaylıkla erişebilmektir. Biz hizmet verenlerin de sizin çok önem verdiğiniz bu hizmetlerin geliştirilmesinde iş birliğimize ihtiyacımız vardır. İnanıyoruz ki uzmanlar ve eğitimciler ile aileler, el ele vererek çocukların toplum yaşamına katılımlarını sağlamak için en iyisini yapacaklardır.

Çocuklarınızın, uzmanlar ve eğitimcilerin sunduğu pek çok hizmetten en iyi şekilde yararlanabilmesi için siz ailelerin de bu sürece etkin olarak katılması beklenmektedir. Şu bir gerçektir ki aileler çocuklarının gelişim ve eğitimlerinde katılımcı olduklarında çocuklarının okul başarıları artacağı gibi bağımsız yaşama hazırlanmaları da kolaylaşacaktır. Bu iş birliğinin yürütülmesinde sizler için Aile Eğitimi Kitap Seti hazırlanmıştır. Sizlere sunulan bu set, tüm özel eğitim kategorileri ve tüm yaş grupları için alanında uzman akademisyenler tarafından titizlikle hazırlanmıştır. Sizler çocuğunuzun durumuna ve yaşına uygun olan kitapları, bu kitap setinden seçerek çocuğunuzun gelişim ve eğitimine katkıda bulunabileceksiniz.

Sevgili Öğretmenler, Değerli Aileler,

Kitap setlerimiz; otizm spektrum bozukluğu, zihin yetersizliği, işitme yetersizliği, görme yetersizliği, bedensel yetersizlik, öğrenme güçlüğü, dil ve konuşma bozukluğu, duygu ve davranış bozukluğu, çoklu yetersizlikler ve ailelerle çalışma konularını kapsamaktadır. Her bir kitap seti ise 0-3 yaş, 4-6 yaş, birinci kademe olan ilkokul, ikinci kademe olan ortaokul, üçüncü kademe olan ortaöğretim öğrencilerinin aileleri için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Aynı zamanda tüm grupları ilgilendiren konular, ortak aile eğitimi kitap seti olan Özel Eğitimde Ailelerle Çalışma Seti'nde toplanmıştır. Tüm kitap setlerinde açıklanan konular, uzmanların ve öğretmenlerin hazırladığı videolarla zenginleştirilmiştir. Böylece sizler çocuğunuzun gelişimi ve eğitimiyle ilgili bilgileri edinirken aynı zamanda konuların videolarını izleyebileceksiniz. Özel eğitim ihtiyacı olan tüm bireylerin ailelerine yararlı olması dileğiyle...

Çocuk yetiştirmek bir sanattır, aileler sanatçılardır, çocuklar ailelerin eserleridir.

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR
Proje Koordinatörü

EDİTÖR/KOORDİNATÖR

Prof. Dr. Cevriye ERGÜL

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ YAZAR LİSTESİ

Prof. Dr. Gözde AKOĞLU

Doç. Dr. Ahmet Bilal ÖZBEK

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

Dr. Öğr. Üyesi Burcu KILIÇ TÜLÜ

GENEL AMAÇ

Sevgili Ailelerimiz, Kıymetli Öğretmenler,

Bu kitap setinin amacı; ebeveynlerin farklı yaş gruplarındaki öğrenme güçlüğü olan çocuklarının genel gelişim ve öğrenme özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak, öğrenme güçlüğü ile ilişkili yaşadıkları sorunları çözme konusunda dikkat etmeleri gerekenleri açıklamak, ebeveynlere çocuklarının farklı alanlardaki gelişimlerini ve akademik başarılarını desteklemeye yönelik öneriler sunmaktır.

KAZANIMLAR

Bu kitap seti ile aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Öğrenme güçlüğü'nün tanımını ve öğrenme güçlüğü olan çocukların farklı yaş düzeylerindeki gelişimsel özelliklerini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü açısından okul öncesi dönemde gözlenebilecek risk göstergelerini ayırt eder.
- Öğrenme güçlüğü yaşama riski olan çocukların gelişimini destekleyici etkinlikler uygular.
- Öğrenme güçlüğü yaşama riski olan çocukların dil ve erken okuryazarlık becerilerini destekleyici etkinlikler uygular.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun okuma, yazma ve matematikte yaşayabileceği problemleri açıklar.
- Öğrenme güçlüğü'nün tanılama süreçlerinin nasıl yürütülmesi gerektiğini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuklar için sınıf içinde yapılması gereken uyarlamaları açıklar.

- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun akademik becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun dikkat, bellek ve çalışma becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun sosyal-duygusal gelişimini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun sınavlara hazırlanmasına yardımcı olur.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun internet ve sosyal medya kullanımına ilişkin risklerden ve siber zorbalıktan korumak için gerekli önlemleri alır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun meslek seçimi sürecine rehberlik edebilmek için gerekli bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun üniversite eğitime ve/veya iş yaşamına geçiş sürecini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun kazanması gereken önemli yetişkinlik becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.

İÇERİK

Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti 5 kitaptan oluşmaktadır. Bu kitaplar:

1. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti 0-3 Yaş Grubu*
2. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti 4-6 Yaş Grubu*
3. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti I. Kademe*
4. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti II. Kademe*
5. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti III. Kademe*

AÇIKLAMALAR

Sevgili Aileler,

Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti beş kitaptan oluşmaktadır. İlk kitap 0-3 yaş aralığında çocukları olan ailelere yönelik hazırlanmış iken, ikinci kitap 4-6 yaş grubu için hazırlanmıştır. Ancak öğrenme güçlüğü'nün tanı kriterleri, çocukların okul öncesi dönemde bu yaş gruplarında tanılanmasını mümkün kılmadığı için bu yaş grupları için hazırladığımız kitaplar öğrenme güçlüğü yaşama riski olan çocukların ailelerine yönelik açıklamalar içermektedir. Kitap setimizdeki üçüncü kitap ilkokula (1. kademe), dördüncü kitap ortaokula (2. kademe) ve beşinci kitap ise liseye (3. kademe) devam eden çocukların aileleri için hazırlanmıştır.

Bu kitapları hazırlamadaki amacımız; sizlere öğrenme güçlüğü'nün doğasını açıklamaya çalışırken çocuklarınızın genel olarak ne tür gelişim ve öğrenme özellikleri gösterebilecekleri hakkında bilgi vermek, farklı alanlardaki gelişimleri ile akademik başarılarını nasıl destekleyebileceğinize yönelik öneriler sunmaktır. Ayrıca öğrenme güçlüğü ile ilişkili olarak ailelerin sıkça yaşadığı sorunları çözme konusunda dikkat etmeniz gerekenleri açıklamaktır. Her biri alanında uzman akademisyenler tarafından hazırlanan kitaplar kolay anlaşılabilir bir dille ve pratik önerilerle oluşturulmuştur.

Bu aşamada sizlerden çocuğunuzun yaşına uygun olan kitabı dikkatlice okumanızı ve sunulan bilgileri mümkün olduğunca günlük yaşamınıza ve çocuğunuzla ilişkilerinize aktarmanızı rica ediyoruz. Tabii ki her öneriyi hemen yerine getirmeniz mümkün olmayabilir. Ancak bu süreçte önce çocuğunuzun yaşadığı zorlukları veya problem yaşadığınız alanları listeleyerek bunlardan en öncelikli olanlara karar vermeniz gerekebilir. Ardından en öncelikli problem durumdan başlayarak kitabın ilgili bölümlerini okumaya başlayabilirsiniz. Bölümü okurken kendiniz için notlar almanız ve günlük yaşamınızda ne tür değişikliklere gitmeniz gerektiğine yönelik aklınıza gelenleri kaydetmeniz okuduklarınızı uygulamaya aktarırken işinizi kolaylaştırabilir. Okuduklarınız arasında sizin durumunuza uygun olmayan bilgiler olabilir. Bu öğrenme güçlüğü gösteren çocukların birbirinden çok farklı özellikler gösterebilmesi ile ilgilidir ve çok beklendik bir durumdur. Böyle durumlarda veya okuduklarınızın

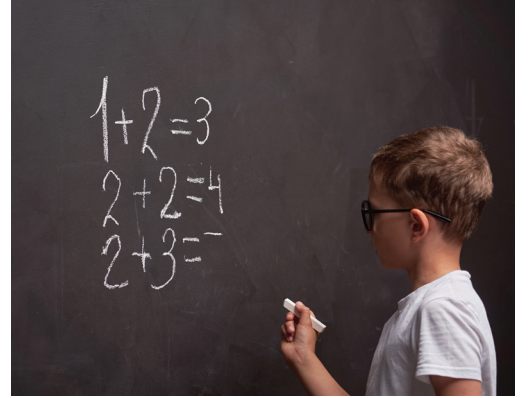
sizin için yeterince açık olmadığı durumlarda çocuğunuzun eğitimi ile ilgili öğretmenlerden veya uzmanlardan destek almanız iyi olacaktır.

Tüm çocuklarda olduğu gibi öğrenme güçlüğü olan çocuklarda da okulda ve farklı ortamlarda sunulan eğitim desteğinin evde de ebeveynleri tarafından sürdürülmesi, çocuğun gelişimini ve öğrenme sürecini hızlandırmak açısından son derece önemlidir. Bu konuda size destek olmak için hazırladığımız bu kitapların sizin ve çocuğunuzun yaşamına katkı sunmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Cevriye ERGÜL
Editör

BÖLÜM 1: ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ HAKKINDA

Genel Amaç	8
Kazanımlar	8
İçerik	8
Açıklamalar	8
Öğrenme Güçlüğü Nedir?	9
Öğrenme Güçlüğü'nün Özellikleri Nelerdir?	12
Öğrenme Güçlüğü Türleri Nelerdir?	14
Öğrenme Güçlüğüne Eşlik Eden Durumlar Nelerdir?	20
Üstün Yetenekli ve Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar	21
Öğrenme Güçlüğü'nün Nedenleri Nelerdir?	21
Öğrenme Güçlüğü'nün Yaygınlığı Nedir?	22
Öğrenme Güçlüğü Nasıl Tanılanır?	23
Neler Öğrendik?	23
Yararlanılan Kaynaklar	24

BÖLÜM 2: EĞİTİM SÜRECİNDE DİKKAT EDİLECEK KONULAR

Genel Amaç 28

Kazanımlar 28

İçerik 28

Açıklamalar 28

Tarama (Çocukların İlk Belirlenmesi Süreci) Aşamasında Neler Yapılmaktadır? 29

Eğitim Hizmetleri ve Çocuğun Desteklenmesi 36

Tarama, Tanılama ve Eğitim Süreçlerinde Aile Katılımı 41

Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklarda Etkili Olmayan Tartışmalı Uygulamalar 44

Neler Öğrendik? 44

Yararlanılan Kaynaklar 45

BÖLÜM 3: Okuma yazma BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Genel Amaç	48
Kazanımlar	48
İçerik	48
Açıklamalar	48
Okuma Becerilerinin Desteklenmesi	49
Okuduğunu Anlamanın Desteklenmesi	57
Yazma Becerilerinin Desteklenmesi	61
Neler Öğrendik?	65
Yararlanılan Kaynaklar	65

BÖLÜM 4: GENEL AKADEMİK BAŞARININ DESTEKLENMESİ

Genel Amaç 68

Kazanımlar 68

İçerik 68

Açıklamalar 69

Çocuğa İlişkin Beklentileri Yüksek Tutmak 69

Görevleri Yapılabilir Küçük Basamaklara Bölmek 71

Yeni Kavram ve Becerileri Öğrenme Sürecinde Destek Olmak 71

Yeni Öğrenilen Bilgi ve Becerileri Geçmiş Bilgiler ve Deneyimler ile İlişkilendirmek 73

Çocuğun Okulda Öğretilen Bir Konuyu Tam Olarak Öğrendiğinden Emin Olmak 76

Çocuğa Çalışmaları ve Öğrenmeleri Üzerine Geri Bildirim Vermek 77

Öğretimde Çoklu Duyulardan Yararlanmak 78

Şematik Düzenleyiciler Kullanmak 78

Matematik Becerilerini Desteklemek 80

Neler Öğrendik? 82

Yararlanılan Kaynaklar 83

BÖLÜM 5: SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİMİN DESTEKLENMESİ

Genel Amaç	86
Kazanımlar	86
İçerik	86
Açıklamalar	86
Düşük Benlik Algısı ile Baş Etmek ve Öz Güveni Desteklemek	88
Kaygı ve Depresyon Durumlarının Önüne Geçmek	92
Çocukla Olumlu ve Sıcak Bir İletişim Ortamı Yaratmak	94
Çocuğun Öğrenmeye Yönelik Motivasyonunu Artırmak	96
Çocuğun Sosyal Becerilerini ve Arkadaşlık İlişkilerini Desteklemek	97
Neler Öğrendik?	98
Yararlanılan Kaynaklar	99

BÖLÜM 6: BAĞIMSIZ ÇALIŞMA BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Genel Amaç 102

Kazanımlar 102

İçerik 102

Açıklamalar 102

Bağımsız Çalışma
Becerilerini Desteklemek 104

Organize Olma ve Çalışma
Becerilerini Desteklemek 106

Not Alma Becerilerini
Desteklemek 109

Öz Düzenleme Yeterliliğini
Desteklemek 112

Neler Öğrendik? 112

Yararlanılan Kaynaklar 113

BÖLÜM 1: ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ HAKKINDA

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

BÖLÜM 2: EĞİTİM SÜRECİNDE DİKKAT EDİLECEK KONULAR

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

BÖLÜM 3: OKUMA yazma BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

BÖLÜM 4: GENEL AKADEMİK BAŞARININ DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

BÖLÜM 5: SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİMİN DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

BÖLÜM 6: BAĞIMSIZ ÇALIŞMA BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

Genel Amaç

Bu kitabın amacı; öğrenme güçlüğü açısından risk grubunda olan, öğrenme güçlüğü tanısı olan ve ilkokula devam eden çocukların ebeveynlerine öğrenme güçlüğüne belirtileri, çocuklarda görülen gelişimsel özellikler ve öğrenme güçlüğüne türleri hakkında bilgi vermek, öğrenme güçlüğü olan çocukların okuma yazma becerilerini, akademik başarılarını, sosyal-duygusal gelişimlerini ve bağımsız çalışma becerilerini nasıl destekleyeceklerine ilişkin öneriler sunmaktır.

Kazanımlar

Bu kitapta aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Öğrenme güçlüğüne özelliklerini açıklar.
- Öğrenme güçlüğüne farklı türleri olduğunu söyler.
- Okuma güçlüğü, yazma güçlüğü ve matematik güçlüğü olan çocuklarda görülen akademik özellikleri açıklar.
- Öğrenme güçlüğüne eşlik etme olasılığı olan tanı durumlarını tanımlar.
- Öğrenme güçlüğüne yaygınlığını ve nedenlerini söyler.
- Öğrenme güçlüğü olan çocukların tanılanma sürecini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü açısından risk grubu çocukların taranması ve belirlenmesi süreçlerini açıklar.
- Tanılama amaçlı gönderme öncesi süreçte sınıf içi desteklerin sağlanmasının önemini açıklar.
- Tanılama süreçlerinin nasıl yürütülmesi gerektiğini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuklar için sınıf içinde yapılması gereken uyarlamaları söyler.
- Tanılama, eğitsel değerlendirme ve eğitim süreçlerine ailenin katılmasının önemini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü olan çocukların desteklenmesinde bilimsel olmayan uygulamalar olabileceğini ve bunlardan kaçınılması gerektiğini söyler.
- Okuma yazma becerilerini öğrenme aşamasında olan çocukların ses bilgisel farkın-

dalıklarını nasıl destekleyebileceğini söyler.

- Okuma yazma becerilerini öğrenme aşamasında olan çocukların okuma ve yazma becerilerini nasıl destekleyebileceğini açıklar.
- Okuma akıcılığını ve doğruluğunu desteklemek için yapılabilecek etkinlikleri açıklar.
- Okuduğunu anlamayı desteklemek için yapılabilecek etkinlikleri açıklar.
- Yazma becerilerini desteklemek için yapılabilecek etkinlikleri açıklar.
- Çocuğun performansına göre hedefler belirlemenin ve onun gelişimini izlemenin önemini söyler.
- Çocuğa yeni kavram ve becerileri öğrenme sürecinde nasıl destek olacağını açıklar.
- Çocuğun öğrendiği bilgi ve becerileri hatırlaması için neler yapılabileceğini açıklar.
- Çocuğun yeni bilgi ve becerileri öğrenme sürecini kolaylaştırmak için şematik düzenleyicileri nasıl kullanabileceğini söyler.
- Matematik dersi becerilerini desteklemek için neler yapabileceğini açıklar.
- Çocuklarda düşük benlik algısı ile baş etmek ve öz güveni desteklemek için neler yapılabileceğini açıklar.
- Kaygı ve depresyonun belirtilerini ve ortaya çıkması durumunda neler yapılabileceğini söyler.
- Çocukla sıcak ve etkili bir etkileşim-iletişim ortamı oluşturabilir.
- Çocuğun öğrenmeye yönelik motivasyonunun artması için kendi davranışlarını ve çevreyi düzenleyebilir.
- Çocuğun sosyal becerilerini ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek için neler yapılabileceğini açıklar.
- Çocuklarda bağımsız çalışma becerilerini desteklemek için düzenlemeler yapar.
- Çocuklarda organize olma becerilerini desteklemek için düzenlemeler yapar.
- Çocuklarda not alma becerilerini destekler.
- Çocukların öz düzenleme yeterliliklerini desteklemek için neler yapılabileceğini açıklar.

İçerik

1. Öğrenme Güçlüğü Hakkında
2. Eğitim Sürecinde Dikkat Edilecek Konular
3. Okuma yazma Becerilerinin Desteklenmesi
4. Akademik Başarının Desteklenmesi
5. Sosyal-Duygusal Gelişimin Desteklenmesi
6. Bağımsız Çalışma Becerilerinin Desteklenmesi

Değerli Ailelerimiz,

Öğrenme güçlüğü; okumayı, yazmayı, sözel dili ve matematiği öğrenme süreçlerini etkileyen; farklı bir anlatımla beynin bilgiyi işleme süreçlerini etkileyen bir bozukluktur. Öğrenme güçlüğü olan çocukların büyük bir çoğunluğu ilkököl yıllarında akademik alanlarda kendilerinden beklenenden daha düşük düzeyde performans gösterdikleri için tanı alırlar. Öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişimlerine uygun ve nitelikli eğitim almaları hem güçlüğün seyrini hem de akademik başarıyı etkileyen çok önemli bir unsurdur. Çünkü uygun destek ve uyarlamaların sağlanması durumunda öğrenme güçlüğü olan çocuklar, oldukça başarılı öğrenme yaşantılarına sahip olabilirler. Ebeveynler olarak sizlerin öğrenme güçlüğü olan çocuklarınızın hem gelişimlerinin hem de akademik başarılarının desteklenmesinde önemli bir rolünüz bulunmaktadır. Bu kitap kapsamında öğrenme güçlüğü olan çocukların ebeveynlerine, öğrenme güçlüğünün tanımı, türleri ve gelişimsel özellikleri üzerine bilgi vermek ve çocuklarını nasıl destekleyeceklerine yönelik etkinlik önerileri sunulmaktadır. Bu kapsamda bu kitap altı bölümden oluşmaktadır ve her bir bölümde hem öğrenme güçlüğünün özelliklerine hem de çocukların nasıl destekleneceğine ilişkin öneriler verilmiştir.

Bölümler Hakkında

Bu kitabın ilk bölümünde öğrenme güçlüğü hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Bazı çocuklar okula başladıklarında okuma, yazma ve matematik gibi alanların bir ya da birkaçında güçlük ve akademik olarak başarısızlık yaşayabilirler. Bu güçlükler, onların başka bir gelişimsel ya da duysal problemden (ör. zihinsel yetersizlik, işitme yetersizliği, görme yetersizliği) ya da öğretim uygulamalarına yeterince erişememelerinden (ör. sık sık devamsızlık yapması, anadilinin farklı olması) kaynaklanmamaktadır. Tüm bu durumlar

öğrenme güçlüğüne işaret etmektedir. Akademik olarak zekâ düzeyine göre beklenenden daha düşük performans gösterme, öğrenme güçlüğü'nün en temel belirtilerinden biridir. Öğrenme güçlüğü, bireylerin zekâ düzeylerinin bir göstergesi ya da bir sonucu değildir yalnız hayat boyu süren bir durumdur. Bununla birlikte uygun eğitim hizmetleri ile öğrenme güçlüğü olan çocuklar akademik olarak başarılı olabilmekte ve bu güçlüğü'nün üstesinden gelebilmektedir. Öğrenme güçlüğü olan tüm çocuklarda benzer özellikler görülmemekte, güçlük yaşanan alan farklılaşabilmektedir. Bazı çocuklar okumada, bazıları yazmada, bazıları matematikte güçlük yaşarken bazıları da bunların birkaçında ya da tümünde güçlük yaşayabilmektedir. Öğrenme güçlüğü'nü erken yaşlarda belirleyip müdahale etmek, çocuklarımızın akademik başarısını artırmak ve yaşadıkları güçlüklerin diğer akademik alanları etkilemesini önlemek açısından önemlidir.

İkinci bölümde öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitim süreçlerine ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar arasında hem akademik başarı hem de gelişimsel-davranışsal açısından birbirlerinden farklı özellikler görülebilmektedir. Bu durum ise tanılama sürecini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte tanılama ve eğitim sürecinde izlenmesi gereken bazı aşamalar vardır. Bu aşamalar sınıf içinde tüm çocukların değerlendirildiği tarama amaçlı değerlendirmeler ile başlar. Tarama amaçlı değerlendirmelerde öğrenme güçlüğü açısından risk altındaki çocukların belirlenmesi ve bu çocukların sınıf içinde desteklenmesi amaçlanmaktadır. Sınıf içinde desteklenen çocukların bu desteklerden yeterince yararlanamadığı, gelişim göstermediği durumlarda tanılama amaçlı değerlendirmeler için yönlendirme yapılmaktadır. Tanıya yönelik değerlendirmelerde çocukların zekâ düzeylerinin, akademik başarılarının uygun araçlarla değerlendirilmesi, gözlem, öğretmen ve aile görüşmeleri ile ayrıntılı bilgi toplanması önemlidir. Tanılama bir süreçtir ve uzun zaman alabilir. Bununla birlikte akademik açıdan güçlük yaşayan çocukların tanı almasalar bile erken dönemde destek almaya başlaması gerekmektedir. Bu nedenle akademik başarı açısından risk altındaki çocukların tanı alıp almadığına bakılmaksızın vakit kaybetmeden eğitim desteği alması, sınıf içinde uyarlamalar yoluyla desteklenmesi önemlidir. Aileler olarak sizlerin çocuklarınızın hem değerlendirilmesi hem de müdahale planlarının hazırlanıp uygulanması aşamalarına aktif olarak katılmanız çocuklarınızın gelişimi ve uygun kararların alınması açısından önemlidir.

Kitabın üçüncü ve dördüncü bölümlerinde çocukların okuma yazma becerilerinin ve akademik başarılarının desteklenmesi konusu ele alınmıştır. Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda okuma ve yazma güçlükleri sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu güçlükler sadece okuma ile ilgili alanları değil genel akademik başarıyı da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle çocukların okuma ve yazma becerilerinin erken dönemlerden itibaren desteklenmesi önemlidir. Bu kapsamda okumayı öğrenme aşamasında olan çocukların ses bilgisel farkındalıklarının desteklenmesi, harf ses ilişkilerini öğrenmelerinin

desteklenmesi, bunlara yönelik etkinlik ve alıştıırma yapılması gerekmektedir. Okumayı öğrenmiş olan çocuklarda ise okuma akıcılığı ve doğruluğunun artması için tekrarlı okuma çalışmaları gibi etkinliklerin yapılması önemlidir. Benzer bir biçimde yazma becerileri için de çocukların gereksinim duyduğu alanlarda çalışma ve ek alıştıırmaların yapılması gereklidir. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar sadece okuma ve yazma becerilerinde değil, matematik becerilerinde ve diğer akademik alanlarda da güçlük yaşayabilirler. Bunun yanı sıra öğrenme güçlüğü olan çocuklar sınıf içinde gerekli uyarılma ve düzenlemeler yapılmazsa öğretim etkinliklerinden yeterince yararlanamayabilirler. Çocukların akademik başarılarını desteklemek için çocuğa ilişkin beklentilerin yüksek tutulması ve gerçekçi öğretimsel amaçlar, beklentiler oluşturulması, karmaşık ve zor becerilerin küçük basamaklara bölünerek öğretilmesi, sık tekrar yapmasının sağlanması ve düzenli geri bildirim verilmesi gerekmektedir. Çocukların öğrenmekte zorlandığı konularda mutlaka model olarak öğretimin tekrarlanması ve öğrendiği konuların, onun geçmiş deneyimleri ve bilgileri ile ilişkilendirilmesi de önemlidir.

Kitabın beşinci ve altıncı bölümleri ise öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal-duygusal gelişimleri ile bağımsız çalışma becerilerinin desteklenmesi konularına ayrılmıştır. Çocukların okulda yaşadıkları akademik zorluklar, onların düşük benlik algısı ve düşük öz güven geliştirmelerine neden olabilir. Bunun yanı sıra sosyal ipuçlarını okumada da güçlükler yaşamaları nedeni ile arkadaşlık ilişkileri geliştirmekte zorluklar yaşayabilirler. Tüm bunlardan dolayı, öğrenme güçlüğü olan çocukların öz güvenini desteklemek için onlara farkında olmadan gönderdiğiniz mesajları kontrol etmemiz, sürekli eleştirmekten kaçınmanız, onun bizim için özel olduğunu ve kabul gördüğünü hissettirmeniz önemlidir. Bunun yanı sıra çocuğunuzun performansına göre ulaşılabilir amaçlar belirlemeniz ve bunları başardığında olumlu geri bildirim vermeniz gereklidir. Çocuğunuzla etkili iletişim kurmanız, sadece onunla geçireceğiniz özel zamanlar oluşturmanız, çocuğunuzla etkili ve verimli zaman geçirmeniz onun değerli olduğunu hissetmesine katkı sağlayacaktır. Bazı öğrenme güçlüğü olan çocuklar sosyal becerilerde de sınırlılıklar yaşayabilirler. Bu sosyal becerilerin model olarak doğrudan öğretilmesi ile sözü edilen sınırlılıkların üstesinden gelinebilir. Tüm bunların yanı sıra öğrenme güçlüğü olan çocuklara bağımsız çalışma becerilerini öğretmek, onların bağımsız öğrenme yeterliliklerini desteklemek açısından önemlidir. Bu nedenle çocukların bağımsız çalışma becerilerinin erken dönemden itibaren desteklenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda organize olma, kendini düzenleme, not alma gibi becerilerin de desteklenmesi gerekmektedir.

BÖLÜM 1

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ
HAKKINDA

Genel Amaç

Bu bölümün amacı, öğrenme güçlüğü'nün tanısal özelliklerini, gelişimsel özelliklerini ve türlerini açıklayabileceklerdir.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Öğrenme güçlüğü'nün özelliklerini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü'nün farklı türleri olduğunu söyler.
- Okuma güçlüğü, yazma güçlüğü ve matematik güçlüğü olan çocuklarda görülen akademik özellikleri açıklar.
- Öğrenme güçlüğüne eşlik etme olasılığı olan tanı durumlarını tanımlar.
- Öğrenme güçlüğü'nün yaygınlığını ve nedenlerini söyler.
- Öğrenme güçlüğü olan çocukların tanılanma sürecini açıklar.

İçerik

1. Öğrenme Güçlüğü Nedir?
2. Öğrenme Güçlüğü'nün Özellikleri Nelerdir?
3. Öğrenme Güçlüğü Türleri Nelerdir?
4. Öğrenme Güçlüğüne Eşlik Eden Durumlar Nelerdir?
5. Üstün Yetenekli ve Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar
6. Öğrenme Güçlüğü'nün Nedenleri Nelerdir?
7. Öğrenme Güçlüğü'nün Yaygınlığı Nedir?
8. Öğrenme Güçlüğü Nasıl Tanılanır?
9. Neler Öğrendik?

Açıklamalar

Kitabımızın bu bölümünde öncelikle öğrenme güçlüğü olan çocuklarda görülen gelişimsel özellikler ve tanılama ölçütleri yer almıştır. Ardından öğrenme güçlüğü türlerinden söz edilmiş; bu kapsamda okuma güçlüğü (disleksi), yazma güçlüğü (disgrafi) ve matematik güçlüğü (diskalkuli) açıklanmış, bu güçlüklerin ilkokuldaki göstergeleri ele alınmıştır. Sonrasında öğ-

renme güçlüğüne eşlik eden tanı durumları açıklanmış; öğrenme güçlüğüne eşlik etme olasılığı yüksek olan dikkat eksikliğinin ve hiperaktivite bozukluğunun, depresyonun, anksiyetenin ve sosyal-duygusal bozuklukların üzerinde durulmuştur. Bölümün ilerleyen kısımlarında ise öğrenme güçlüğünün nedenleri, yaygınlığı ve tanılama süreçleri açıklanmıştır.

Öğrenme Güçlüğü Nedir?

Öğrenme güçlüğü; okumayı, yazmayı, sözel dili ve matematiği öğrenme süreçlerini etkileyen, farklı bir anlatımla beynin bilgiyi işleme süreçlerini etkileyen bir bozukluktur (1). Bu güçlüğünün en temel göstergesi çocuklarda zekâ düzeylerine göre beklenmeyen bir biçimde düşük bir akademik performansın görülmesidir. Öğrenme güçlüğü olan çocukların okuma, yazma ve matematik başarıları, kapasitelerine ve kendilerine sunulan öğrenme olanaklarına göre beklenenden daha düşüktür. Bu düşük akademik başarı başka bir bozuklukla (işitme ve görmede yaşanan sınırlılıklar, zihinsel yetersizlik vb.) açıklanamamaktadır (2). Öğrenme güçlüğü; dinleme, düşünme, konuşma, okuma, yazma veya matematiksel hesaplamalar yapmada güçlüklerle ortaya çıkan sözlü ve yazılı dili anlamayla ya da kullanmayla ilgili temel bilişsel süreçlerin birinde veya birkaçındaki bozukluklar olarak tanımlanmaktadır (2, 3).

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü; dinleme, düşünme, konuşma, okuma, yazma veya matematik alanlarında güçlüklerle ortaya çıkan sözlü ve yazılı dili anlamayla ya da kullanmayla ilgili temel bilişsel süreçlerin birinde veya birkaçındaki görülen bozukluklardır.

Öğrenme güçlüğü olan çocukların akademik başarısızlıkları; görme, işitme problemlerinin, motor problemlerin, zihinsel yetersizliklerin, duygusal bozuklukların ya da çevresel, kültürel, ekonomik dezavantajların bir sonucu olarak ortaya çıkmamakta veya bu faktörlerden bağımsız olarak ortaya çıkmaktadır (3). Öğrenme güçlüğü üç temel özellik ile açıklanmaktadır (2, 3, 4):

1. Çocuğun zihinsel yeterliliği (zekâ düzeyi) ile akademik başarısı arasında önemli derecede tutarsızlıklar olması
2. Çocuğun akademik alanlarda yaşadığı güçlüğün öğrenme problemlerine yol açan farklı bir durumun (ör. görme, işitme ile ilgili sorunlar, kültürel farklılıklar, zihinsel yetersizlikler) sonucunda ortaya çıkmamış olması
3. Çocuğun özel eğitim hizmetlerine gereksinim duyması

Görsel 1 Betimleme: Tahtada yazılı toplama işlemlerini yapan sağ elinde tebeşir bulunan gözlüklü erkek çocuğu

SORU

Ana dili farklı olan ve Türkçeyi anasınıfında öğrenen bir çocuğun, birinci sınıfta akademik olarak akranlarından düşük performans göstermesi öğrenme güçlüğüne göstergesi midir?

Öğrenme güçlüğüne tanılanmasında zihinsel yeterlilik ile çocukların akademik başarıları arasındaki tutarsızlık temel alınmakta, bu kapsamda çocukların akademik başarısının zekâ düzeyine göre beklenenden çok daha düşük olduğu durumlarda tanı konulmaktadır (2). Tanılama sürecinde çocukların zihinsel yeterlilikleri zekâ testleri ile değerlendirilmekte; akademik başarıları ise başarı testleri gibi çeşitli değerlendirme araçlarıyla ölçülmektedir. Zihinsel yeterliği yaşına uygun olan çocuklar yaşından ve sınıf düzeyinden çok daha düşük düzeyde bir akademik başarı gösterdiğinde yaşanan bu durum öğrenme güçlüğü ile ilişkilendirilmektedir. Öğrenme güçlüğüne ülkemizde de sıklıkla kullanılan ve Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayınlanan DSM-5 tanılama ölçütleri aşağıdaki gibidir (5):

1. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar; okuma, okuduğunu anlama, yazma, yazılı anlatım veya matematik gibi belirli alanlarda, uygun öğretim desteği sağlanmasına rağmen akademik becerileri öğrenmede ve kullanmada en az 6 ay boyunca güçlük yaşarlar.
2. Öğrencinin belirli bir alandaki akademik beceri düzeyi, öğrencinin yaşı göz önüne alındığında beklenenin önemli ölçüde altındadır. Bu durum, akademik performansı veya günlük yaşamın diğer alanlarını önemli ölçüde etkiler.

3. Öğrenme güçlükleri okul yıllarında ortaya çıkar.
4. Öğrenme güçlükleri, zihinsel yetersizlik, okulda kullanılan dile yeterince hâkim olamama, eğitime yeterince ulaşamama, psikososyal problemler veya diğer zihinsel ya da nörolojik bozukluklar gibi farklı bireysel faktörlerden kaynaklanmaz.

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü'nün belirtileri okul yıllarında okuma, okuduğunu anlama, yazma, yazılı anlatım ve matematik gibi alanlarda, uygun öğretim desteği sağlanmasına rağmen en az 6 ay boyunca süren güçlüklerle görülmeye başlar.

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü tanısı için çocuklarda görülen akademik başarıdaki düşük performansın Türkçeyi yeterince bilmeme, zihinsel yetersizlik, duyuşal yetersizlikler (görme, işitme vb.) okulda sunulan eğitim hizmetlerinin yetersiz olması, çocuğun okula devam edememesi gibi durumlardan kaynaklanmaması gerekmektedir.

Görsel 2 Betimleme: Üzerinde kalemlerle dolu bir kalemlik ve defterlerin üst üste dizili olduğu bir masa, masanın başında defterlerin üzerine kapanan bir çocuk

Tanı ölçütlerinde de görüldüğü gibi akademik olarak beklenenden daha düşük performans gösterme öğrenme güçlüğü'nün en temel belirtilerinden biridir. Öğrenme güçlüğü, bireylerin zekâ düzeylerinin bir göstergesi ya da bir sonucu değildir. Ek olarak öğrenme güçlüğü, zihinsel yetersizliklerden ve gelişimsel bozukluklardan, sosyal-duygusal, görme, duyma ve motor becerilerdeki problemlerden kaynaklanan öğrenme problemlerinden farklıdır. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar, hayat boyu başarıyı etkileyecek olan temel akademik becerilerde güçlükler yaşarlar (6, 7). Bilgiyi algılama, işleme doğruluğunda ve hızında öğrenme güçlüğü olmayan akranlarından daha düşük performans gösterebilirler (1). Dolayısıyla uygun müdahale hizmetlerine beklendiği gibi yanıt vermeyebilirler.

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü, bireylerin zekâ düzeylerinin bir sonucu değildir ve zihinsel yetersizliklerden, gelişimsel bozukluklardan; sosyal-duygusal, motor beceriler ile görme ve işitme becerilerindeki problemlerden kaynaklanan öğrenme problemlerinden farklıdır.

SORU

Öğrenme güçlüğü olan çocukların tümünde aynı güçlükler ve aynı düzeyde akademik başarı mı görülür?

Öğrenme Güçlüğü'nün Özellikleri Nelerdir?

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar okuma, yazma ve matematik alanlarının birinde ya da birkaçındaki düşük akademik performansın yanı sıra dinleme, akıl yürütme, bellek, dikkat, önemli uyarıları seçme, bunlara odaklanma ile görsel veya işitsel bilgilerin algılanması ve işlenmesinde de problemler yaşayabilirler (2). Algılama ve bilgileri işlemede yaşanan güçlükler ise öğrenme güçlüğü olan çocukların okuma, yazma ve matematikte güçlükler yaşamalarına neden olmaktadır. Bu güçlükler bazı öğrenme güçlüğü olan çocuklarda sosyal becerilerde güçlükler, dikkat eksikliklerine, hiperaktiviteye, davranış sorunlarına ve düşük benlik saygısı veya düşük öz yeterlilik algısına neden olabilmektedir (8, 9). Öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişim ve davranış özellikleri ile akademik başarıları çocuklar arasında önemli ölçüde farklılaşabilmektedir. Bununla birlikte öğrenme güçlüğü olan bireylerde çoğunlukla karşımıza çıkan özellikler şunlardır (1):

- Okuma, yazma ve matematik alanında güçlükler
- Dikkat ve bellek problemleri
- Yönergeleri hatırlamada zorluklar

- Sosyal olarak ilişki kurmada ve sürdürmede güçlükler
- Bir görevi yerine getirmek üzere organize olma ve planlamada sınırlılıklar

Bunların yanı sıra öğrenme güçlüğü olan çocuklarda sonuçlarını düşünmeden hareket etme (dürtüsellik), odaklanmada güçlük, dikkatin çabucak dağılması, düşüncelerini sözel olarak ifade etmede zorlanma, konuşurken sözcükleri doğru seçememe, basit, kısa cümlelerle konuşma, konuşulanları anlamada güçlük yaşama, rutinlerin ya da aşına olduğu durumların değişmesi durumunda bu değişikliklerle baş etmede zorlanma ve yeni sözcükler-kavramlar öğrenmede güçlük yaşama gibi özellikler de görülebilmektedir (1). Buna karşın, her öğrenme güçlüğü olan çocukta kendine özgü özelliklerin görülebileceği, bu özelliklerin tümünün görülmebileceği göz önünde tutulmalıdır. Öğrenme güçlüğü olan çocukların akademik başarıları ve akademik derslerde yaşadıkları güçlükler kendi içinde de farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle öğrenme güçlüklerinin kendi içinde farklı türleri bulunmaktadır. Aşağıda bu türlere ilişkin daha ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır.

ÖRNEK DURUM

Tufan, ilkokul 1. sınıfa devam ediyordu. Birinci sınıfın birinci döneminde öğretmen, okuma yazmayı öğretirken, Tufan'ın sesleri birleştirerek okuma ve yazma çalışmalarında çok zorlandığını fark etti. Tufan ses gruplarındaki harfleri-sesleri öğrenmekte de güçlük yaşıyor, sözcük ve cümleleri okurken sıklıkla hata yapıyor, arkadaşlarından daha yavaş okuyordu. Harflerin okunuş ve yazılışlarını öğrenirken de daha sık tekrara gereksinim duyuyordu. Yazarken sık sık harfleri eksik yazıyor, bazı harfleri ters yazıyor ve yazma görevlerini sınıf arkadaşlarından daha geç tamamlıyordu. Birinci sınıfın ikinci döneminde ses gruplarını tamamladıklarında, akranlarına göre daha yoğun ev ödevi vermesine ve çalışma yaptırmasına rağmen, öğretmen Tufan'ın hâlâ okumakta güçlük yaşadığını, akranlarından daha yavaş okuduğunu, okurken harfleri ve heceleri atlama, yanlış okuma gibi hataları akranlarına göre çok daha sık yaptığını fark etti. Yazma çalışmalarında ise akranlarından çok daha yavaş yazdığını ve yazma hatalarının da akranlarından çok daha sık olduğunu gözlemledi. Okuma yazma çalışmalarının dışındaki derslerde ise Tufan oldukça başarılı görünüyor, okuma yazmayla ilişkili derslere göre daha fazla katılım sağlıyordu. Öğretmen; Tufan'ın ailesi ile bu durumu paylaştığında ailesi Tufan'ın yaşına göre beklenen düzeyde performans gösterdiğini öğrenmişlerdi. Bununla birlikte Tufan'ın okuma ve yazmada yaşadığı güçlükler birinci sınıfın sonuna gelmesine rağmen hâlen devam ediyordu. Üstelik Tufan artık okuma yazma çalışmaları yapmaktan hiç hoşlanmıyor ve okumayla ilgili çalışmalarda çok kaygılanıyordu. Uzman Tufan'da öğrenme güçlüğü olabileceğini, bununla birlikte doğru bir karar verilebilmesi için daha ayrıntılı değerlendirmeler yapılması gerektiğini söylemişti.

Öğrenme Güçlüğü Türleri Nelerdir?

Öğrenme güçlüğü, yaşanan güçlüklerin hangi alanda yaşandığına göre farklı türlerde gruplanmaktadır. Bu gruplar genellikle;

1. Okumada yaşanan güçlüklerle ortaya çıkan okuma güçlüğü (*disleksi*),
2. Yazma ve yazılı anlatım becerilerindeki güçlüklerle ortaya çıkan yazma güçlüğü (*disgrafi*),
3. Matematik alanında yaşanan güçlüklerle ortaya çıkan matematik öğrenme güçlüğü (*diskalkuli*) olarak ele alınmaktadır (8).

SORU

Öğrenme güçlüğü olan bir çocukta öğrenme güçlüğü türlerinden birkaçı bir arada görülebilir mi?

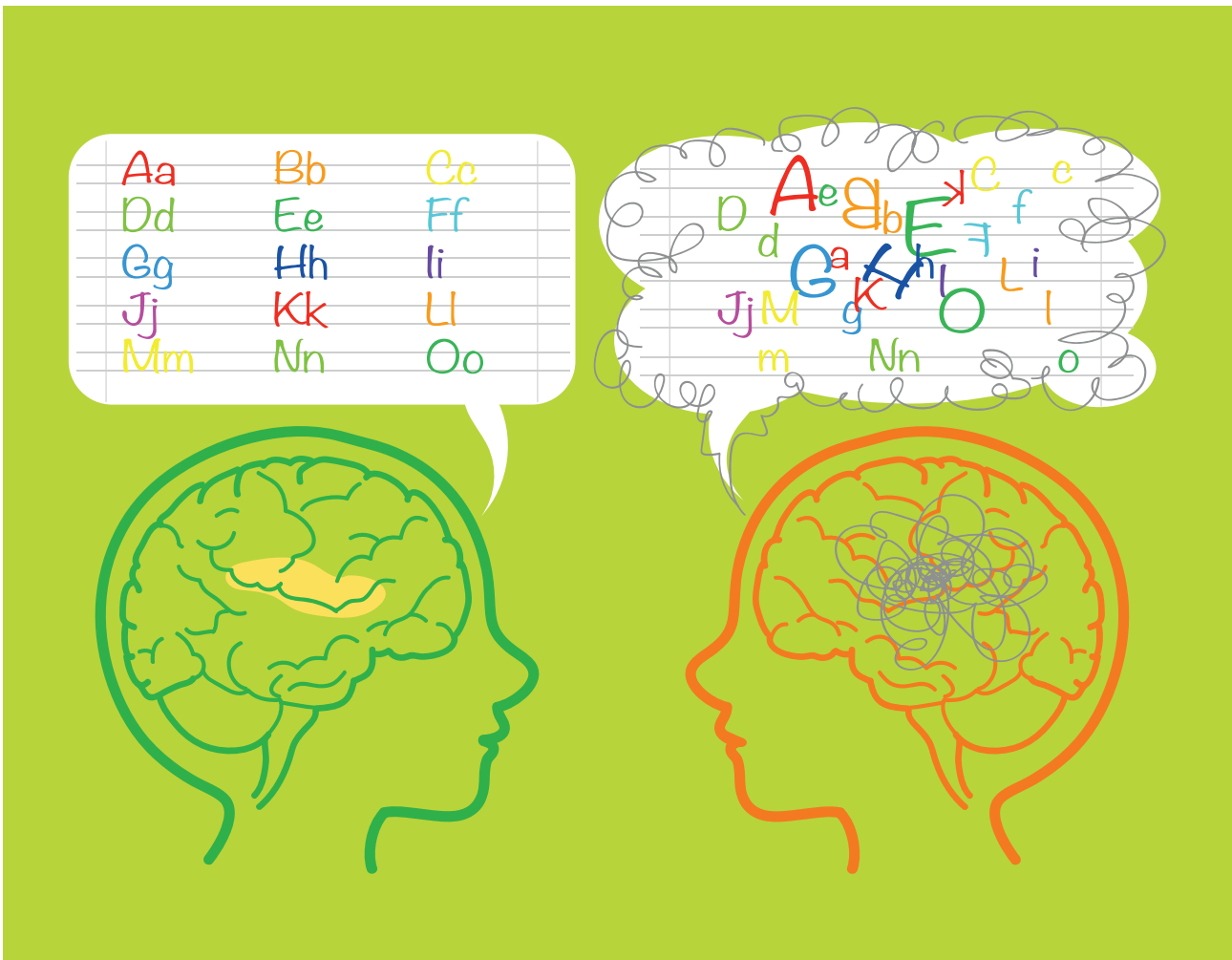
Okuma Güçlüğü (Disleksi)

Okuma güçlüğü (disleksi) öğrenme güçlüklerinin en yaygın görünen türüdür ve öğrenme güçlüğü tanısı olan çocukların %80'i okuma güçlükleri nedeniyle tanı almaktadır. Okuma güçlüğü olan çocuklarda doğru ve akıcı okumada problemler ortaya çıkmaktadır (8). Bu çocuklar, normal zekâ düzeyine sahip olmalarına rağmen okumayı öğrenmede güçlükler yaşamaktadırlar. Okumayı öğrenmelerinin ardından da hem okuma akıcılığında hem de okuma doğruluğunda akranlarına göre daha düşük bir performans göstermektedirler (10). Aşağıdaki tabloda okuma güçlüğü yaşayan çocuklarda görülebilen özellikler verilmiştir. Bu tabloda yer alan özelliklerin bir kısmı ya da tümü çocuklarda farklı düzeylerde ortaya çıkabilmektedir.

Tablo 1.1 Okuma güçlüğü'nün ilkökul dönemindeki belirtileri (8, 10)

İlkokulun İlk Yılları	İlkokulun İlerleyen Yılları
Sözcükleri hecelere ayırmada, ses birimlerine ayırmada ya da ses birimleri birleştirmede güçlük	Anlatılan bilgileri bellekte tutmada güçlük
Dil ve konuşma becerilerinde gecikme	Yavaş ve hatalı okuma
Sınırlı sözcük dağarcığı	Okuma görevlerini tamamlamada yavaşlık
Harflerin ses karşılıklarını öğrenmede zorluk	Görsel olarak benzer sözcükleri karıştırma
Harflerin isimlerini öğrenmede güçlük	Sık karşılaşmadığı sözcükleri okumada zorluk
Benzer şekilleri olan harfleri karıştırma	Okuduğunu anlayamama
Sözcükleri okurken hatalar yapma	Okuma ile ilişkili görevlerden kaçınma ya da isteksizlik
Okuduğunu anlayamama	Bellekte genel yetersizlik
Uzun okuma görevlerini tamamlayamama	

Okuma güçlüğü'nün seviyesi çocuktan çocuca farklılık göstermektedir. Okuma güçlüğü olan çocuklarda dil gelişiminde de bazı ortak güçlükler görülebilmektedir. Diğer bireylerin ne söylediğini anlamada, yazılı ve sözel olarak kendini ifade ederken organize olmada, duygularını ve düşüncelerini ifade etmede, yeni sözcükleri öğrenmede, soruları anlamada ve yönergeleri yerine getirmede, sağ-sol yönlerini ayırt etmede güçlükler görülebilmektedir. Bir çocukta bu güçlüklerin tümünün bir arada görülmeyebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır (1). Okuma güçlüğü olan çocuklarda okumada yaşanan güçlüklerle ilişkili olarak sözcükleri doğru yazmada da düşük performans görülebilmektedir (11). Bunun yanı sıra okuma güçlüğü olan çocukların birçoğunda çalışma belleğinde, dikkati sürdürmede ve organize olma becerilerinde güçlükler görülmektedir.

Görsel 3 Betimleme: İnsan beynini gösteren iki çizimden ilkinde konuşma balonunda satırlara yazılmış düzenli harfler, ikincisinde ise karmaşık şekilde üst üste yazılan harfler. İkinci beyin üzerinde de karalamalar mevcut

ÖĞRENCİNİN GÖZÜNDEN

“Okumayı öğrenirken çok zorlandım. Şu anda da okuma ile ilgili çalışmalardan çok hoşlanmıyorum. Diğer çocuklar gibi hızlı okuyamadığımı ve onlardan daha fazla hata yaptığımı biliyorum. Okurken birçok sözcüğü yanlış okuyorum. Bu nedenle arkadaşlarımdan beni okuma yaparken duymalarını hiç istemiyorum. Sınıfta sesli okuma yapmaktan da hiç hoşlanmıyorum. Okumayla ilgili her şeyi arkadaşlarımdan geç tamamlıyorum. Ben bir yazıyı okumaya çalışırken onlar tamamlayıp bitiriyorlar. Nasıl bu kadar hızlı okuyabiliyorlar anlayamıyorum.”

Yazma Güçlüğü (Disgrafi)

Yazma güçlüğü, yazmada yaşanan güçlüklerle ortaya çıkan bir öğrenme güçlüğü türüdür. Yazma güçlüğü el yazısı yazmada, kendini yazılı olarak ifade etmede ve sözcükleri doğru yazmada güçlüklerle ortaya çıkmaktadır (8). Bu güçlükler, bazı çocuklarda okuma güçlüklerinden bağımsız olarak bazı çocuklarda ise okuma güçlükleriyle birlikte görülmektedir. Yazma güçlüğü yaşayan çocuklarda bu güçlüğe ilişkin ilk belirtiler genellikle birinci sınıfta yazmaya ilişkin çalışmalarla ilk karşılaştıklarında fark edilmektedir (1). Bu çocuklarda, akranlarına benzer biçimde öğretim sunulmasına karşın, harflerin büyüklüklerinde ve şekillerinde farklılıklar (çok büyük ya da çok geniş yazma gibi) ya da sözcükleri yazarken hatalı yazma gibi özellikler görülebilmektedir. İlerleyen dönemlerde ise cümle ve paragraf organizasyonu gibi yazılı ifade becerilerinde güçlükler görülebilmektedir. Dolayısıyla yazma güçlüğü olan çocuklarda aşağıda sıralanan alanlarda problemler gözlenebilmektedir (8):

- Yazının biçimsel özelliklerindeki bozukluklar (ör. harflerin şekil ve büyüklüklerindeki bozukluklar)
- Yazının doğruluğuna ilişkin güçlükler (harflerin atlanması, sözcükte olmayan bir harfin eklenmesi vb.)
- Yazılı ifade becerilerindeki güçlükler (dil bilgisel hatalar yapma, paragraf organizasyonlarının düşük olması, yazının amacının açık olmaması)

Aşağıdaki tabloda yazma güçlüğü olan çocuklarda ilkökul döneminde görülebilen güçlüklerle daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Tablo 1.2 Yazma güçlüğü'nün ilkökul dönemindeki belirtileri (8)

İlkokulun İlk Yılları	İlkokulun İlerleyen Yılları
Harflerin şekillerinde ve büyüklüklerinde devam eden bozukluklar	Yavaş ve hatalı yazma
Yazmayla ilgili görevlerden kaçınma	Yazma ile ilgili görevlerin artmasıyla yazma hatalarının ve yavaşlığının daha da belirginleşmesi
Sözcükleri yazmada öğretime rağmen devam eden hatalar	Yazma görevlerinde çabuk yorulma
Temel cümle yapılarını ve temel dil bilgisel özellikleri anlamada güçlükler	Heceleyerek yazmanın uzun süre devam etmesi
Büyük ve küçük harflerin birbirine oranında devam eden hatalı yazımlar	Cümle ve paragraf organizasyonlarında zorluklar
Kalemin tutulma biçiminde bozukluklar	Yazılı ifade yeterliliğinin sözel dil yeterliliğine göre belirgin derecede zayıf olması
Yazma görevlerinde sözcük ve harf atlama ekleme hatalarında sıklık	Noktalama gibi yazım kurallarında devam eden hatalı kullanımlar

Yazma güçlüğü yaşayan çocuklarda hatalı yazma ve yazma görevlerinde çabuk yorulma gibi özelliklerin yanı sıra kendini yazılı olarak ifade etme becerilerinde de beklenenden daha düşük performans görülmektedir. Bu çocuklarda görülen özelliklerin bu kadar değişken olması yazma güçlüğü'nün temelinde yatan bozukluklarla ilişkilendirilmektedir (1). Bu çocuklarda kendini yazılı olarak ifade etmedeki güçlükler dil gelişimindeki problemlere dayalı yazma güçlükleri olarak ele alınırken motor/kas becerilerinin zayıflığından dolayı ortaya çıkan yazma güçlükleri ise motor koordinasyon temelli güçlükler olarak ele alınmaktadır (8).

Görsel 4 Betimleme: Bir elinde kalem karamsar bir şekilde diğer elini başına yaslamış, önündeki deftere bakan erkek çocuğu

ÖĞRENCİNİN GÖZÜNDEN

"Yazı yazmayı hiç sevmiyorum. Harfleri doğru şekilde yazmaya çalışırken ne yazacağımı unutuyorum. Yazdığım yazılar arkadaşlarımdaki kadar güzel görünmüyor. Yazarken çok hata yapıyorum. Öğretmen kontrol ettiğinde uyarıyor, ben de düzeltiyorum ama daha sonra yine yanlış yazıyorum. Zaten yazı yazmak çok yorucu. Öğretmen bazen bize bir şeyler okuyor ve yazmamızı istiyor. Ben bir türlü öğretmenin ve arkadaşlarımdan hızına yetişemiyorum ve öğretmenden bir daha söylemesini istiyorum. Bazen de kaçırdığım için bazı sözcükleri atlıyorum ya da yarım bırakıyorum. Bu yüzden yazma ile ilgili çalışmalar olmasını hiç istemiyorum. Arkadaşlarımdan nasıl bu kadar hızlı yazabildiklerini anlamıyorum."

Matematik Öğrenme Güçlüğü (Diskalkuli)

Matematik öğrenme güçlüğü, matematik ile ilgili kavram, beceri ve işlemleri öğrenmede, anlamada ve kullanmada yaşanan güçlüklerle ortaya çıkar (1). Matematik öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklarda sayıları, işlemleri ve matematikle ilişkili diğer ilişkileri ve işlemleri anlamada güçlükler görülmektedir (8). Bu çocuklar arasında güçlük yaşanan konular ve güçlüğü düzeyi farklılaşmaktadır. Yazma güçlüğüne benzer biçimde matematik güçlüğü de bazı çocuklarda tek başına bazı çocuklarda ise diğer öğrenme güçlüğü türleriyle birlikte görülmektedir (12). Matematik güçlüğü olan çocuklarda sayılarla, matematiksel kavramlarla ve işlemlerle ilgili yaşanan zorlukların yanı sıra bu kavram ve işlemleri problem çözerken etkili biçimde kullanmada da zorluklar görülmektedir. Aşağıdaki tabloda matematik öğrenme güçlüğü olan çocuklarda ilkökul yıllarında görülen ortak özelliklere yer verilmiştir.

Tablo 1.3 Matematik öğrenme güçlüğü'nün ilkökul dönemindeki belirtileri (8, 13)

İlkokulun İlk Yılları	İlkokulun İlerleyen Yılları
Saymayı öğrenmede gecikmeler	Sözlü problemlerin çözülmesinde kullanılan stratejileri anlamada güçlükler
Ritmik saymalarda atlamalar/güçlükler	Grafikler ve tablolar gibi görsel uzamsal bilgileri anlamada güçlükler
Sayıların yazılı sembollerini (yedi-7) öğrenmede güçlükler	Zamanları söylemeyle ilgili becerilerinde zorluklar
Bir grup nesnenin sayısını saymadan söyleme becerilerinde gecikmeler	Çarpma bölme gibi işlemleri yapmada güçlükler
Saymada ve benzer matematiksel işlemlerde görsel ipuçlarına (ör. parmak, çizgi) bağımlılık	Uzamsal ilişkileri anlamada ve ölçme ile ilgili işlemleri yapmada güçlükler
Toplama-çıkarma gibi basit matematiksel işlemleri yapmada güçlükler	İki aşamalı işlemleri yapmada sınırlılıklar
Çıkarmada ve toplamada sayma stratejilerini kullanmada güçlükler (durması gerekirken saymaya devam etme vb.)	İki aşamalı problemleri çözmeye işlem eksiklikleri ya da güçlükler
Basit örüntüleri anlamada güçlükler	

Matematik güçlüğü olan çocuklarda Tablo 1.3'te yer alan özelliklerin biri ya da bir kısmı (ya da tümü) uzun süreli olarak ortaya çıkabilir. Görülen belirtiler ve bu belirtilerin şiddeti çocuktan çocuca değişmekle birlikte bu çocuklar matematik becerilerinde sınıftaki akranlarından belirgin bir biçimde daha fazla güçlük yaşamaktadır. Öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklarda matematik alanında görülen güçlüklerle sıklıkla dikkat ve bellekle ilgili güçlükler de eşlik etmektedir (1).

Görsel 5 Betimleme: Kara tahtaya bir artı bir, eşittir iki yazan bir erkek çocuk

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü türleri bir çocukta tek başına ya da diğer öğrenme güçlüğü türleri ile bir arada görülebilir.

ÖĞRENCİNİN GÖZÜNDEN

"Matematik dersinde çok zorlanıyorum. Atlayarak saymalarda söylemem gereken sayıları hep unutuyorum. Neye göre sayıyoruz anlamadım. Bu yüzden ezberlemeye çalışıyorum ama biraz süre geçince yine unutuyorum. Problem çözerken hangi işlemi yapmam gerektiğini anlayamıyorum. Bu yüzden problem çözmeyi de sevmiyorum. Öğretmenin sınıfta bir problemi benim çözmemi istemesinden çok korkuyorum. Çünkü hangi işlemi yapmam gerektiğini sorduğunda yanlış cevap verebilirim. Sayıları sevmiyorum, içinde sayılar olan oyunları da sevmiyorum."

Öğrenme Güçlüğüne Eşlik Eden Diğer Durumlar Nelerdir?

Bazı çocuklarda öğrenme güçlüğü'nün yanı sıra başka bazı güçlükler de ortaya çıkabilmektedir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) bunlardan biridir (9). DEHB, öğrenme güçlüğü olan çocuklarda, olmayan çocuklara oranla çok daha sık görülmektedir. DEHB, dikkat problemleri ile dürtüsel davranışlar ve hiperkativite ile ortaya çıkmaktadır (14). Dikkat eksiklikleri, okuma ve matematikte yaşanan öğrenme güçlükleri ile yakından ilişkilidir (15). DEHB'nin öğrenme güçlüğüne eşlik ettiği durumlarda çocukların akademik başarısı daha fazla etkilenmektedir (1).

Depresyon ve kaygı bozukluğu, öğrenme güçlüğüne eşlik eden diğer bir durumdur (9). Depresyon, insanların depresif ruh hâli, ilgi veya zevk kaybı, suçluluk duygusu veya kendini değersiz bulma, uyku ve iştah kaybı, düşük enerji ve zayıf konsantrasyon yaşamalarına neden olan yaygın bir zihinsel bozukluktur (16). Araştırmalar, öğrenme güçlüğü olan çocukların diğer akranlarına göre daha fazla depresyon yaşadıklarını göstermektedir (9). Kaygı bozukluğu ise tehlikeli veya talihsiz durumların ortaya çıkacağına ilişkin endişeli beklentileri içermektedir. Bu beklentiye bir rahatsızlık hissi veya vücutta gerilim belirtileri eşlik etmektedir. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar ve bireyler, yaşamları boyunca akademik ve sosyal açıdan birçok zorluk yaşarlar; çoğu zaman sosyal destekleri yetersiz kalır. Bunlara ek olarak, yaşadıkları zorluklarla mücadele etmek için gerekli olan başa çıkma becerileri sınırlıdır (9). Bu faktörler, öğrenme güçlüğü olan çocuk ve yetişkinlerin, kaygı bozukluklarını tetikleyebilecek stresli yaşam olaylarına karşı hassasiyetlerini artırır. Bu nedenle öğrenme güçlüğü olan çocuklar ve yetişkinler kaygı bozukluğu açısından risk altındadır (9, 17).

Görsel 6 Betimleme: Yüzünü elleriyle kapamış, yerde dizlerini kendine çekip oturan bir kız çocuk

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar sosyal-duygusal problemler açısından da tipik gelişim gösteren akranlarına göre daha fazla risk altındadır. Öğrenme güçlüğü olan çocukların bir kısmında davranışsal problemler, agresif davranışlar ve içe kapanma davranışları görülebilmektedir (18). Öğrenme güçlüğü olan çocukların %75'inde sosyal beceri yetersizlikleri görülebilmektedir (9).

Genel olarak bakıldığında, öğrenme güçlüğü olan çocukların yaşadıkları akademik başarısızlıklar, onların hem psikolojik hem de sosyal gelişimlerinde problemlere yol açabilmektedir. Özellikle birden fazla akademik alanda (okuma, yazma, matematik) öğrenme güçlüğü olan çocuklar, tek bir tür öğrenme güçlüğü olan çocuklara oranla öğrenme eksikliklerini akademik ve duygusal olarak telafi etmek için daha fazla çaba sarf etmek zorunda kalırlar; bu nedenle psikolojik ve sosyal olarak da daha çok stres yaşarlar (18). Dolayısıyla birden fazla alanda öğrenme güçlüğü olan çocuklar sosyal-duygusal bozukluklar, depresyon ve anksiyete açısından daha fazla risk altındadır (9).

Üstün Yetenekli ve Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar

Öğrenme güçlüğü olan bazı çocuklar aynı zamanda üstün yetenekli olabilmektedir. Bu özellikteki çocuklar için "iki kere özel çocuklar" kavramı kullanılmaktadır. Birbirlerinden çok farklı özellikler sergileyebilen bu çocukların belirlenmesinde ve tanı almasında bazı zorluklar yaşanmaktadır. Nitekim bu çocuklarda öğrenme güçlüklerinin üstün yeteneği, üstün yeteneğin ise öğrenme güçlüğünü örtmesi gibi durumlar, çocukların belirlenmesini ve tanılanmasını zorlaştırmaktadır. İki kere özel çocukların okul içindeki performansları, yetenekli oldukları alanda iyi düzeydeyken güçlük yaşadıkları alan(lar)da düşük düzeydedir.

Üstelik çocukların güçlük yaşadıkları alanlarda kendilerinden beklenen görevler karmaşıklaştıkça performansları daha da düşmektedir. Bu yeterlilik-yetersizlik durumu hayal kırıklığı, öfke, depresyon, umursamama, derslerde görev dışı davranışlar ve sınıf ortamını bozma gibi birçok duygu ve davranışa neden olabilir. Bu çocuklarda aynı zamanda düşük benlik algısı da oluşabilir. Çocuklar kendilerini öğretmenleri ve ebeveynleri için hayal kırıklığı nedeni gibi hissedebilirler ve yapabileceklerinden çok yapamadıklarına odaklanabilirler (1).

Öğrenme Güçlüğü'nün Nedenleri Nelerdir?

Öğrenme güçlüğünün nedenleri henüz kesin olarak belirlenememiştir (1). Öğrenme güçlükleriyle ilişkili olan bazı nörolojik farklılıklar bulunmaktadır ve bu farklılıklar, genetik nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Öğrenme güçlüğü olan çocukların ebeveynlerinde benzer bir öykü varsa ya da kardeşlerden bir tanesinde öğrenme güçlüğüne rastlandıysa diğer çocukta

da görülme olasılığı artmaktadır. Tüm bunlar öğrenme güçlüğü'nün kalıtsal olabileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte tüm öğrenme güçlükleri genetik nedenlerle açıklanamamakta, bazı öğrenme güçlüğü durumları beyin gelişimini etkileyebilecek bazı çevresel faktörlerden kaynaklı da ortaya çıkabilmektedir (2). Birçok araştırmacı, genetik ve çevresel faktörlerin birlikte öğrenme güçlüğüne neden olabileceğini öne sürmektedir.

Öğrenme güçlüğü olan bireylerle beyin görüntüleme teknikleriyle yapılan araştırmalar, bu çocuklarda beyin yapısında farklılıklar olduğunu göstermektedir ve bu bulguların sonucunda öğrenme güçlüğü olan çocuklarda beyin organizasyonunun farklılaşabileceği öne sürülmektedir. Buna ek olarak güçlüğü yaşandığı akademik alanda çalışma yapılırken öğrenme güçlüğü olan çocukların beyinlerinde akranlarına göre farklı yapıda aktiviteler olduğu bulunmuştur. Araştırmalar, öğrenme güçlüğü olan çocukların beyin aktivitelerinde ve organizasyonunda farklılıklar olduğunu göstermektedir fakat bu farklılıkların çocukların öğrenme süreçlerinde yaşadıkları problemlere olan etkisi henüz tam olarak bilinmemektedir (2).

Öğrenme Güçlüğü'nün Yaygınlığı Nedir?

Öğrenme güçlüğü'nün tüm okul çağındaki çocukların %5-15'inde görüldüğü tahmin edilmektedir. Bu yaygınlık ülkelere bölgelere ve yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır (5). Öğrenme güçlüğü, erkek çocuklarda kız çocuklara oranla daha fazla görülmektedir (19). Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan araştırmalara göre öğrenme güçlüğü olan çocukların oranı 1977-2002 arasında hızlı bir artış gösterirken, günümüzde bu oranda düşüş görülmektedir (2). Bu durum bize risk grubu çocuklara erken müdahale hizmetlerinin sunulmasının ve bu müdahalelerin kanıta dayalı uygulamalarla desteklenmesinin çok önemli olduğunu göstermektedir.

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü tanısı olan ya da öğrenme güçlüğü riski olan çocuklara erken dönemden itibaren müdahale hizmetlerinin sağlanması önemlidir.

Öğrenme Güçlüğü Nasıl Tanılanır?

Ülkemizde öğrenme güçlüğü tanısı çocuk psikiyatrisi bölümleri tarafından verilmektedir. Bu süreç genellikle çocukların devam ettikleri okuldan değerlendirme amaçlı yönlendirilmeleri ile başlamaktadır. Bu süreçte, öğretmenler öncelikle sınıflarında düşük akademik performans gösteren çocukları belirleyip, bu çocukların akademik başarısını desteklemek için öğretimsel birtakım uyarlamalar ve çalışmalar yaparlar. Bu düzenlemelere ve öğretim çalışmalarına rağmen çocuklarda hedeflenen gelişim görülmezse yapılan çalışmalar raporlanır ve çocuklar ayrıntılı değerlendirme için rehberlik ve araştırma merkezlerine (RAM) yönlendirilir. RAM'da ayrıntılı bir değerlendirme süreci gerçekleştirildikten sonra değerlendirme ekibi değerlendirme sonuçlarına göre çocukları devlet hastanelerinin çocuk psikiyatrisi bölümlerine yönlendirir. Bu bölümlerde gerçekleştirilen test, gözlem, görüşme ve diğer değerlendirmelerin sonuçlarına göre tanılama süreci gerçekleştirilir.

Neler Öğrendik?

Bazı çocuklarımız okula başladıklarında okuma, yazma ve matematik gibi alanların bir ya da birkaçında güçlük ve akademik olarak başarısızlık yaşayabilirler. Bu güçlükler, onların başka bir gelişimsel ya da duyuşsal problemden (zihinsel yetersizlik, işitme yetersizliği, görme yetersizliği vb.) ya da öğretim uygulamalarına yeterince erişememelerinden (sık sık devamsızlık yapması, ana dilinin farklı olması vb.) kaynaklanmamaktadır. Tüm bu durumlar öğrenme güçlüğüne işaret etmektedir. Akademik olarak zekâ düzeyine göre beklenenden daha düşük performans gösterme, öğrenme güçlüğü'nün en temel belirtilerinden biridir. Unutmayalım ki öğrenme güçlüğü, bireylerin zekâ düzeylerinin bir göstergesi ya da bir sonucu değildir. Öğrenme güçlüğü hayat boyu süren bir durumdur. Bununla birlikte uygun eğitim hizmetleri ile öğrenme güçlüğü olan çocuklar akademik olarak başarılı olabilmekte ve bu güçlüğü'nün üstesinden gelebilmektedir. Öğrenme güçlüğü olan tüm çocuklarda benzer özellikler görülmemekte, güçlük yaşanan alan farklılaşabilmektedir. Bazı çocuklar okumada, bazıları yazmada, bazıları matematikte güçlük yaşarken bazıları bunların birkaçında ya da tümünde güçlük yaşayabilmektedir. Öğrenme güçlüğü'nü erken yaşlarda belirleyip müdahale etmek, çocuklarımızın akademik başarısını artırmak ve yaşadıkları güçlüklerin diğer akademik alanları etkilemesini önlemek açısından önemlidir. Bazı öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklarda bu güçlüğü'nün yanı sıra dikkat eksikliği hiperkativite bozukluğu, depresyon, kaygı bozukluğu gibi durumlar da görülebilmektedir. Bu gibi durumlarda çok gecikmeden bir uzmandan yardım almak çocuğunuzun gelişimini desteklemeniz açısından önemlidir.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Williams, A. L. (2019). Learning disabilities sourcebook. Detroit: Omnigraphics.
2. Kirk, S., Gallagher, J., & Coleman, M. R. (2015). Educating exceptional children (14th. Ed). Stamford, CT: Cengage Learning.
3. Fletcher, J. M. (2012). Classification and identification of learning disabilities. In B. Wong, & D. Butler (Eds). Learning about learning disabilities (4th ed., pp. 1-25). San Diego, CA: Elsevier.
4. Fletcher, J. M., Lyon, G. R., Fuchs, L. S., & Barnes, M. A. (2019). Learning disabilities: From identification to intervention (2nd ed.). New York, NY: The Guilford Press.
5. American Psychiatric Association (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
6. Hallahan, D. P., Pullen, P. C., & Ward, D. (2013). A brief history of the field of learning disabilities. In H. L. Swanson, K. R. Harris, & S. Graham (Eds.), Handbook of learning disabilities (pp. 28-43). New York, NY: The Guilford Press.
7. Fletcher, J. M., Stuebing, K. K., Morris, R. D., & Lyon, G. R. (2013). Classification and definition of learning disabilities: A hybrid model. In H. L. Swanson, K. R. Harris, & S. Graham (Eds.), Handbook of learning disabilities (pp. 45-60). New York, NY: The Guilford Press.
8. AUSPELD (2018). Understanding learning difficulties: A guide for parents (Revised ed.). Western Australia: DSF Literacy Services.
9. Sahoo, M. K., Biswas, H. ve Padhy, S. K. (2015). Psychological comorbidity in children with specific learning disorders. Journal of Family Medicine and Primary Care, 4(1), 21-25.
10. The Dyslexia Association (2021). What is dyslexia? <https://www.dyslexia.uk.net/what-is-dyslexia/>
11. Westwood, P. (2001). Reading and learning difficulties: Approaches to teaching and assessment. Camperwell, Victoria: Acer Press.
12. Child Mind Institute (2021). How to spot dyscalculia. <https://childmind.org/article/how-to-spot-dyscalculia/>

13. The Dyslexia Association (2021). What is dyscalculia? <https://www.dyslexia.uk.net/specific-learning-difficulties/dyscalculia/>
14. Centers for Disease Control and Prevention (2022). What is ADHD. [https://www.cdc.gov/ncbddd/adhd/facts.html#:~:text=ADHD%20is%20one%20of%20the,\)%2C%20or%20be%20overly%20active.](https://www.cdc.gov/ncbddd/adhd/facts.html#:~:text=ADHD%20is%20one%20of%20the,)%2C%20or%20be%20overly%20active.)
15. Rowe, K. J., & Rowe, K. S. (1992). The relationship between inattentiveness in the classroom and reading achievement (Part A): Methodological issues. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 31(2), 349-356.
16. Foundation for people with learning disabilities (2021). Depression and learning disability. <https://www.learningdisabilities.org.uk/learning-disabilities/a-to-z/d/depression-and-learning-disability>
17. Cooray, S. E., & Bakala, A. (2005). Anxiety disorders in people with learning disabilities. *Advances in Psychiatric Treatment*, 11(5), 355-361.
18. Martínez, R. S., & Semrud-Clikeman, M. (2004). Emotional adjustment and school functioning of young adolescents with multiple versus single learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 37(5), 411-420.
19. Moll, K., Kunze, S., Neuhoff, N., Bruder, J., & Schulte-Körne, G. (2014). Specific learning disorder: Prevalence and gender differences. *PLoS one*, 9(7), e103537.

BÖLÜM 2

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

EĞİTİM SÜRECİNDE
DİKKAT EDİLECEK
KONULAR

Genel Amaç

Sevgili Aileler; bu bölümde, öğrenme güçlüğü açısından risk grubu olan çocukların belirlenmesi ve desteklenmesi, öğrenme güçlüğü olan çocukların tanınması, bu çocukların sınıf içinde desteklenmesi ve gerekli uyarlamaların yapılması süreçlerini açıklayabileceklerdir.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Öğrenme güçlüğü açısından risk grubu çocukların taranması ve belirlenmesi süreçlerini açıklar.
- Tanılama amaçlı gönderme öncesi süreçte sınıf içi desteklerin sağlanmasının önemini açıklar.
- Tanılama süreçlerinin nasıl yürütülmesi gerektiğini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuklar için sınıf içinde yapılması gereken uyarlamaları söyler.
- Tanılama, eğitsel değerlendirme ve eğitim süreçlerine ailenin katılmasının önemini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü olan çocukların desteklenmesinde bilimsel olmayan uygulamalar olabileceğini ve bunlardan kaçınılması gerektiğini söyler.

İçerik

1. Tarama (Çocukların İlk Belirlenmesi Süreci) Aşamasında Neler Yapılmaktadır?
2. Tanılama Aşamasında Neler Yapılmaktadır?
3. Eğitim Hizmetleri ve Çocuğun Desteklenmesi
4. Tarama ve Tanılama ve Eğitim Süreçlerinde Aile Katılımı
4. Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklarda Etkili Olmayan Tartışmalı Uygulamalar
6. Neler Öğrendik?

Açıklamalar

Öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişimlerine uygun ve nitelikli eğitim almaları hem güçlüğü seyrini hem de akademik başarıyı etkileyen çok önemli bir unsurdur. Çünkü sınıf içinde uygun destek ve uyarlamaların sağlanması durumunda öğrenme güçlüğü olan çocuklar

oldukça başarılı öğrenme yaşantılarına sahip olabilirler (1, 2). Öğrenme güçlüğü olan çocukların büyük bir çoğunluğu ilkököl yıllarında tanı alırlar. Bununla birlikte tarama sürecinden (çocukların ilk belirlenmesi süreci), risk grubu çocukların belirlenip daha ayrıntılı bir değerlendirme için gönderilmesine, gönderme sürecinden tanı alma ve yeniden eğitime yönlendirilmesi süreçlerine kadar geçen aşamalarda gerçekleştirilmesi gereken bir takım yasal zorunluluklar ve müdahaleler vardır.

Kitabımızın bu bölümünde öncelikle öğrenme güçlüğü açısından risk grubu çocukların belirlenmesi ve bu çocukların tanılanması amacıyla gönderilmeden önce sınıf içinde desteklenmesi konuları üzerinde durulmuştur. Ardından tanılama için yürütülen değerlendirme süreçleri ele alınmış ve bu değerlendirmelerde göz önüne alınması gereken bazı bilgiler açıklanmıştır. Tanılanmanın ardından çocukların sınıf içinde desteklenmesi ve gerekli uyarlamaların yapılması konusu ele alınmış, bu kapsamda sınıf içinde çocukların nasıl destekleneceği, uyarlamaların ve müdahale planının nasıl hazırlanması gerektiği konuları açıklanmıştır. Son olarak hem tanılama ve eğitsel değerlendirmede hem de eğitim uygulamalarında aile katılımının önemi ve nasıl olması gerektiği konuları açıklanmış, öğrenme güçlüğünde etkililiği tartışmalı olan uygulamalar üzerinde durulmuştur.

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü olan çocuklara sunulan nitelikli eğitim hizmetleri çocuklarda hem güçlüğü seyrini hem de akademik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Gereksinimlerine uygun eğitim hizmetlerinden yararlanan çocuklar oldukça başarılı öğrenme yaşantılarına sahip olabilirler.

Tarama (Çocukların İlk Belirlenmesi Süreci) Aşamasında Neler Yapılmaktadır?

Taramalar, öğrenme güçlüğü ve diğer farklı gelişimsel farklılıklar açısından risk grubu olan çocukların belirlenmesi amacıyla yapılan ve tüm sınıfa uygulanan değerlendirmelerdir. Tarama amaçlı yapılan değerlendirmelerde amaç; öğrenme güçlüğü (ve farklı açıklardan gelişimsel farklılıklar gösteren) olan çocuklara tanı koymak değil, bu riski taşıyan ve farklı öğrenme özellikleri gösteren çocukları belirlemektir (3). Tarama amaçlı değerlendirmeler, öğrenme güçlüğü açısından risk grubu olan çocukların olabildiğince erken dönemde belirlenmesi, olabildiğince erken dönemde kendine uygun müdahale ve eğitim hizmetlerinden yarar-

lanmasının sağlanması açısından çok önemlidir. Nitekim öğrenme güçlüğü olan çocuklara ilkokulun başlangıcında verilen doğru ve nitelikli destekle çocukların hem akademik başarıları artmakta hem de yaşadıkları güçlüklerinin akademik başarıları ile sosyal ve duygusal gelişimlerine yönelik olumsuz etkileri azaltılmaktadır.

! DİKKAT

Tarama amaçlı yapılan değerlendirmelerde amaç çocuklara tanı koymak değil, risk grubu çocukları belirlemektir.

Görsel 1 Betimleme: Yeşil duvarları panolarla kaplı, yeşil tahtası olan büyükçe bir sınıfta tahtanın önünde, yanındaki öğrencinin başını okşayarak diğer elinde tuttuğu kitabı okuyan öğretmen ve onları dinleyen öğrenciler

Sınıf içinde yapılan tarama amaçlı değerlendirmeler sınıfta yer alan tüm öğrenciler ile gerçekleştirilir, bu süreçte bazen testler bazen de öğretmenlerin hazırladıkları değerlendirme araçları kullanılabilir (4). Örneğin öğretmen sınıftaki tüm öğrencilerine aynı metni okutarak çocukların okuma başarılarını (okuma hatalarını ve hızlarını) değerlendirebilir. Bu değerlendirmeleri sınıf içinde birkaç kez tekrarlayan öğretmen, okuma açısından akranlarından belirli bir düzeyde düşük performans gösteren çocukları belirler ve bu çocukların hem okuma hem de okumayla ilişkili alanlardaki performanslarını (ör. yazma, okuduğunu anlama) daha ayrıntılı değerlendirir. Bu değerlendirmeler ışığında gerçekten bir risk durumunun olup olmadığını

belirlemeye çalışır. Benzer bir biçimde öğretmen, çocuklara dikte yaptırarak (sesli bir biçimde sözcükleri söyleyerek ve çocukların bu sözcükleri defterlerine yazmalarını isteyerek) tüm sınıfı yazma açısından değerlendirebilir. Bu aşamada öğretmen, çocukların yazdığı metinleri kontrol ederek hem yazma hataları hem de yazma hızları açısından tüm sınıfın performansını karşılaştırarak bu beceride düşük performans sergileyen çocukları belirleyebilir. Ardından bu çocukları daha ayrıntılı değerlendirebilir. Tarama amaçlı değerlendirmelerin bir tanılama amacının olmadığını, sadece güçlük riski olan çocukların belirlenmesinin ve desteklenmesinin amaçlandığı unutmayın.

SORU

Tarama amaçlı değerlendirmelerin sonucunda akranlarından daha düşük performans gösteren çocukların tanılama için hemen yönlendirilmesi mi gerekir?

Tarama amaçlı değerlendirmelerin sonucunda akranlarından daha düşük performans gösterdiği belirlenen çocuklar tanılama için hemen yönlendirilmez. Değerlendirilen alanda akranlarından daha düşük performans gösteren çocuklar, öncelikle ayrıntılı olarak değerlendirilir ve bu değerlendirmeler sonucunda akademik başarı açısından gerçekten risk grubunda olduğu belirlenirse çocuğun sınıf içi uyarlamalar ve ek çalışmalarla desteklenmesi gerekir. Bazı çocuklar sınıf içinde yapılan birtakım uyarlamalar (ör. çalışma için ek süre verilmesi, zor ve uzun görevlerin küçük parçalara bölünmesi) ve ek çalışmalar ile (ör. tekrarlı okuma çalışmaları verilmesi, bireysel çalışma yapılması) güçlük yaşadıkları akademik alanda akranlarına yakın bir performans gösterebilirler.

! DİKKAT

Tarama amaçlı yapılan tek bir değerlendirmeye göre kararlar alınmaması önemlidir. Gerçek bir risk durumunun olup olmadığının belirlenmesi için çocuğu tanımaya yönelik daha ayrıntılı değerlendirmelerin yapılması gerekir.

Sınıf içinde yapılan tarama ve ayrıntılı değerlendirme süreçlerinde aileler olarak sizlerin de sürecin içinde olmanız önemlidir. Çocuklarınızın gelişimleriyle ve/veya öğrenme süreçleriyle ilgili kaygılarınız ve şüpheleriniz varsa bunları çocuklarınızın sınıf öğretmenleri ile paylaşmanız gereklidir. Sınıf öğretmeni ile gerçekleştirdiğiniz görüşmelerde kaygılarınız üzerine ve çocuğunuzun sınıf içinde desteklenmesine ilişkin seçenekler üzerine öğretmenle fikir alışverişi yapmanız önemlidir. Taramalarda yani risk grubu olan çocukların belirlenmesinde ve bu çocukların sınıf içinde desteklenmesi süreçlerinde çocukların tanı almadığını unutmayın.

Görsel 2 Betimleme: Bir sınıfta, önlerinde defter ve kitaplarıyla sıralarında oturan 4 öğrenci, en önde gülümseyerek defterine yazı yazan çocuk, öğrenciye yakın duran ve öğrenci ile ilgilenen öğretmen

Bu süreçler, çocuğunuzun akademik başarısının bireysel gereksinimlerine göre sınıf içinde desteklendiği, gerekli durumlarda ek çalışmaların/alıştırmaların yapıldığı, çocuğunuzun aktif katılımı; daha rahat öğrenmesi için ortamların, materyallerin, öğretim yöntemlerinin ve süreçlerin uyarlandığı bir süreçtir. Bu uyarlamalardan ve desteklerden yararlanabilmesi için çocuğunuzun herhangi bir tanı almış olması zorunluğu/koşulu bulunmamaktadır. Dolayısıyla tarama sürecinde öğrenme güçlüğü ya da farklı güçlükler açısından risk altında olan çocukların belirlenmesinden sonra öğretmenin birtakım çalışmalar yapması gerekmektedir. Bunlar aşağıda aşamalı olarak verilmiştir (4):

1. Ayrıntılı değerlendirme yapması: Tarama amaçlı değerlendirmelerin ardından risk grubunda olduğu belirlenen çocukların gerçek performansının ve eğitsel gereksinimlerinin belirlenmesi için öğretmen tarafından ayrıntılı değerlendirmelerin yapılması gerekir. Örneğin okuma becerilerinde güçlük yaşayan bir çocuğun okuma becerilerindeki genel performansının belirlenmesi, varsa okuma hatalarının (ör. harf atlama, hece atlama, harf ekleme) belirlenmesi, okuma ile ilgili diğer akademik alanların değerlendirilmesi önemlidir. Böylece çocuğun akademik başarısını etkileyen faktörlerin ve destek gereksinimi duyduğu alanların belirlenmesi sağlanır.

2. Müdahalenin planlanması: Çocukların ayrıntılı değerlendirilmesi tamamlandıktan sonra desteklenecek alanlara ve becerilere yönelik bir mini destek planının hazırlanması gerekir. Bu destek planının hazırlanması sürecinde ebeveynler olarak sizlerin de görüşlerinizi iletmeniz önemlidir.

3. Müdahalenin uygulanması: Hazırlanan destek planının çocuklara sistematik bir biçimde uygulanması ve bu süreçte çocukların gelişimlerinin izlenmesi önemlidir.

4. Desteğin sonuçlarının değerlendirilmesi: Desteğin çocukların gelişimlerine ve akademik başarılarına olan etkisinin ebeveynler olarak sizlerin görüşleri ve de öğretmenin sınıf içinde yaptığı değerlendirmeler ve gözlemler temelinde belirlenmesi gerekir. Çocuklarda istenilen yönde ilerlemelerin görülmesi durumunda müdahalenin uygulaması sürdürülür. Bununla birlikte çocuklarda istenilen yönde ilerlemenin görülmemesi durumunda öğretim materyallerinde, ortamlarında, yöntemlerinde ya da çocuktan beklenen görevlerde çocuğa uygun uyarlamalar yapılır. Tüm bu uyarlamalara rağmen problemler devam ediyorsa öğretmenlerin, ebeveynler olarak sizlerin de onayı ile çocukları daha ayrıntılı değerlendirme için rehberlik araştırma merkezlerine (RAM) yönlendirmesi gerekir.

SORU

Risk grubundaki çocuklara sınıf içinde verilen eğitim ve yapılan değerlendirmelerde, aile olarak sizin katılımınız ne düzeyde olmalıdır?

Tüm bu tarama, ayrıntılı değerlendirme, müdahale planı hazırlama ve müdahale planını uygulama aşamalarında aileler olarak sizlerin de sürecin bir parçası olmak için katılım göstermeniz gerekmektedir. Böylece değerlendirme sürecinde çocuğunuzun evdeki ve farklı ortamlardaki davranışları üzerine bilgi verebilir, çocuğunuzun akademik başarısının desteklenmesi sürecine aktif bir biçimde katılabilirsiniz. Tüm bu sınıf içi süreçlerin planlanmasından ve uygulanmasından sonra bu hizmetlerin çocuk için yeterince yararlı olmadığı, çocuğun akademik başarısının yeterince artmadığı belirlenirse ebeveynlerin de onayı alınarak çocukların ayrıntılı değerlendirme ve uygun hizmetlerin belirlenmesi amacıyla RAM'lara yönlendirilmesi gerekir. RAM'lara yapılan yönlendirmeler sırasında okulların rehber öğretmenleri ve idarecileri ile iş birliği yapılır. Yönlendirme aşamasında öğretmenlerin göndermeden önce yaptıkları değerlendirmeleri, öğretim etkinliklerini ve uyarlamaları ayrıntılı biçimde raporlaması önemlidir. Dolayısıyla bu süreçten sonra çocukların tanılanmasının ve özel eğitim hizmetlerinden yararlanmasının uygun olup olmadığına ilişkin değerlendirmeler yapılır (5).

SORU

Ülkemizde öğrenme güçlüğü tanısı hangi kuruluşlar tarafından konmaktadır? Tanılama aşamasında neler yapılmaktadır?

Görsel 3 Betimleme: Masanın başında oturan ve birlikte çalışan öğretmen ve kız öğrenci

Tarama aşamasında risk grubu olarak belirlenen ve daha ayrıntılı değerlendirilmesi için RAM'lara yönlendirilen çocuklar, bu merkezlerde çalışan ilgili uzman personel tarafından ayrıntılı olarak değerlendirilir. Bu aşamada rehberlik ve araştırma merkezlerinde uzman personel tarafından çocuğa bir takım standart testler ve zekâ testi uygulanır; çocuğun performansı bu testlere ve aile görüşlerine göre değerlendirilir. Zekâ testlerinde yaşına uygun veya daha yüksek puan alan fakat akademik olarak beklenenden düşük performans gösteren çocuklarda öğrenme güçlüğü olasılığı değerlendirilir. Bu testlerin ardından çocuklar hastanelerin çocuk psikiyatrisi bölümlerine yönlendirilir. Ülkemizde öğrenme güçlüğü tanısı çocuk psikiyatrisi uzmanları tarafından verilebilmektedir. Çocuk psikiyatrisi bölümlerinde tanılama amaçlı kapsamlı ve ayrıntılı değerlendirmeler yapılır.

Görsel 4 Betimleme: Bir klinikte masada oturarak elindeki hayvanların bulunduğu resmi gösteren bir doktor ile şaşkınlıkla resme bakan bir erkek çocuk

Öğrenme güçlüğü'nün göstergeleri bu tanı grubu içindeki çocuklar arasında büyük değişiklikler gösterir. Öğrenme güçlüğü tanısı olan çocuklardan bazıları okuma ve yazma becerilerinde güçlük yaşarken, bazıları kitap okumayı çok sevmekle ve okumada iyi performans göstermekle birlikte matematik alanında güçlükler yaşayabilmektedir. Buradan da görüldüğü üzere öğrenme güçlüğü olan çocukların özellikleri kendi içinde değişkendir. Bu değişiklik tanılama sırasında da birtakım zorlukların yaşanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle tanı koyma sürecinde çocukların zekâ düzeylerinin yanı sıra akademik başarılarının uygun testlerle değerlendirilmesi önemlidir. Ek olarak alan uzmanları tarafından diğer davranışsal özelliklerin değerlendirilmesi, öğretmen ve ailelerden çocuğun öyküsünün, görüşlerinin alınması gereklidir. Bu nedenle tanı verme aşamasının bir süreç olduğunu ve alan uzmanı kişiler tarafından yapılması gerektiğini unutmayın. Öğrenme güçlüğü olan çocukların belirlenmesi ve tanılanması, çok basamaklı bir yaklaşımı, kültürel olarak uygun ve geçerli ve güvenilir ölçme araçları ile kapsamlı bir değerlendirmenin yapılmasını ve birden fazla alandan uzmanın değerlendirme sürecine katılması ile disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirme yapılmasını gerektirir. Dolayısıyla hastanelerin çocuk psikiyatrisi bölümleri tarafından gerçekleştirilen tanılama amaçlı değerlendirmelerin birden fazla uzmanın görüşü ve katılımı ile (psikiyatrist, öğretmen, psikolog ve gerekli durumlarda dil ve konuşma terapisti vb.) gerçekleştirilmesi doğru tanılama için önemlidir.

! DİKKAT

Tanılama aşaması bir süreçtir ve alan uzmanı kişiler tarafından yapılmalıdır.

Görsel 5 Betimleme: Elinde kâğıt, kalem, sandalyeye oturmuş not alan bir kadının omuzdan aşağısının görüldüğü fotoğraf ve kadının karşısında örgü bir pufun üzerine kollarını dizine dayayarak karamsar bir ifadeyle oturan erkek çocuğu

Eğitim Hizmetleri ve Çocuğun Desteklenmesi

Tanılama süreçlerinin tamamlanmasının ardından öğrenme güçlüğü tanısı olan çocuklar yerleştirme kararı için tekrar RAM'larla iletişim kurarlar. Ülkemizde öğrenme güçlüğü olan çocuklar genel eğitim sınıflarında akranları ile birlikte eğitim almakta, bu çocukların gereksinimlerine göre sınıf içinde uyarlamalar yapılmakta ve bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlanarak çocukların sınıf içinde desteklenmesi sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra çocuklar RAM'lar tarafından karar alınması durumlarında destek eğitim hizmetlerinden de yararlanabilmektedir.

Öğrenme güçlüğü, yaşam boyu süren bir durumdur. Bununla birlikte çocukların gereksinimlerine uygun eğitim ve müdahale hizmetleri ile gelişimleri ve akademik başarıları desteklenebilmekte, sınıf içindeki öğretim uygulamalarına katılımları artırılabilir. Öğrenme

güçlüğünde çocukların erken dönemden itibaren belirlenmesi ve desteklenmesi, yaşanan güçlüğün çeşitlenerek artmasının önüne geçmek açısından önemlidir. Bu nedenle çocukların risk grubunda olduğunun belirlenmesinin hemen ardından çocuklar tanı almasalar bile desteklenmeleri gerekmektedir. Çocukların gereksinimlerine göre destek miktarı, biçimi ve düzeyi farklılaşabilir. Örneğin bazı çocuklara sadece okuma alanında yoğun bir öğretim verilmesi yeterli iken bazı çocukların birden fazla akademik alanda doğrudan ve yoğun desteğe ihtiyacı olabilir.

Görsel 6 Betimleme: Karşısında harflerin yazılı olduğu bir tablet, önündeki defterde örneği yazılı olan küçük ve büyük A harflerini yazan bir kız çocuğu ve yanında A harfini işaret eden bir yetişkin eli.

Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda özellikle gereksinim duydukları ve güçlük yaşadıkları akademik alanların doğrudan ek öğretim uygulamaları ile desteklenmesi önemlidir. Bu destek okul içinde sınıf öğretmeni tarafından, okul zamanı dışında özel eğitim uzmanları ve çocuğun güçlük yaşadığı alanlara ilişkin uzmanlar tarafından küçük grup ya da bireysel ders verme yoluyla sağlanabilir. Çocuğunuza sunulan eğitimin etkili olması için bazı konuları göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. Bunlar (6,7):

- **Çocuğunuza uygulanan programın ve yöntemin etkili olduğunun bilimsel olarak kanıtlanmış olması, çocuğunuzun etkisi belli olmayan yöntemlerle vakit kaybetmesinin önüne geçmeniz açısından önemlidir.**

- **Çocuğunuza öğretilcek olan becerinin ve konunun doğrudan, açık bir biçimde öğretilmesi gereklidir.** Örneğin toplamada güçlük yaşayan bir çocuğa toplama becerilerinin doğrudan ve açık bir biçimde öğretilmesi önemlidir. Bu becerinin örtük, üstü kapalı ve dolaylı bir şekilde sunulması çocuğun kendisinin kazanmasının beklenmemesi gerekmektedir.

Görsel 7 Betimleme: Önündeki toplama işlemi materyali üzerindeki toplama işlemlerini yapan bir çocuk ve yanında onu izleyen öğretmen

- **Çocuğunuza öğretilcek olan becerilerin onun önceki öğrenmeleri ile ilişkilendirilerek öğretilmesi önemlidir.** Böylece hem çocuğun beceriyi öğrenmesi hem de hatırlaması kolaylaşacaktır.
- **Bazen bazı becerileri öğrenmek çocuklar için karmaşık ve zor gelebilir.** Bu durumlarda bu becerileri ve kavramları basit, daha küçük sıralı basamaklara bölerek öğretmek çocuğunuzun daha rahat öğrenmesini sağlayacaktır. Örneğin çocuğunuz ritmik saymaları öğrenmekte güçlük yaşıyorsa önce küçük basamaklara bölüp adım adım öğretilmesi daha etkili olabilir. Örneğin beşer ritmik saymada sırayla 5-25, 25-50 aralıkları çalışılıp sonrasında tümü birlikte çalışılabilir.

- **Çocuğunuzun kavramları ve işlemleri öğrenmesini ve hatırlamasını sağlamak için düzenli bir biçimde tekrar çalışmaları yapılmalıdır.**
- **Kavramların ve becerilerin adım adım öğretilmesi önemlidir.** Örneğin çocuğunuz okumayı öğrenme aşamasında ise ses grupları içinde yer alan bir harfin öğretimini tamamlamadan diğer harflere geçilmemesi önemlidir. Benzer bir biçimde ritmik saymaları tam olarak öğrenmemiş bir çocukta çarpma işleminin öğretimine geçilmemelidir.
- **Kavramları ve becerileri küçük adımlarla, ancak çocuğa uygun bir hızda öğretmek önemlidir.** Her bir kavram ya da beceri uygulama olanağı sağlanarak öğretilmelidir. Çocuk hedeflenen kavram ya da beceriyi öğrendikten sonra günlük tekrarlar yapılarak çocuğa yenikavramlar, beceriler öğretilmeli ve yine uygulama fırsatı sağlanmalıdır.
- **Öğretimde düzenli, sürekli değerlendirme yapmak ve çocuğun gelişimini izlemek önemlidir.** Sunulan öğretim uygulamalarında çocuk yeterince gelişim göstermiyorsa öğretimde birtakım değişiklikler ve uyarlamalar yapmak önemlidir. Böylece etkili olmayan bir uygulamanın uzun süre devam ettirilmesinin ve çocuğun vakit kaybetmesinin önüne geçilebilir (4).

Genel eğitim sınıflarında akranları ile birlikte eğitim alan öğrenme güçlüğü olan çocukların sınıfa katılımlarının sağlanması ve akademik başarılarının artmasında çocuğun gereksinimlerine göre uyarlamaların yapılması gerekir. Uyarlamalar, öğrenme güçlüğü olan çocukların diğer öğrencilerle aynı görevleri tamamlamalarına olanak sağlayan, görevlerin sunulma biçiminde, zaman ve ortam düzenlemelerinde yapılan değişikliklerdir (8). Uyarlamalar ile ödev ya da görevlerin içeriği değişmez, çocuğa haksız avantaj sağlanmaz veya değerlendirmeler söz konusu olduğunda, değerlendirilen konu değiştirilmez. Örneğin sınıftaki öğrencileri ile toplama problemleri üzerine çalışan bir öğretmenin tüm sınıfa yazılı problemler verirken okuma güçlüğü yaşayan öğrencisine bu problemleri sözlü olarak iletmesi bir uyarlamadır. Öğretmenin amacı, çocukların okuma becerilerini desteklemek değil; problem çözme becerilerini geliştirmektir. Bu nedenle, öğretmen, problemleri sözlü olarak iletterek okuma güçlüğü yaşayan çocuğun okumadaki düşük performansından kaynaklı problem çözmeyi öğrenmede de güçlük yaşamasını engelleyebilir. Yine okumada güçlük yaşayan ve okuma akıcılığı akranlarından daha düşük olan bir öğrenciye aynı metni okuması için ek süre vermek sınıf içi uyarlamalardan bir diğeridir. Aşağıda öğrenme güçlüğü olan çocuklar için yapılabilecek uyarlamalara daha fazla örnek verilmiştir (8, 9):

- Değerlendirme oturumlarında ve sınıf içi görevlerde çocuklara ek süre vermek
- Okuma ve yazmanın değerlendirilmesinin ve öğretimin amaçlanmadığı derslerde soruları sözel olarak sormak

- Okuma güçlüğü yaşayan çocuklar için yeni konuları sözel olarak sunmak
- Okuma materyallerini büyük puntolarla hazırlamak
- Çocukların ses kaydı almasına ya da akranının notlarını kullanmasına izin vermek
- Uzun süreli görevlerde odaklanmada güçlük yaşayan çocuklar için görev sırasında küçük aralar verilmesini sağlamak
- Değerlendirme yapılırken ortamı dikkat dağıtıcı uyarlardan arındırmak
- Yazma güçlüğü yaşayan çocuklarda amaç, yazma becerilerinin değerlendirilmesi değilse çocukların yanıtlarını sözel olarak vermesini sağlamak vb.

Uyarlamalar çocukların gereksinimlerine göre belirlenir. Uyarlamalar özellikle çocuğun güçlük yaşadığı alanın diğer akademik alanları etkilememesi açısından da önemlidir. Örneğin okuma ve okuduğunu anlamada güçlük yaşayan bir çocuğun hayat bilgisi ve matematik dersi konularını okuyarak öğrenmesini beklemek, okuma güçlüğü'nün bu akademik alanlardaki başarısını da olumsuz etkilemesine yol açacaktır. Bunun önüne geçmek için bu derslerin sözel olarak sunulması, anlatımlı videolarla desteklenmesi, çocukta yazma güçlüğü de varsa çocuktan beklenen yanıtların olabildiğince sözel olması sağlanabilir. Dolayısıyla uyarlamaların çocuğun öğretim etkinliklerinden olabildiğince yararlanabilmesi ve yaşadığı güçlüğü, öğrenmesine olan etkisinin olabildiğince azaltılması amacıyla belirlenmesi gerekir. Uyarlamaların nerede, kim tarafından, nasıl yapıldığının raporlanması ve aileler olarak sizlere de iletilmesi önemlidir. Böylece uyarlamaların sistematik bir biçimde uygulanması sağlanabilir. Ek olarak uyarlamaların sürekli gözden geçirilmesi ve etkili olmadığı ya da gerek kalmadığı durumlarda kaldırılması önemlidir.

ÖRNEK DURUM

Suna 2. sınıfa devam etmektedir ve öğrenme güçlüğü tanısı bulunmaktadır. Suna okuma çalışmaları yaparken oldukça yavaş okumakta ve akranlarına göre daha fazla okuma hatası yapmaktadır. Bu durum onun okuduğunu anlama performansını etkilemekte ve okuduğunu anlamada zorlanmasına neden olmaktadır. Öğretmen Suna'nın okuma hızını ve doğruluğunu artırmak amacıyla okuma alıştırmaları vermekte ve evde yüksek sesle okuma çalışmaları yapmasını önermektedir. Bununla birlikte Suna'nın okumada yaşadığı güçlükler, hayat bilgisi dersi ünitelerini öğrenmesini de etkilemekte ve matematik dersinde işlemleri doğru yapmasına rağmen problem çözmede güçlükler yaşamasına neden olmaktadır. Çünkü Suna okuduğu problemi ve metni anlayamamaktadır.

Bu nedenle öğretmen, hayat bilgisi dersinde yeni bir konuyu işlerken tüm sınıfa metin verip okutturmakta, Suna'nın ise verilen metni okumasını sağlayıp ardından konuyu sözel olarak da açıklamaktadır. Evde ise konuyla ilgili açıklamalı videoları izlemesini sağlamaktadır. Benzer bir biçimde problem çözerken soruyu sözel olarak ifade etmekte ve problemi bu biçimde çözmelerini sağlamaktadır. Böylece okuduğunu anlamadaki düşük performansının diğer derslerdeki performansını etkilemesine engel olmaktadır.

Görsel 8 Betimleme: Bir masada oturmuş toplantı yapan insanlar, konuşan bir kadını dinliyorlar

Tarama, Tanılama ve Eğitim Süreçlerinde Aile Katılımı

İlkokulda çocukların tarama, ayrıntılı değerlendirme, tanılanma, yerleştirme kararları ve eğitim süreçlerine aileler olarak katılım göstermeniz; bu süreçte kendi görüşlerinizi, kaygılarınızı ve önerilerinizi bildirmeniz; hem çocukların erken dönemde belirlenmeleri hem de çocukların geç kalınmadan gereksinimlerine yönelik nitelikli eğitim almaları açısından önemlidir (10). Bu süreçte aileler olarak sizlerin dikkatli olması gereken bazı konular bulunmaktadır. Öncelikle aileler olarak sizlerin öğrenme güçlüğünü tanılanmasının her zaman çok kolay olmadığını, bunun bir süreç olduğunu göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. Bu modülün birinci bölümünde ayrıntılı olarak açıklanan öğrenme güçlüğü belirtileri çocuğunuzda net bir biçimde görülse bile kendi kendinize çocuğunuza bir tanı koymaktan kaçınmalısınız. Çocuğunuzun, alanında uzman bir profesyonel tarafından değerlendirilmesinin

hem doğru bir tanılama süreci için hem de çocuğunuzun gereksinimlerinin belirlenmesi için önemli olduğunu unutmayın. Bu süreçte çocuğunuzun öğrenme özelliklerinde bir farklılık olduğuna, çocuğunuzda öğrenme güçlüğü olabileceğine ilişkin kaygılarınız ve şüpheleriniz varsa içgüdülerinize güvenmeniz, bu durumu çocuğun öğretmeni ve doktoru ile paylaşmanız önemlidir. Öğretmenin veya doktorun endişelerinize yeterince kulak vermediğini düşünüyorsanız, ikinci bir uzmandan da görüş alabilirsiniz. Çocuğunuzun okul yaşantısında ve öğrenme süreçlerinde güçlükler yaşadığını; bu güçlüklerle baş edemediğini gözlemliyorsanız çocuğunuzun sorunlarının öğrenme güçlüğünden kaynaklanıp kaynaklanmadığına bakmadan, bu güçlüklerle baş etmek için bir müdahale hizmetinden yararlanmasını sağlamalısınız (6). Çocuğunuz henüz tanı almamış olsa bile güçlük yaşadığı akademik alanlarda uzman bir kişi tarafından desteklenmesi çocuğunuzun yararına olacaktır. Ancak bu süreçte yardım edebilecek birini bulmanın biraz zaman ve çaba gerektirebileceği unutulmamalıdır.

İlkokula devam eden çocuğunuz için eğitim uzun bir süreçtir ve çocuğunuz zamanının önemli bir bölümünü sınıfında geçirir. Sınıf içinde zorlandığında, akranlarından düşük bir performans gösterdiğinde çocuğunuz kendini mutsuz hissedebilir ve okul onun için daha zorlayıcı olabilir. Sınıf öğretmenin sınıf içinde çocuğunuza yönelik uyarlamalar yapması ve sınıf içinde çocuğunuzu desteklemesi, çocuğunuza kendi potansiyeli doğrultusunda başarıma fırsatı vermesi, çocuğunuzun öğrenme sürecine aktif katılımı ve mutluluğu açısından önemlidir. Bu süreçte ebeveynler olarak sizlerin de sınıf öğretmeni ile iletişim içinde olmanız ve çocuğunuzu desteklemeniz gereklidir. Ek olarak öğretmenlere çocuğunuzun gelişimi hakkında sık sık bilgi vermeniz ve onlardan sıklıkla bilgi almanız önemlidir (6).

Bu süreçte:

- **Çocuklarının eğitim sürecinin aktif birer katılımcısı olmalısınız.** Çocuğa sunulan öğretim, öğretilen konular, çocuğunuzun bu konuları öğrenme düzeyi gibi konular hakkında bilgi sahibi olmanız, bunları gerekli durumlarda evde de desteklemeniz, hem sizin çocuğunuzun gelişimini izlemenizi hem de onu desteklemenizi sağlayacaktır.
- **Öğretmenle görüşmelerinizi randevu olarak gerçekleştiriniz.** Böylece üzerine fikir alışverişi yapmak istediğiniz konuları kapsamlı olarak görüşebileceğiniz zamanınız olacaktır.
- **Öğretmene gereksinim duyduğu alanlarda destek sunmayı önerebilirsiniz.** Okulda öğretilen bir konuda çocuğunuzun güçlük yaşadığını fark ederseniz öğretmeninizle görüşerek ve ondan fikir alarak evde ek çalışmalarla çocuğunuzu destekleyebilirsiniz.
- **Çocuğunuzun güçlük yaşadığı ve güçlü olduğu konuları öğretmeninizle paylaşmalısınız.** Bazen öğretmenler özellikle sınıfların kalabalık olması durumlarında çocukların

güçlü oldukları ya da zorlandıkları konuları gözden kaçırabilirler. Bu durumlarda sizin kendi çocuğunuzla ilgili gözlemlerinizi öğretmenle paylaşmanız yararlı olacaktır.

- **Öğretmeniniz ile çocuğunuz için sınıf içinde yaptığı ve yapacağı uyarlamalar konusunda fikir alışverişinde bulunmalısınız.** Uyarlamaların kullanıldığından, bu uyarlamaların çocuğunuzun sınıf içi öğretim etkinliklerine katılmasına yardımcı olduğundan ve öğrenmesine engel olan etmenleri azalttığından emin olmak için öğretmeni ile bu konuda görüşmelisiniz. Bu uyarlamalar ve destekler çocuğunuzun sınıfa katılması ve öğrenmesi açısından çok önemlidir. Bu nedenle sınıf içinde hangi uyarlamaların yapıldığını ve bunların çocuğunuzun katılımı ile öğrenmesine olan etkilerini takip etmeli ve bu konuda düzenli olarak öğretmenle fikir alışverişinde bulunmalısınız (6).

Ebeveynler olarak sizlerin, çocuğunuzun akademik gelişimi, okul içindeki genel davranışları, derslere katılımı, akranlarıyla ilişkileri ve sosyal-duygusal gelişimi hakkında sorular sormaya ve bilgi almaya hakkınız vardır. Bununla birlikte bu soruları öğretmene sormak ve kendi görüşlerinizi bildirmek için uygun zamanı seçmelisiniz. Bu soruları, akşam çocuğunuzun okuldan alırken veya sabah okula bırakırken sormanız, hem öğretmenin zamanının kısıtlı olması sebebiyle hem de planlanmış farklı işleri olabileceğinden dolayı uygun bir yaklaşım değildir (6). Bu görüşmeleri yapmak için öğretmene en uygun görüşme zamanını sormanız ve resmi bir toplantı ayarlamamız, hem tüm merak ettiğiniz konuları sorabilmeniz hem de aktaracağınız bilgileri doğru ve eksiksiz iletmeniz açısından uygun olacaktır.

Görsel 9 Betimleme: Masada oturup konuşan bir genç kadın ile onu dinleyerek not tutan bir kadın öğretmen

Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklarda Etkili Olmayan Tartışmalı Uygulamalar

Ne yazık ki günümüzde öğrenme güçlüklerinin belirtilerinin ve bu güçlüklerin etkilerinin belirli bir süre içinde farklı müdahale hizmetleri sunarak giderebileceğini iddia eden ve bu konuda ebeveynlere yönelik yanıltıcı açıklamalar yapan birçok kişi ve kuruluş bulunmaktadır. Örneğin öğrenme güçlüğüne çocuklara uygulanan görsel ya da işitsel bir terapi ile 12-20 haftalık kısa bir süreçten sonra tedavi edeceğini iddia eden kuruluşlar bulunmaktadır. Tanımından da anlaşılacağı üzere öğrenme güçlüğü hayat boyu devam eden ve özellikle akademik alanları etkileyen bir güçlüktür. Hâlihazırda kesin etkili bir müdahalesi ya da satın alınabilecek sihirli bir çözümü yoktur. Bununla birlikte, öğrenme güçlüğüne akademik başarıya olan etkileri, güçlük yaşanan alana yönelik doğrudan etkili bir müdahale ve uygun uyarlamaların yapılması yoluyla önemli ölçüde azaltılabilir. Bu süreçte öğrenme güçlüğü olan çocukların akranlarından daha çok çalışması gerekebilir (6).

Neler Öğrendik?

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar arasında hem akademik başarı hem de gelişimsel-davranışsal açıdan farklılaşan özellikler görülebilmektedir. Bu durum ise tanılama sürecini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte tanılama ve eğitim sürecinde izlenmesi gereken bazı aşamalar vardır. Bu aşamalar sınıf içinde tüm çocukların değerlendirildiği tarama amaçlı değerlendirmeler ile başlar. Tarama amaçlı değerlendirmelerde öğrenme güçlüğü açısından risk altındaki çocukların belirlenmesi ve bu çocukların sınıf içinde desteklenmesi amaçlanmaktadır. Sınıf içinde desteklenen çocukların bu desteklerden yeterince yararlanmadığı, gelişim göstermediği durumlarda tanılama amaçlı değerlendirmeler için yönlendirme yapılmaktadır. Tanıya yönelik değerlendirmelerde çocukların zekâ düzeylerinin, akademik başarılarının uygun araçlarla değerlendirilmesi, gözlem, öğretmen ve aile görüşmeleri ile ayrıntılı bilgi toplanması önemlidir. Tanılama bir süreçtir ve uzun zaman alabilir. Bununla birlikte akademik açıdan güçlük yaşayan çocukların tanı almasalar bile erken dönemde destek almaya başlaması gerekmektedir. Bu nedenle akademik başarı açısından risk altındaki çocukların tanı alıp almadığına bakılmaksızın vakit kaybetmeden eğitim desteği alması, sınıf içinde uyarlamalar yoluyla desteklenmesi önemlidir. Aileler olarak sizlerin çocuklarınızın hem değerlendirilmesi hem de müdahale planlarının hazırlanıp uygulanması aşamalarına aktif olarak katılmanız çocuklarınızın gelişimi ve uygun kararların alınması açısından önemlidir.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Fletcher, J. M., Lyon, G. R., Fuchs, L. S., & Barnes, M. A. (2019). Learning disabilities: From identification to intervention (2nd ed.). New York, NY: The Guilford Press.
2. Lovett, M. W., Barron, R. W., & Benson, N. J. (2013). Effective remediation of word identification and decoding difficulties in school-age children with reading disabilities. In H. L. Swanson, K. R. Harris, & S. Graham (Eds.), Handbook of learning disabilities (pp. 272-313). New York, NY: The Guilford Press.
3. Allen, K. E., & Cowdery, G. E. (2015). The exceptional child: Inclusion in early childhood education (8th ed.). Cengage Learning.
4. Ergül, C. Atılğan, H., Doğan, M., Altunay, B., Ökcün-Akçamuş, M. Ç., Işıtan, S., Şeker, S., & Aydın, B. (2021). Engeli olan çocuklar için ilkokul değerlendirme çerçevesi öğretmen kılavuzu Fasikül 3: Sınıf içi değerlendirme. Milli Eğitim Bakanlığı. https://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_07/14164509_Fasikul-3-lkokulDegerlendirmeCervesiOgretmenKilavuzu.pdf
5. McLean, M. (1996). Assessment and its importance in early intervention/early childhood special education. In M. McLean, D. B. Bailey, & M. Wolery (Eds.), Assessing infants and preschoolers wit special needs (pp. 1-22). Merrill.
6. AUSPELD (2018). Understanding learning diffuculties: A guide for parents (Revised ed.). Western Australia: DSF Literacy Services.
7. Walter State Community Collage (2022). Disability services: Teaching strategies. <https://www.ws.edu/student-services/disability/teaching/learning.shtm>
8. Ergül, C. Atılğan, H., Doğan, M., Altunay, B., Ökcün-Akçamuş, M. Ç., Işıtan, S., Şeker, S., & Aydın, B. (2021). Engeli olan çocuklar için ilkokul değerlendirme çerçevesi öğretmen kılavuzu fasikül 4: Değerlendirme uyarlamaları ve içerik değişiklikleri. Milli Eğitim Bakanlığı. https://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_07/14164509_Fasikul-4-lkokul-DegerlendirmeCervesiOgretmenKilavuzu.pdf
9. Reading Rockets (2022). Accommodations for students with LD. <https://www.readingrockets.org/article/accommodations-students-ld>
10. Notari-Syverson, A. & Losardo, A. (2004). What assessment means to early childhood educators. Exchange (September-October), 72-75.

BÖLÜM 3

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

**OKUMA YAZMA
BECERİLERİNİN
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Sevgili Aileler, bu bölümün amacı; okuma, okuduğunu anlama ve yazmakta güçlük yaşayan çocuklarını evde desteklemek için yapılabilecek etkinlikleri açıklayabileceklerdir.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Okuma yazma becerilerini öğrenme aşamasında olan çocukların ses bilgisel farkındalıklarını nasıl destekleyebileceğini söyler.
- Okuma yazma becerilerini öğrenme aşamasında olan çocukların okuma ve yazma becerilerini nasıl destekleyebileceğini açıklar.
- Okuma akıcılığını ve doğruluğunu desteklemek için yapılabilecek etkinlikleri açıklar.
- Okuduğunu anlamayı desteklemek için yapılabilecek etkinlikleri açıklar.
- Yazma becerilerini desteklemek için yapılabilecek etkinlikleri açıklar.

İçerik

1. Okuma Becerilerinin Desteklenmesi
2. Okuduğunu Anlamanın Desteklenmesi
3. Yazma Becerilerinin Desteklenmesi
4. Neler Öğrendik?

Açıklamalar

Öğrenme güçlüğü tanısı olan çocukların büyük bir kısmında okuma ve yazma becerilerinde güçlükler görülmektedir. Okuma yazma becerilerinde yaşanan bu güçlükler, çocukların genel akademik başarılarını da olumsuz yönde etkilemektedir ve bu yönüyle önemlidir. Çocuklar okuma becerilerini edindikten sonra bu becerileri yeni bilgileri öğrenmekte de kullanmaktadır. Dolayısıyla özellikle okuma becerilerinde güçlük yaşayan çocukların yazılı bilgilere erişimlerinde ve bu bilgileri öğrenme süreçlerinde de güçlükler ortaya çıkmaktadır (1).

Kitabımızın bu bölümünde öncelikle okumayı öğrenme aşamasında olan çocukların ses bilgisel farkındalıklarının nasıl desteklenebileceği üzerinde durulmuş ve evde yapılabilecek

etkinliklere yönelik öneriler verilmiştir. Ardından okumayı öğrenme aşamasında olan çocukların okuma becerilerini evde desteklemek için yapılabilecek etkinliklere örnekler verilmiştir. Okumayı öğrenen çocukların ise okuma akıcılıklarını ve doğruluklarını desteklemek için yapılabilecek etkinlikler açıklanmıştır. Okumanın ardından okuduğunu anlama becerilerini desteklemek için yapılabilecek etkinlikler konusu ele alınmıştır.

Son bölümde ise çocukların yazma becerileri üzerinde durulmuş ve evde yazma becerileri desteklemek için yapılabilecek etkinlikler için önerilerde bulunulmuştur.

! DİKKAT

Okuma yazma becerilerinde yaşanan güçlükler çocukların yazılı bilgilere erişimlerini ve buna bağlı olarak diğer alanlardaki akademik başarılarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Okuma Becerilerinin Desteklenmesi

Okuma güçlükleri (disleksi) yaşam boyu süren bir durumdur. Genellikle belirtileri çocuklar ilkökula başladıklarında okuma yazma öğretimine geçildiğinde fark edilir. İlk okuma yazma öğretimi sırasında okumayı öğrenmede yaşanan güçlüklerle başlayan belirtiler, sonrasında okuma hatalarının fazla olması, okuma hızının düşük olması, okuduğunu anlamada güçlüklerle devam eder. Okuma güçlüğü yaşayan çocukların erken dönemde belirlenmesi ve bu güçlükler artmadan erken dönemde uygun müdahale yöntemleri ile desteklenmesi önemlidir (2). Okuma becerilerine yönelik etkili bir müdahale, okuma güçlüğü olan çocukların hem okulda hem de buna bağlı olarak toplumsal yaşamlarında başarılı olmaları için önemlidir. Okuma güçlüğü olan çocuklara birden fazla duyuya (işitme, görme, dokunma) hitap edecek şekilde sistematik ve açık bir yöntemle okuma becerilerinin öğretilmesi önemlidir. Bu güçlüğü yaşayan birçok çocuk, kendi hızlarında ilerleyebilmek için yoğun bir destek eğitime gereksinim duyar. (3)

SORU

Okumayı yeni öğrenme aşamasında olan çocuğunuzun hangi becerilerini desteklemelisiniz?

Görsel 1 Betimleme: Kafası karışık bir ifadeyle elini başına götürüp düşünceli duran çocuğun başının üstündeki konuşma balonunda karışık harfler ve soru işaretleri

Okuma yazmayı öğrenme aşamasında olan çocuklar için iyi planlanmış, aşamalı ve sistematik bir öğretime ihtiyaç vardır. Bu aşamada çocukların özellikle ses bilgisel farkındalık ve sözcük bilgisi becerilerinin desteklenmesi gerekmektedir (4). Ses bilgisel farkındalık, çocukların duydukları sözcüklerin farklı seslerden oluştuğunun ve bu seslerde değişiklik yaptığında sözcüklerin de değiştiğinin farkında olması anlamına gelmektedir (5). Çocuğunuzu elma sözcüğünün e-l-m-a seslerinden oluştuğunu, "e" sesi ile başladığını "a" sesi ile bittiğini söylemesi ses bilgisel farkındalık becerileri kapsamında ele alınabilir. Okuma yazma öğretimi başladığında çocuğunuz, bu becerilerde sınırlılıkları varsa okuma becerilerini öğrenmekte de güçlükler yaşayabilir.

! DİKKAT

Okuma yazmayı öğrenmeye yeni başlayan çocukların ses bilgisel farkındalık becerilerinin desteklenmesi, onların okuma başarılarının artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Çocuğunuzun ses bilgisel farkındalık becerilerini desteklemek için aşağıdaki önerilerden yararlanabilirsiniz (6, 7):

- **Çocuğunuza uyaklı (kafiyeli) sözcükler (kabak, tabak) içeren şarkılar söyleyebilir, uyaklı sözcüklere geldiğinizde ellerini çırpmasını isteyebilirsiniz.**
- **Çocuğunuza isimlerinizi ve çevrenizdeki eşyaların isimlerini verip ondan bu sözcükleri hecelere ayırarak söylemesini ve her bir hecede ellerini çırpmasını isteyebilirsiniz.** Bunu bir oyuna çevirip farklı isimlerle tekrarlayabilirsiniz. Böylece ses bilgisel farkındalığın bileşenlerinden biri olan hece farkındalığını desteklemiş olursunuz.
- **Çocuğunuzla karşılıklı oturup, ortanıza çeşitli oyuncaklar ve materyaller yerleştirip "dinle-bul" oyunu oynayabilirsiniz.** Bu oyunda ortanızdaki oyuncaklardan birinin ismine ilişkin bir ipucu vererek çocuğun bulmasını isteyin. Bu sırada ortadaki oyuncak ya da materyale bakmadan "Ne gördüm? Bu bir e..." diyerek kastettiğiniz oyuncak ya da materyalin sadece ilk sesini söyleyin ve çocuğun onu bulmasını sağlayın.
- **Çocuğunuza daha önce dinlediği bir öyküyü okurken ya da bir şarkıyı söylerken bir sözcüğü bilerek yanlış söyleyip veya sözcük yerine anlamsız bir sözcük söyleyip onun fark etmesini sağlayabilirsiniz.** Örneğin "Yaz geldi çiçekler açtı, atılar (arılar yerine) hep çalıştı." gibi bir sözcüğü bozarak ve anlamsız hâle getirerek onun keşfetmesini sağlayın. Bu etkinlikte söylediğiniz şarkıyı ya da öyküyü çocuğun daha önce dinlemiş olması hatayı fark etmesi açısından önemlidir.
- **Çocuğunuzla ilk ses ve son ses atma oyunu oynayabilirsiniz.** Örneğin "masa" sözcüğünü önce söyleyip sonra "m" sesini vurgulu bir biçimde söyledikten sonra ilk sesi atarak sözcüğün geri kalanını söyleyebilir ("mmmasa, asa") ve çocuğunuzdan tekrarlamasını isteyebilirsiniz. Birkaç örnek yaptıktan sonra çocuğun kendisinin başka sözcüklerle ilk sesini ya da son sesini atma denemeleri yapmasını sağlayabilirsiniz.
- **Çocuğunuzla ilk ses ve son ses ekleme oyunu oynayabilirsiniz.** Örneğin "at" sözcüğünü önce söyleyip sonra "k" sesini vurgulu bir biçimde söyleyin. Ardından "at" sözcüğüne "k" sesini ekleyerek "at", kkkat" deyin. Bu aşama başa eklediğiniz "k" sesini vurgulayarak sözcüğü tekrarlayın ve çocuğun tekrarlamasını sağlayın. Birkaç örnek yaptıktan sonra çocuğun kendiliğinden sizin söylediğiniz sözcüklerin başına ve sonuna ses ekleme çalışmaları yapmasını sağlayın.
- **Sözcükleri seslerine ayırma oyunu oynayabilirsiniz.** Bu etkinlikte çocuğa bir sözcük söyleyip, sonra onu seslerine ayırarak tekrarlayın, ardından da çocuğun da aynısını yapmasını isteyin. Örneğin "kuş, k-u-ş" biçiminde sözcüğü seslerine ayırdıktan sonra çocuğunuzun da aynısını yapmasını sağlayın. Ardından benzer biçimde tek heceli sözcüklerle birkaç örnek daha yapın. Örnekleri birlikte yaptıktan sonra çocuğa önce

tek, sonra iki heceli sözcükler söyleyip çocuğun bu sözcükleri kendiliğinden seslerine ayırmasını isteyin. Gereksinim duyduğu zaman ona ipucu vererek ve model olarak yardımcı olun. Bu etkinliğe öncelikle kısa sözcüklerle (at gibi iki sesli ya da süt gibi üç sesli ve tek heceli) başlayıp sonrasında sözcük uzunluğunu (kabak, elma vb.) artırabilirsiniz.

Görsel 2 Betimleme: Bir koltukta oturmuş karşısındaki kanepede parmak uçlarını yukarı doğru birleştirip bir şeyler söyleyen kadını taklit etmeye çalışan kız çocuğu

SORU

Çocuğunuzun yeni öğrendiği seslerden oluşan sözcük ve cümleleri okuyabilmesini desteklemek için neler yaparsınız?

Öğrenme güçlüğü olan birçok çocuk okumayı öğrenme aşamasında, harfleri ve ses karşılıklarını öğrenirken güçlükler yaşayabilir. Bu güçlüklerle erkenden müdahale etmek önemlidir. Okumayı öğrenme aşamasındaki çocuğunuzun okuma becerilerini desteklemek için aşağıda sıralananları yapabilirsiniz:

- **Çocukların öğrendikleri ses gruplarındaki harflerin ses karşılıklarını öğrenmesine yardımcı olmak için ek etkinlikler yapın.** Çocuğun okulda öğrendiği harfin okunuşunu ve yazılışını sık sık hatırlatın. Ardından bu harfleri ve daha önce öğrendiği harfleri içeren sözcük listeleri hazırlayın. Bu sözcük listeleri üzerinden çocuğunuzun tekrarlı okuma alıştırmaları yapmasını sağlayın.

Görsel 3 Betimleme: Renkli kalemlerle dolu kalemliklerin, defterin, yazı ve resim kartlarının bulunduğu bir masada oturmuş sağ elinde 'A' kartı ile sol elinde at resmi kartını tutmuş gülümseyerek gösteren bir erkek çocuğu

- **Çocuğunuz yeni öğrendiği harflerin okunuşunu karıştırıyorsa, karıştırdığı harfin okunuşunu ve yazılışını evde de mutlaka çalışın.** Ardından bu harfi içeren sözcük kartları oluşturun ve bu kartları teker teker göstererek okumasını sağlayın. Çocuğunuz hatasız okuyana kadar bu etkinliği sürdürün.
- **Çocuğunuz iki harfin okunuşunu birbiri ile karıştırıyorsa (ör. p ve b) öncelikle ses gruplarında önce öğretilmiş olan harfin okunuşunu ve yazılışını tekrar çalışın.** Ardından öğrettiğiniz harfi içeren sözcük kartları oluşturup hatasız okuyana kadar sözcük okuma çalışması yapın. Sonrasında ikinci harfin okunuşuna ve yazılışına yönelik çalışmalar yapın. Karıştırdığı ilk harfle farklı olan özellikleri ayırt etmesi için açıklama yapın. Ardından her iki harfi de içeren sözcük kartları oluşturun ve tekrarlı okuma yapmasını sağlayın. Çocuk hatasız okuyana kadar bu etkinliği sürdürün.
- **Çocuğun öğrendiği ses gruplarını içeren resimli basit ve anlamlı kitaplar edinin veya kendiniz oluşturup çocuğunuzun bunları okumasını sağlayın.** Bu kitabı oluştururken çocuğunuzun öğrenmediği ses gruplarını içeren sözcükler yerine o sözcüğe karşılık gelen görseller de kullanabilirsiniz.
- **Çocuğunuzun öğrendiği ses gruplarından sözcükler oluşturup bu sözcükleri kartlara yazın.** Ardından sözcüklerin yazılı olduğu kartları bir torbanın içine koyup çocuğunuzla birlikte sözcük çekme ve okuma oyunu oynayın.

- **Ses gruplarının tümünü henüz tamamlamış ve okumayı öğrenme aşamasında olan çocuğunuza kolay okunabilir kitaplar bularak onun bu kitapları okumasını sağlayın.** Kitap seçerken kitaptaki sözcüklerin günlük yaşamda sık karşılaşılan sözcüklerden oluşması, bazı sözcüklerin kitap içinde sık sık tekrarlanması, kitap içindeki sözcüklerin ve cümlelerin kısa olması, yazı puntolarının çocuğa uygun olması ve kitabın resimli olması gibi özelliklere dikkat edebilirsiniz.

Görsel 4 Betimleme: Bir koltukta oturmuş elindeki kitabı okuyan bir erkek çocuk

- **Okuma çalışmaları sırasında çocuğunuzu gözlemleyin, ve gereksinim duyduğu ve dikkatinin dağıldığı durumlarda ara verip dinlenmesini sağlayın.** Çalışma ve okuma süresini kademeli olarak artırın. Başlangıçta onun dikkat süresine göre daha kısa sürelerle okuma yapmasını sağlarken bu süreyi zamanla artırın.
- **Çocuğunuza bir metni yüksek sesle okuyarak model olun.** Bu etkinliği yaparken aynı kitap ya da metinden çocuğunuza da verin ve onun bu metin üzerinden sizin okuduğunuz kısımları takip etmesini sağlayın (8).
- **Çocuğun sevdiği bir öykü kitabını tekrarlı olarak sık sık okumasını sağlayın.** Aynı metni tekrarlı olarak okuması, sık tekrarlanan sözcükleri otomatik olarak (görsel olarak) okumasını sağlayacaktır. Bu da okuma hızının ve doğruluğunun artmasını sağlayacaktır.

- **Okumayı öğrenme aşamasında olan çocukların bu süreçten keyif alması önemlidir.** Bu nedenle okuma metinlerini, kitaplarını çocuğunuzun keyif alacağı biçimde seçebilir ya da kendiniz oluşturabilirsiniz. Çocuğunuzla birlikte bir kitabevine giderek birlikte kitap seçmek, onun ilgilendiği konularla ilgili kitaplar almak onun okumaya ilişkin motivasyonunu da artıracaktır.

! DİKKAT

Çocuğunuza kitap alırken onun da sürece katılmasını, okuyacağı kitapları kendisinin seçmesini sağlayın. Bu aşamada onu kendi yaşına ve düzeyine uygun kitapların olduğu bölüme yönlendirip onun seçim yapmasını sağlayabilirsiniz. Bu çocuğunuzun okumaya ilişkin motivasyonunu artıracaktır.

Görsel 5 Betimleme: Bir kitabevinde rafların önüne oturmuş yere koyduğu kitabı inceleyen erkek çocuğu

SORU

Çocuğunuz akranlarından daha yavaş okuyor ve daha fazla okuma hatası yapıyorsa onu evde desteklemek için neler yapabilirsiniz?

Çocuğunuz ses gruplarının tümünü öğrendikten sonra da akıcı ve doğru okumada güçlükler yaşamaya devam edebilir. Bu durumda onun okuma akıcılığını ve doğruluğunu artırmak için evde birtakım çalışmalar yapabilirsiniz:

- **Çocuğunuza okunacak metni önce siz okuyun.** Okurken noktalama işaretlerine, vurgu ve tonlamalarınıza dikkat ederek model olun. Ardından onun da aynı metni okumasını sağlayıp okumasını tamamladıktan sonra ona dönüt verin.
- **Çocuğunuzun okuma akıcılığını desteklemek için sözcükleri görsel olarak otomatik okuması için alıştırmalar yapın.** Bunun için sözcük kartları oluşturun. Başlangıçta metinlerde ya da günlük yaşamda sık karşılaşılan 5- 10 sözcük belirleyip, bunları kartlara yazıp bir hafta boyunca bu kartları okuma çalışmaları yapın. Sözcükleri çocuğunuzun okulda hâlihazırda öğrendiği sözcükler arasından da seçebilirsiniz. Bu aşamada sözcükleri görsel olarak daha rahat ayırt edebilmesi için her bir sözcükten ikişer kart oluşturup okuma ve eşini bulma oyunu gibi de oynayabilirsiniz. Ardından ikinci hafta 5-10 sözcükten oluşan yeni bir sözcük seti ekleyerek çalışmaya devam edin. Çocuğunuz yaklaşık 20 sözcüğü öğrendikten sonra bu sözcük kartları ile tombala oyunu oynayabilirsiniz (9). Tombala kartlarınızı sayılar yerine sözcükleri içerecek şekilde düzenleyebilirsiniz.
- **Çocuğunuza metinler oluşturarak ya da sevdiği bir konuda bir kitap alarak bu kitabı veya metni tekrarlı okumasını sağlayın.** Çocuğun sıkılmaması ve zorlanmaması için bu kitapların ya da metinlerin ilgi duyduğu bir konuda yazılmış olmasına dikkat edin. Tekrarlı okumalar onun sözcükleri görsel olarak otomatik biçimde tanıyıp okumasını sağlayacak ve buna bağlı olarak da okuma akıcılığını artıracaktır (10).
- **Çocuğunuz okuma çalışmaları yaparken ona sürekli müdahale etmemeye ve onu bölmemeye dikkat edin.**
- **Çocuğunuz bir metni okurken seyrek olarak hata yapıyorsa onu durdurarak hatalı okuduğu sözcüğü yeniden okumasını isteyin.** Doğru okumaması durumunda ona model olarak okuyup onun da tekrarlamasını sağlayın. Çocuğunuz çok sık hata yapıyorsa okuyacağı metinde aralar belirleyip okumaya ara verdikten sonra dönüt verebilir ve aradan sonra tekrar okumaya devam etmesini sağlayabilirsiniz. Çocuğunuzun metni okumakta zorlandığını ve sık hata yaptığını belirlediyseniz aynı metin için tekrarlı okuma çalışmaları yaptırabilirsiniz.
- **Çocuğunuzun aşına olduğu sözcük çeşitliliğini artırmak için kitap türlerini farklılaştırın.** Sadece öykü kitapları değil, bilgi verici kitapları okuması için olanak sağlayın.

- **Çocuğunuzun okuma etkinlikleri için okuma günlüğü oluşturun.** Çocuğunuzun günlük olarak kaç sayfa okuduğunu, ne kadar süre okuma yaptığını bu günlüğe işaretleyin. Bu sizin çocuğunuzun okuma etkinliklerini takip etmenizi sağlayacaktır.

ÖRNEK DURUM

Altan, ilkokul 2. sınıfa yeni başlamıştı. Altan, okuma becerilerinde güçlük yaşıyordu. Sınıftaki akranlarından daha yavaş okuyor ve daha fazla okuma hatası yapıyordu. Annesi Altan'ın en çok okuma hatası yaptığı sesleri içeren sözcükleri belirledi. Bunun yanı sıra Altan'ın sınıf öğretmeninden de destek alarak ders kitaplarında sık tekrar eden sözcükleri belirledi. Altan'ın zorlandığı sözcüklerden başlayarak onar sözcükten oluşan setler oluşturdu ve bu sözcükleri kartlara yazdı. Bir hafta ilk set sözcük için tombala oyunu oynayarak Altan'ın okuma çalışması yapmasını sağladı. Ardından ikinci seti ekleyerek aynı çalışmayı tekrarladı. Bu biçimde tüm sözcük setleri için çalışma yaptı. Bunun yanı sıra Altan'ın sevdiği metinleri tekrarlı okumasını sağladı. Okuması tamamlandıktan sonra okumasına ilişkin dönüt verdi. Bir süre sonra Altan'ın okuma hızının arttığını fark etti.

SORU

Çocuğunuz okuduğunu anlamakta güçlük yaşıyorsa okuduğunu anlama becerilerini desteklemek için neler yapabilirsiniz?

Okuduğunu Anlamanın Desteklenmesi

Okuduğunu anlama becerileri için çocukların okuma akıcılıklarının ve alıcı dil becerilerinin iyi düzeyde olması gereklidir. Okuma akıcılığı ve doğruluğu düşük olan çocuklar doğru okuyamadıkları için okudukları metinleri anlayamayabilirler. Alıcı dil becerileri ve sözcük dağarcıkları zayıf olan çocuklar ise okudukları sözcüklerin anlamlarını bilmedikleri için okuduğunu anlamakta zorlanabilirler. Dolayısıyla okuduğunu anlamanın desteklenmesi için bu iki becerinin desteklenmesi önemlidir.

! DİKKAT

Çocukların okuma akıcılıkları ile dil gelişimleri okuduğunu anlama becerileri için önemlidir.

Çocuğunuzun okuduğunu anlama becerilerini desteklemek için aşağıdaki önerilerden yararlanabilirsiniz (11, 12, 13):

- **Okumayı öğrenme aşamasındaki ya da okumayı yeni öğrenmiş olan çocuğunuza bir metni veya öyküyü yüksek sesle okuyup, çocuğa öyküyle ilgili kuklalar verip kendisinin öyküyü canlandırmasını sağlayın.** Bunun yanı sıra öykü bittikten sonra öyküyle ilgili bir resim yapmasını ve resmini size anlatmasını isteyin.
- **Okumayı öğrenme aşamasındaki ya da okumayı yeni öğrenmiş olan çocuğunuza bir metni veya öyküyü yüksek sesle okuyup, öykünün önemli kısımlarının altı çizilmiş olan bir kopyasını çocuğa verip onun takip etmesini sağlayın.** Ardından öykü bittikten sonra metin üzerine onunla sohbet edin ya da dinlediği öyküyü kardeşine, arkadaşına ya da size anlatmasını isteyin.
- **Okumayı öğrenme aşamasında olan çocuğunuza yüksek sesle bir öykü okumaya başlayın.** Öyküyü yarım bırakıp gerisini kendisinin tamamlamasını sağlayın.
- **Okumayı yeni öğrenmiş olan çocuğunuza bir öyküyü yüksek sesle okuyup, ona bir kâğıt kalem verip önemli bulduğu sözcükleri yazmasını isteyin.** Öykü bittikten sonra bu sözcükler ve sözcüklerin anlamları hakkında konuşun. Bu sözcükleri neden önemli bulduğunu anlatmasını sağlayın.
- **Çocuğunuz bir metni okumaya başlamadan önce, onun konuyla ilgili geçmiş bilgileri üzerine konuşabilirsiniz.** Örneğin sokak kedileri üzerine bir öykü kitabı okuyacaksanız daha önce sokak kedilerini görüp görmediği, onlar hakkındaki görüşleri ve deneyimleri üzerine kısa bir sohbetle hazırlık yapabilir, ardından metin üzerine sohbet edebilirsiniz. Bu durum bilgilendirici metinler için de geçerlidir. Örneğin mevsimler üzerine bir metin okunacaksa öncesinde mevsimler üzerine deneyimleri konusunda sohbet edebilirsiniz. Bu sohbetler, çocuğunuzun okuduğu metni önceki bilgileri ile ilişkilendirmesini sağlayacaktır.
- **Çocuğunuzun okuyacağı metni önceden inceleyip anlamını bilmediğini fark ettiğiniz sözcükler varsa bu sözcüklerin anlamını metni okumaya başlamadan önce ona öğretin.** Örneğin çocuğunuz kutup ayıları üzerine bir metin okuyacaksa öncesinde kutup bölgesi, ayılar, in, kış uykusu gibi sözcükleri içeren bir oyun oynayabilir ya da ilginç bir öykü anlatarak onu metne hazırlayabilirsiniz.
- **Çocuğunuzun okuyacağı metni önceden inceleyip çocuğun bilmediği kavramlar varsa bunları belirleyin.** Ardından bu kavramların anlamlarını tahmin etme ve kontrol etme oyunu oynayabilirsiniz. Bu oyunu oynarken belirlediğiniz kavramları bir sayfaya yazıp bu kavramların anlamını tahmin etme, ardından anlamını araştırarak bulma ve tahmini kontrol etme oyunu oynayabilirsiniz.

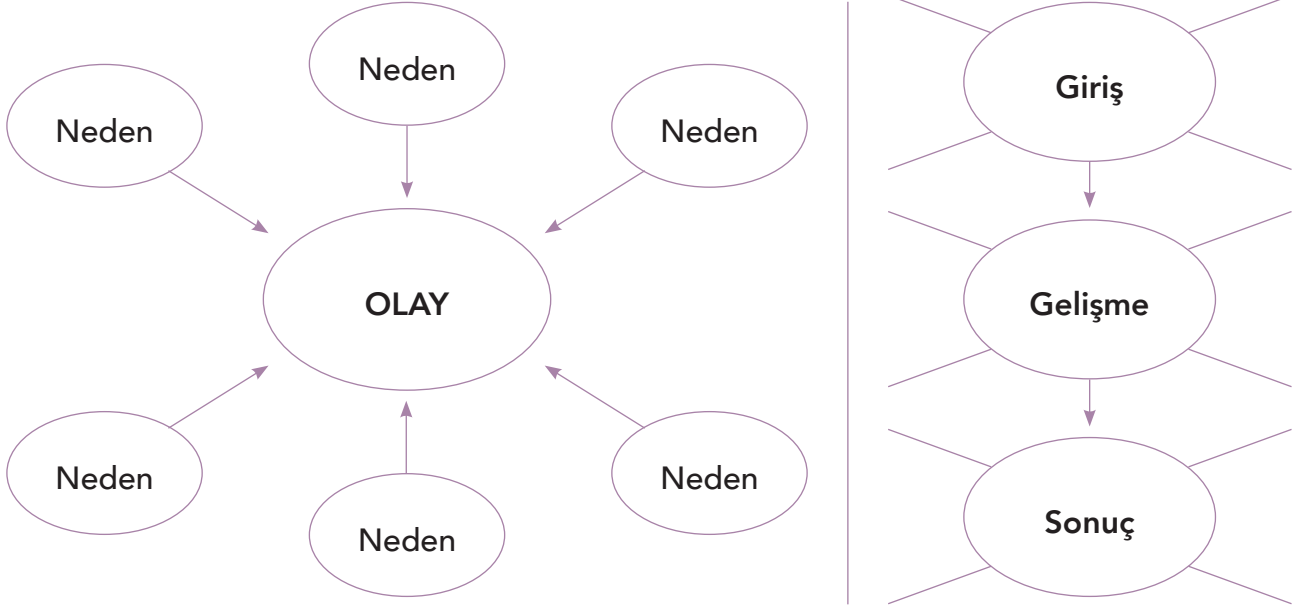
- Çocuğunuzu, okurken anlamını bilmediği sözcüklerle karşılaşması durumunda bu sözcükleri size ya da öğretmene sorması için yönlendirin.

Görsel 6 Betimleme: Masanın üzerindeki kitabını inceleyen çocuğun başının etrafında içinde kalem, tren, palet, çeşitli harfler, uğur böceği, sayılar, tilki, şapkalı bir ay, vapur, geometrik şekiller, soğan bulunan dairelerden oluşan büyük bir halka

- Okumaya başlamadan önce metnin başlığını, alt başlıklarını, görsellerini incelemesi, bunlara göre metnin konusu ve içeriği üzerine tahminlerde bulunması için çocuğunuzu yönlendirin. Ardından metni okumasını sağlayıp, metnin konusu ve okumadan önceki tahminin doğru olup olmadığı üzerine sohbet edebilirsiniz.
- Okuma sırasında çocuğunuzun metni yüksek sesle okumasını sağlayıp okuduğu sayfa için belirli türdeki soruları sorma ve metne göre bunları yanıtlama konusunda model olun. Örneğin küçük tavşanın çok çalıştığı için yorulduğunu ve erkenden uyuduğunu okuduğu bir sayfada "Küçük tavşan neden erkenden yatmış?" diye sorarak bekleyebilirsiniz. Çocuğunuz size doğru yanıt verirse onu onaylar, yanıt vermezse yanıtı model olabilirsiniz.
- Çocuğunuzun okuduğunu anlama becerilerini desteklemek için şematik düzenleyiciler kullanabilirsiniz. Şematik düzenleyiciler, bir öykünün karakterlerini ve olaylarını

metindeki kavramların birbirleri ile ilişkilerini, neden sonuç ilişkilerini içerebilir. Bir metni okuduktan sonra ya da okurken şematik düzenleyicileri nasıl dolduracağını çocuğunuza öğretin. Başlangıçta bunları model olarak siz doldurun, ardından çocuğunuza ipucu vererek doldurmasını sağlayın ve son olarak bağımsız doldurmasını isteyin.

Görsel 7 Betimleme: Görselin solunda merkezinde "OLAY" yazan elips, etrafında içlerinde "Neden" yazan 6 elipsin bulunduğu şema "Neden" yazan elipslerden çıkan oklar "OLAY" yazılı elipsi işaret etmektedir. Sağda ise yukarıdan aşağıya Giriş, Gelişme, Sonuç yazan elipslerden oluşan şema

- **Çocuğunuza okuduğu bir metni anlamadığında tekrar okuması gerektiğini, metinle ilgili anlamadığı konuları öğretmene ya da başka birine sorabileceğini, şematik düzenleyiciler hazırlayarak metni inceleyebileceğini söyleyin.** Bu süreçte başlangıçta model olup ardından destekle kendisinin yapmasını sağlayabilirsiniz.
- **Çocuğunuza, okuduğu metni özetlemeyi, metnin konusu ile ana fikrini söylemeyi sesli düşünerek ve model olarak gösterin.** Bu aşamada öncelikle kısa bir paragraftan oluşan metni özetleme ve konusunu söyleme üzerine çalışabilir, ardından biraz daha uzun metinlerle çalışabilirsiniz. Özetleme stratejilerinde metnin konusunu belirten ya da ifade eden cümleyi bulma, gerekli ve önemli bilgileri yeniden ifade etme, gereksiz ve ayrıntı bilgi içeren cümleleri atlama, son olarak özeti okuyarak gözden geçirme basamaklarında çocuğunuza model olun. Ardından rehberlik yaparak çocuğunuzun da yapmasını sağlayın.

- **Çocuğunuza şematik düzenleyicilerden yararlanarak bir metni özetleme konusunda model olun.** Bunu yaparken öncelikle kısa metni okurken şematik düzenleyicileri doldurun, ardından şematik düzenleyiciden yararlanarak metni özetleyin ve bu süreçte şematik düzenleyicileri nasıl kullandığınızı çocuğunuza açıklayın. Sonrasında onu da yapması için teşvik edin. Bu aşamada çocuğunuzun öncelikle kısa bir metinle bu çalışmayı yapmasını sağlayın.
- **Okuduğunu anlama becerilerini desteklemek için metinle ilgili farklı etkinlikler gerçekleştirebilirsiniz.** Metni okuduktan sonra, okuduğu metinle ilgili bir öykü oluşturma, çizgi roman hazırlama, metnin sonunu değiştirme, kendisi öyküdeki karakter olsaydı ne yapacağı üzerine sohbet etme gibi etkinlikler gerçekleştirebilirsiniz.
- **Çocuğunuzun okuduğu metin türlerini farklılaştırın.** Sadece öyküleyici metinleri değil, bilgi içeren metinleri de okumasını sağlayın. Okuduğu metinlerden anladıkları üzerine onunla sohbet edin. Bunun yanı sıra farklı türdeki metinlerin farklılıkları üzerine de sohbet edip onun metin türlerine ilişkin farkındalığını artırın.

SORU

Çocuğunuz yazma becerilerinde güçlük yaşıyorsa bu becerileri desteklemek için neler yapabilirsiniz?

Yazma Becerilerinin Desteklenmesi

Yazma güçlükleri; metin yazma, noktalama işaretleri, dil bilgisi ve el yazısı ile ilgili güçlükleri içerebilen bir öğrenme güçlüğü türüdür. Yazma becerileri çocukların çok emek harcamalarını gerektiren beceriler arasındadır. Bir çocuğun yazma becerilerinde iyi bir performans gösterebilmesi için doğru okuyabilmesi ve heceleyebilmesi gerekir. Ek olarak bir öykü yazma söz konusu ise bu beceri büyük bir bellek kapasitesi gerektirir. Bazı çocuklarda ise harflerin uygun biçimde iki satır arasına yazılmasında güçlükler ortaya çıkabilir.

DİKKAT

Bir çocuğun yazma becerilerinde iyi bir performans gösterebilmesi için doğru okuyabilmesi ve heceleyebilmesi gerekir.

Çocuğunuzun yazma becerilerini desteklemek için aşağıdaki önerilerden yararlanabilirsiniz:

- Çocuğunuzun yazma çalışmaları yapacağı ortamın iyi aydınlatılmış olmasına, masa ve sandalye boyutlarının ona uygun olmasına özen gösterin.
- Çocuğunuz okuma ve yazmayı yeni öğrenme aşamasında ise, harfleri iki satır arasına doğru konumlandırmakta ve yazmakta zorlanıyorsa harfin şeklini ve satır arasındaki konumlanışını çocuğa sözel olarak açıklayın. Ardından harfi siz yazarak model olun, nasıl yazdığınızı açıklayın. Sonrasında çocuğunuza ilgili harfin yazımını çalıştırın ve yazısı hakkında ona dönüt verin.

Görsel 8 Betimleme: Kalemlerle dolu bir kalemlığın bulunduğu bir masada yazı yazan, gülümseyen bir erkek çocuk ile elinde kalemlerle gülümseyerek yazılan yazıya bakan bir anne

- Çocuğunuz okuma ve yazmayı öğrenme aşamasındayken yazmakta zorlandığı harfler varsa bunlar üzerine ek alıştırmalar yapın.
- Çocuğunuzun yazmakta zorlandığı harfler varsa öncelikle harfin ses karşılığına yönelik alıştırmalar yapın. Ardından çocuğa tüm yazım aşamalarını göstererek harfin yazılışına model olun. Çocuğunuz da sizi taklit ederek yazdığınız harfin üstünden geçmesini sağlayın ve harfin şekilsel özellikleri üzerine çocuğunuzla konuşun. Ardından kendisinin boş bir satıra harfi tekrarlı olarak satır sonuna kadar yazmasını sağlayın. Satırda en güzel yazılmış olan harfi kırmızı bir kalemle daire içine alın ve neden güzel olduğunu diğerleriyle karşılaştırarak açıklayın (14).

- **Çocuğunuz yazmayı yeni öğreniyorsa güzel yazı kâğıtları ya da güzel yazı defterleri kullanın.** Bu defterle çalışmalar yaparken çocuğunuzun büyük ve küçük harf boyutlandırılmalarına dikkat etmesini sağlayın. Zamanla güzel yazı defterleri yerine normal iki satır aralığı kullanan defterlere geçiş yapın.
- **Çocuğunuzun öğrendiği ses grupları ile bakarak yazma etkinlikleri yapın.** Bu kapsamda çocuğunuza öğrendiği ses gruplarından oluşan ve doğru yazılmış bir sözcüğü gösterin. Çocuğun okumasını sağlayın ve ardından sözcüğün üstünü kapatın. Çocuğunuzun okuduğu sözcüğü hatırlayarak yazması için bekleyin. Çocuk yazdıktan sonra sözcüğü açın ve çocuğun kendi yazdığı ile kendisine gösterilen sözcüğü karşılaştırmasını, hatası varsa kendisinin bulup düzeltmesini sağlayın. Ardından diğer sözcüğe geçin (14).
- **Çocuğunuza kendini kontrol etme ve hatalı yazımlarını düzeltme tekniklerini öğretin.** Bunun için çocuğunuza bir cümleyi yazmayı tamamladıktan sonra okumasını ve hatalı yazdığı yerleri düzeltmesi gerektiğini açıklayın. Bu çalışmayı önce model olarak siz yapın. Ardından çocuğunuzun da yapmasını sağlayın ve ona gerekli yerlerde dönüt verin. Bu çalışmaya önce yazılan sözcükleri kontrol ederek, düzeltme alıştırmaları ile başlayıp ardından cümleleri ve en sonunda metinleri kontrol etme çalışmaları ile devam edebilirsiniz.
- **Yazma sürecini eğlenceli hâle getirin.** Örneğin çocuğunuzun sevdiği bir film karakterine, sevdiği bir akrabasına, sevdiği bir arkadaşına ya da okuduğu bir öykünün kahramanına bir mektup yazmasını isteyin.
- **Çocuğunuzun yazarken nerede zorlandığını gözlemleyin.** Biçiminden kaynaklı yazmakta zorlandığı harfler varsa onlara ilişkin daha çok alıştırmayı yapmasını sağlayın. Yazma hataları fazlaysa dikte çalışmaları yaptırın. Bu kapsamda çocuğa bir sözcük söyleyin ve defterine yazmasını isteyin.
- **Çocuğunuzun yazmakta zorlandığı sözcükler varsa ve bu sözcükler sık kullanılan sözcükler ise, bunlar için tekrarlı yazma etkinlikleri düzenleyin.** Bu sözcüklerin tekrarlı yazılacağı metinler oluşturun ve bu metinler ile dikte çalışması gerçekleştirin.
- **Çocuğunuzu günlük yaşadığı olayları yazması için günlük tutmaya teşvik edin.** Çocuğunuzun günlük tutarak kendisine uygun bir biçimde yaşadığı durumları yazmasını sağlayın. Bu etkinlikte çocuğunuzu zorlamamaya dikkat edin.
- **Çocuğunuzun yazacağı metinlerin uzunluğunun onun performansına uygun olmasına dikkat edin.** Eğer görev onun için çok yorucu olacaksa aralar vererek çalışmayı tercih edin.

- **Çocuğunuzun yazma görevlerini tamamlamasının hemen ardından yazılı ödevi yazım hataları ve noktalama işaretleri konusunda kontrol edin.** Hatalı kısımları çocuğunuza göstererek bu kısımlara ilişkin açıklama yapın ve çocuğunuzun düzeltmesini sağlayın.
- **Çocuğunuzun sevdiği bir film ya da sevdiği bir kitap üzerine çizgi roman yazmasını sağlayabilirsiniz.** Bu etkinlik kapsamında çocuğunuzun sıralı bir biçimde resimler çizmesini ve resimlerin altına olay akışını yazmasını sağlayın. Konuşma baloncukları oluşturarak konuşma metinleri yazmasını sağlayın. Bu etkinliğin onun için eğlenceli olmasını sağlayarak yazmaya karşı olumlu tutum geliştirmesine olanak tanıyın.
- **Çocuğunuzun metin içinde düzeyinden biraz daha karmaşık cümleler yazması için ona yardımcı olun.** Bunun için iki kısa cümle verip, bunları birleştirerek tek cümle biçiminde yazma çalışmaları yapın. Öncelikle çocuğun iki cümleyi okumasını sağlayın. Sonra bu cümleleri birleştirerek yazmaya model olun. Ardından yeni bir cümle çifti ile çocuğunuzun da bunu yapmasını sağlayın. Örneğin "Suna o gün çok yorgundu. Eve gidince hemen uyudu." cümlelerini "Suna o gün çok yorgun olduğu için eve gidince hemen uyudu." şeklinde birleştirebilirsiniz.
- **Çocuğunuzla paragraf yazma çalışmaları yapın.** Çocuğunuza yazdığı paragrafın sadece konuyla ilgili cümleler içermesi gerektiğini açıklayın. Her paragrafta bir giriş cümlesi olması gerektiğini bu cümlelerin paragrafın amacını içermesi gerektiğini, diğer cümlelerin ise bu cümleyi açıklayan ve destekleyen cümlelerden oluşması gerektiğini açıklayın. Ardından kendiniz bir paragraf yazarak ona model olun. Sonrasında ise çocuğunuzun da bir paragraf yazmasını sağlayın.
- **Çocuğunuzun metin yazma becerilerini destekleyin.** Bir metnin en az üç bölüm içermesi (giriş, gelişme ve sonuç paragrafları) gerektiğini açıklayın. Ardından yazacağı metni size anlatmasını sağlayın. Bu aşamada planlama yapmasına model olun ve onu destekleyin. Sonrasında yazmasını isteyin. Yazdıktan sonra yazdığı metni önce yazım hataları açısından kontrol etmesini ve tekrar okumasını sağlayın. İçeriği de kontrol ederek eklemek istediği şeyleri eklemesini ve metni istediği gibi düzeltmesini sağlayın.
- **Çocuğunuzun tüm yazılı ödev ve etkinliklerini dosyalayarak sıralı bir biçimde saklayın.** Benzer bir biçimde defterini düzenli tutmasını sağlayıp defterin üzerine ödevin yapılma tarihlerini yazın. Sonrasında çocuğunuzla birlikte bu defter ve ödevleri sıralı bir biçimde inceleyerek çocuğunuzun gelişimini izleyin ve yazısındaki değişim üzerine onunla konuşun.

Neler Öğrendik?

Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda okuma ve yazma güçlükleri sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu güçlükler sadece okuma ile ilgili alanları değil, genel akademik başarıyı da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle çocukların okuma ve yazma becerilerinin erken dönemlerden itibaren desteklenmesi önemlidir. Bu kapsamda okumayı öğrenme aşamasında olan çocukların ses bilgisel farkındalıklarının desteklenmesi, harf ses ilişkilerini öğrenmelerinin desteklenmesi ve bunlara yönelik etkinlik ve alıştırmaların yapılması gerekmektedir. Okumayı öğrenmiş olan çocuklarda ise okuma akıcılığı ve doğruluğunun artması için tekrarlı okuma çalışmaları gibi etkinliklerin yapılması önemlidir. Benzer bir biçimde yazma becerileri içinde çocukların gereksinim duyduğu alanlarda çalışma ve ek alıştırmaların yapılması gereklidir.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (2001). Emergent literacy: Development from prereaders to readers. In S. B. Neuman & D. K. Dickinson (Eds.), *Handbook of early literacy research- 1* (pp. 11–29). New York, NY: The Guilford Press.
2. AUSPELD (2018). *Understanding learning difficulties: A guide for parents* (Revised ed.). Western Australia: DSF Literacy Services.
3. Mather, N., & Goldstein S. (2022). Reading Fluency. <http://www.ldonline.org/article/6354/>
4. Goodrich, J. M., & Lonigan, C. J. (2017). Language-independent and language-specific aspects of early literacy: An evaluation of the common underlying proficiency model. *Journal of Educational Psychology*, 109(6), 782-793.
5. Landerl, K., Freudenthaler, H. H., Heene, M., De Jong, P. F., Desrochers, A., Manolitsis, G., ... & Georgiou, G. K. (2019). Phonological awareness and rapid automatized naming as longitudinal predictors of reading in five alphabetic orthographies with varying degrees of consistency. *Scientific Studies of Reading*, 23(3), 220-234.
6. Chard, D. J. & Osborn, J. (2022). Phonics and word recognition instruction in early reading Programs: Guidelines for children with reading disabilities. <https://www.readingrockets.org/article/phonics-and-word-recognition-instruction-early-reading-programs-guidelines-children-reading>
7. Reading Rockets (2022). Phonological and phonemic awareness. <https://www.readingrockets.org/helping/target/phonologicalphonemic>

8. Kluth, P & Chandler-Olcott, K. (2007). 20 ways to adapt the read aloud in the inclusive classroom. <https://www.readingrockets.org/article/20-ways-adapt-read-aloud-inclusive-classroom>.
9. Farrel, L., Hunter, M. & Osenga, T. (2022). A new model for teaching high-frequency words. <https://www.readingrockets.org/article/new-model-teaching-high-frequency-words>
10. Mather, N., & Goldstain, S. (2022). Reading fluency. <http://www.ldonline.org/article/6354>
11. Reading Rockets (2022). Comprehension. <https://www.readingrockets.org/helping/target/comprehension>
12. LD Online (2022). Reading comprehension strategies. <http://www.ldonline.org/article/14192/>
13. Williams, J. P. (November, 2000). Strategic Processing of Text: Improving Reading Comprehension for Students with Learning Disabilities. ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education. Council for Exceptional Children.
14. Carmichael, J. A., & Hale, J. B. (2022). Interventions for students with writing disabilities. <https://www.ldatschool.ca/developing-interventions-for-students-with-writing-disabilities-addressing-the-most-complex-academic-problem/>

BÖLÜM 4

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

**GENEL AKADEMİK
BAŞARININ
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Sevgili Aileler, bu bölümün amacı; çocuklarının matematik alanında ve diğer alanlardaki akademik başarısını nasıl destekleyebileceklerini açıklamalarıdır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Çocuğun performansına göre hedefler belirlemenin ve onun gelişimini izlemenin önemini söyler.
- Çocuğa yeni kavram ve becerileri öğrenme sürecinde nasıl destek olacağını açıklar.
- Çocuğun öğrendiği bilgi ve becerileri hatırlaması için neler yapılabileceğini açıklar.
- Çocuğun yeni bilgi ve becerileri öğrenme sürecini kolaylaştırmak için şematik düzenleyicileri nasıl kullanabileceğini söyler.
- Matematik dersi becerilerini desteklemek için neler yapabileceğini açıklar.

İçerik

1. Çocuğa İlişkin Beklentileri Yüksek Tutmak
2. Görevleri Yapılabilir Küçük Basamaklara Bölmek
3. Yeni Kavram ve Becerileri Öğrenme Sürecinde Destek Olmak
4. Yeni Öğrenilen Bilgi ve Becerileri Geçmiş Bilgiler ve Deneyimler ile İlişkilendirmek
5. Sık Sık Tekrar ve Gözden Geçirme Çalışmaları Yapmak
6. Çocuğun Okulda Öğretilen Bir Konuyu Tam Olarak Öğrendiğinden Emin Olmak
7. Çocuğa Çalışmaları ve Öğrenmeleri Üzerine Geri Bildirim Vermek
8. Öğretimde Çoklu Duyulardan Yararlanmak
9. Şematik Düzenleyiciler Kullanmak
10. Matematik Becerilerini Desteklemek
11. Neler Öğrendik?

Açıklamalar

Öğrenme güçlüğü olan ya da öğrenme güçlüğü açısından risk grubu olan çocuklar, kendileri için spesifik uyarlamalar ve düzenlemeler yapılmazsa, genellikle sınıf içindeki öğretim etkinliklerinden yeterince yararlanamazlar. Bu durum onların sınıf içinde güçlükle yaşamalarına, sınıfta kendilerinden beklenen görevler karmaşıklıktıkça daha fazla zorlanmalarına yol açar. Çoğu durumda öğretmenler, çocukların sınıf içinde bu gereksinimlerini karşılamak için ek ödevler ve görevler verirler. Bunun yanı sıra bu süreçte ebeveynler, çocuklarını ev içinde desteklemeye çalışırlar.

Kitabımızın bu bölümünde öncelikle çocukların akademik başarıları için beklentilerin ve hedeflerin belirlenmesinde dikkat edilecek noktalar ele alınmıştır. Ardından karmaşık, zor konu ve kavramların öğretiminde bunların yapılabilir küçük basamaklara bölünerek öğretilmesi, yeni kavram ve becerilerin öğrenilmesi sürecinde evde ek alıştırmalarla çocuğa destek olunması konuları üzerinde durulmuştur. Daha sonra yeni öğrenilen bilgi ve becerilerin geçmiş bilgiler ve deneyimlerle ilişkilendirilmesi için neler yapılabileceği, tekrar çalışmalarının nasıl yapılabileceği, geri bildirim verirken nelere dikkat edilmesi gerektiği konuları açıklanmıştır. Ek olarak öğretimde çoklu uyarılardan nasıl yararlanılabileceği, şematik düzenleyicilerin nasıl kullanılabileceği üzerine açıklamalar ve etkinlik örnekleri verilmiştir. Son kısımda ise matematik becerilerinin desteklenmesine ilişkin etkinlik önerileri sunulmuştur.

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar sınıf içinde gerekli uyarlamalar ve düzenlemeler yapılmazsa verilen eğitimden yeterince yararlanamayabilirler.

Çocuğa İlişkin Beklentileri Yüksek Tutmak

Tüm çocukların doğru ve nitelikli bir eğitimle akademik başarılarının artabileceğini unutmayın. Bazen ebeveynler çocuklarının akademik başarısına yönelik beklentilerini farkında olmadan düşürebilirler. Dahası, farkında olmadan akademik başarıya ilişkin çocuklarına da olumsuz mesajlar verebilirler. Oysaki nitelikli bir eğitim, sık tekrar ve gerekli durumlarda yoğun bireysel destekle tüm çocukların akademik başarılarının artırılması mümkündür (1). Bu kapsamda:

- **Çocuğunuzun kendi öğrenmelerine yönelik kişisel hedefler koymasında ona yardımcı olun.** Örneğin matematik işlemlerinde doğru yanıt sayısını artırma, her gün 30 dakika sesli okuma yapma gibi hedefler belirleyebilirsiniz. Ardından bu he-

defler doğrultusunda yaptığı çalışmaları takip edin, kendi hedeflerini karşılamak için çalışmalar yapmasını sağlayın. Çocuğunuza bu aşamada kendini takip etmesini de öğretebilirsiniz.

- **Çocuğunuzun var olan performans düzeyi ile uyumlu olan gerçekçi akademik hedefler belirleyin.** Örneğin çok fazla yazma hatası olan bir çocuk için metin yazma becerilerinden önce yazma doğruluğunu artırmayı hedefleyebilirsiniz.
- **Çocuğunuzun başarılı olduğu alanlara da odaklanın.** Ebeveynler genellikle çocuklarının başarısızlık yaşadıkları alanlara odaklanma eğiliminde olabilir ve başarılı yaptığı çalışmaları gözden kaçırabilirler. Oysaki başarıları için de olumlu dönüt verilmesi çocuğun çalışmaya olan motivasyonunu daha da artıracaktır.

Görsel 1 Betimleme: Üzerinde kitap, kalemlerle dolu bir kalemlik olan bir masada önündeki deftere yazı yazan, gülümseyen bir çocuk

SORU

Çocuğunuzun yapmasını istediğiniz bir çalışma ya da okuldan verilen bir ödev onun için çok zor ve karmaşık geliyorsa bu konuda neler yapabilirsiniz?

Görevleri Yapılabilir Küçük Basamaklara Bölmek

Bazen çocuğunuza verilen bazı görevler, ödevler ona karmaşık ve zor gelebilir. Dolayısıyla çocuğunuz bu görevleri tamamlamakta zorlanabilir, zorlandığı için de yapmak istemeyebilir. Böyle durumlarda:

- **Çocuğunuza verilen görevleri, ödevleri onun için yapılabilir ve tamamlanabilir küçük basamaklara bölün.** Her bir basamak için bir kontrol listesi hazırlayarak her bir tamamladığı aşama için bu basamakların yanına tik ya da çarpı gibi bir işaret koymasını sağlayın. Böylece uzun vadede kendi kendini takip etmesini ve kendini değerlendirmesini öğretmiş olursunuz.
- **Çocuğunuza verilen ödevleri ve görevleri küçük parçalara ya da yapılabilir sıralı basamaklara bölerken bunu nasıl yaptığınızı ona model olarak ve açıklayarak öğretin.** Böylece bağımsız çalışma becerileri için temel oluşturursunuz (1).
- **Çocuğunuz yeni bir beceri ya da kavram öğreniyorsa bu beceri ve kavramları çocuğa uygun biçimde aşamalara ya da basamaklara bölerek aşama aşama öğretin.** Örneğin çocuğunuz ritmik saymaları öğreniyorsa ve beşerli ritmik sayma aşamasındaysa 50'ye kadar beşer ritmik saymayı iki aşamada (ilk olarak 5-25 arasını, ikinci olarak 25-50 arasını ve en sonunda tümünü öğretmek gibi) öğretebilirsiniz. Yine üç basamaklı sayılarla iki basamaklı sayıları bölme üzerine çalışan bir çocuğa bu bölme işlemini aşamalar hâlinde anlatarak ve ona model olarak öğretebilirsiniz.

! DİKKAT

Çocuklar için verilen görevler karmaşık ve zor olduğunda bu görevleri onun için yapılabilir, tamamlanabilir küçük basamaklara bölmek önemlidir. Zor gelen becerilerin yapılabilir basamaklara bölünerek aşama aşama öğretilmesi önerilmektedir.

Yeni Kavram ve Becerileri Öğrenme Sürecinde Destek Olmak

Öğrenme güclüğü olan çocuklar özellikle yeni, karmaşık kavram ve becerileri öğrenmekte zorlanabilirler. Bu becerilerin onlara doğrudan model olunarak öğretilmesi önemlidir. Yeni bilgi ve becerilerin öğrenilmesi aşamasında:

- **Başlangıçta yeni becerinin tümüne kendiniz yaparak ve sesli bir biçimde ne yaptığınızı açıklayarak model olun.** Model olduktan sonra çocuğunuzun bu beceri ve

kavramla ilişkili görevi yerine getirmesi için cesaretlendirip, gereksinim duyduğu zamanlarda ona ipuçları vererek ya da rehberlik yaparak destek verin. Zamanla destek miktarınızı geri çekin ve bağımsız yapması için onu destekleyin (2).

Görsel 2 Betimleme: Bir masada oturup deftere yazı yazan ve elleriyle birbirlerini tebrik eden anne ve kız çocuk

- **Çocuğunuz yeni kavram ve becerileri öğrenirken hatırlatıcı görsel ipuçları kartları ya da öğrendiği becerinin aşamalarını gösteren kontrol listeleri kullanabilirsiniz (1, 2).** Bu görselleri ve kontrol listesini sonrasında aşamalı olarak geri çekmeniz, çocuğu öğrendiği bilgi ve becerileri bağımsız biçimde kullanır hâle getirmeniz önemlidir.
- **Çocuğunuza yeni kavram ve becerileri öğretirken onun daha rahat öğrenmesi için konuları ve sunumları sadeleştirin.** Gereksiz ayrıntıları içeren bilgileri vermekten kaçın. Çok fazla detaylı bilgi çocuğunuzun konuyu anlamasını ve verilen bilgileri hatırlamasını zorlaştıracaktır.

SORU

Çocuğunuzun okulda öğrendiği bilgileri günlük yaşamında kullanması için neler yapabilirsiniz?

Yeni Öğrenilen Bilgi ve Becerileri Geçmiş Bilgiler ve Deneyimler ile İlişkilendirmek

Çocuğunuzun yeni bilgi ve becerileri hızla öğrenmesini ve hatırlamasını sağlamanın bir yolu, öğretilen konuların onun geçmişteki öğrenmeleri ve günlük yaşantısındaki deneyimleri ile ilişkilendirilmesidir (2). Bu amaçla:

- **Çocuğunuzun okulda öğrendiği yeni bir konuyu evde tekrar ederken ya da yeni bir konu üzerine onu desteklerken anlatımınızda mutlaka konuyla ilgili geçmişteki öğrenmelerini hatırlatarak başlayın (2).** Örneğin üç basamaklı sayılarla iki basamaklı sayıları bölme üzerine öğretim yapıyorsa mutlaka daha önce öğrenmiş olduğu iki ya da üç basamaklı bir sayıyı tek basamaklı bir sayıyla bölme becerisini tekrar edin ve sonrasında yeni konuyu desteklemeye çalışın. Benzer bir biçimde dünyanın hareketleri üzerine bir konu üzerine çalışıyorsanız dünya ve uzay hakkındaki daha önceki bilgilerini hatırlatarak ve yeni sunduğunuz konuyu bu bilgilerle ilişkilendirerek anlatmaya çalışın.
- **Çocuğa yeni sunduğunuz bilgi ve kavramları, onun kendi deneyimleri ve günlük yaşantıları ile ilişkilendirmeye çalışın.** Böylece çocuğun bu bilgileri öğrenmesi ve daha rahat hatırlaması sağlanacaktır. Matematiksel işlemleri daha önceki alışveriş deneyimleri ile kesirleri daha önce yediğiniz ve paylaştığınız pizza veya elma üzerinden açıklayabilirsiniz. Üstelik bu konuları çalışırken yeniden böyle deneyimler yaşamasını da sağlayabilirsiniz.
- **Çocuğunuzla çalışırken öğrenilen her konunun günlük yaşantıdaki işlevsel kullanımını da çocuğa göstererek öğrenmesini sağlayın.** Örneğin matematik dersinde öğrendiği işlemleri alışveriş yapma ya da yemek hazırlama gibi etkinliklerde kullanmasını sağlayabilirsiniz. Çocuğunuz okulda ölçü araçları üzerine çalışma yapıyorsa bunları evdeki eşyaları ölçme üzerinden tekrarlayabilir ve çocuğun günlük yaşantısı ile ilişkilendirmesini sağlayabilirsiniz. Ya da çocuğunuz okulda sıvı gıdaları ölçme üzerine olan konuları öğreniyorsa evde sıvı gıdaları ölçerek birlikte kek yapabilirsiniz. Bu uygulama onun hem öğrendiği bilgileri tekrarlamasını ve kullanmasını sağlayacak hem de bunları günlük yaşantısı ile ilişkilendirdiği için hatırlamasını kolaylaştıracaktır.

Görsel 3 Betimleme: Mutfak tezgahı üzerinde birlikte hamur yoğuran anne ve kız çocuk

! DİKKAT

Çocuğun öğrendiği yeni bilgi ve becerileri başlangıçta geçmiş bilgileri ile ilişkilendirerek öğretmek, ardından bunların mümkünse günlük yaşamda uygulanmasını sağlamak, bu becerilerin öğrenilmesini ve hatırlanmasını kolaylaştırır.

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar, yeni öğrendikleri bazı bilgileri hatırlamakta güçlük yaşayabilirler. Dolayısıyla hatırlamanın sağlanması için öğretim sürecinde sık sık tekrar çalışmalarına yer vermek gerekebilir (1,3). Bu amaçla:

- **Okulda yeni bir konu öğrenildiğinde öğretmene bu konuda eve ek çalışmalar göndermesi konusunda hatırlatmalar yapın.** Öğretmenin eve gönderdiği alıştırmaları yaparak çocuğunuzun bu yeni konuyu ne kadar öğrendiğini, konuya ilişkin amaçları gerçekleştirmede güçlük yaşayıp yaşamadığını belirleyebilirsiniz (1).

- **Çocuğunuzun sınıfta sunulan yeni konuları öğrenmede ya da hatırlamada güçlük yaşadığını belirlerseniz konuya ilişkin açıklamalar yaparak ve çocuğa model olarak konuyu tekrar çalışın.** Çocuğunuzun ek alıştırmalar yapmasını sağlayın. Örneğin sınıfta eş sesli sözcükler konusu işlenmişse bunu sadece sunarak anlatmanız onun öğrenmesi için yeterli olmayacaktır. Eş sesli sözcük çiftlerini içeren alıştırmalar yapmanız (Sözcük kartları ile tombala vb. oyunlar oynayabilirsiniz.) ve sorular çözmeniz ona uygulama olanağı sunacağından hem öğrenmesini hem de hatırlamasını kolaylaştıracaktır.
- **Öğrendiği bilgiler üzerine yapılan araştırmaların sadece masa başındaki etkinlikleri değil günlük yaşantısındaki deneyimleri de kapsamasını sağlayın.** Örneğin matematik ile ilgili öğrenilen kavramları ev içinde ve mutfak işlerinde çocuğunuzla birlikte etkinlikler yaparak kullanabilir, böylece tekrar çalışmalarını yapabilirsiniz. Örneğin eş sesli sözcükler gibi bir konu işleniyorsa bu sözcüklerin listelerini çıkarabilir ardından günlük yaşamda sohbetlerinizde bunları farklı anlamları ile kullanarak çocuğunuzun dikkatini bu kullanımlara çekebilirsiniz. Ya da eş sesli sözcükleri içeren bir hikâye yazma oyunu oynayabilir, çocuğun doğrudan bu sözcükleri farklı anlamları ile kullanmasını sağlayabilirsiniz.

Görsel 4 Betimleme: Bir masada boyama yapan bir erkek çocuk ile yanında çocuğun boyamasını gülümseyerek izleyen bir anne

ÖRNEK DURUM

Umut, ilkokula devam ediyordu. O hafta standart olmayan sıvı ölçü birimleri konusunu işlemişlerdi. Umut, önce dersi anladığını düşünmüştü ama öğretmen konuya ilişkin test sorularını verdiğinde soruları yanıtlamakta çok zorlanmıştı. Eve gittiğinde ertesi gün sınıfta ne yapacağı konusunda çok kaygılanıyordu. Eve gittiğinde annesi ile bu durumu konuştu. Annesi, Umut'un konunun örnekli anlatımını içeren bir video kaydı izlemesini sağladı. Ardından Umut'la birlikte bardak, fincan, şişe, kupa, kaşık gibi araçları içeren bir kek tarifi yazdılar ve keki birlikte yaptılar. Bu arada bütün ölçümleri Umut yaptı. Sonrasında yeni birkaç soru çözdüler. Umut artık bu ölçüm araçları ile nasıl ölçüm yapıldığını daha iyi biliyordu. Bu konunun hiç de düşündüğü kadar zor olmadığına karar verdi.

Çocuğun Okulda Öğretilen Bir Konuyu Tam Olarak Öğrendiğinden Emin Olmak

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar bazı durumlarda sınıftaki eğitimden yeterince yararlanamayabilirler ve öğretimi yapılan konuları yeterince öğrenememiş olabilirler. İlkokulda birçok ders kapsamında öğrenilen konular ileride öğrenilecek diğer konular için temel oluşturmaktadır. Bu nedenle çocuğunuzun okulda öğretilen konuları tam olarak öğrendiğinden emin olmalısınız. Bu amaçla:

- **Çocuğunuzun okulunda dersler kapsamında öğretilen konuları takip edin.** Süreç içinde sık sık öğretmeninizle iletişim içinde bulunun. Öğretmeninizin eve gönderdiği ödevleri çocuğunuzun nasıl yaptığını gözlemleyin ve ödevini kontrol edin. Çocuğunuz okulda anlatılan konuyu tam olarak anlamamışsa öğretmenle iletişime geçerek ek çalışmalar ve ek ev ödevleri için talepte bulunun (1).
- **Öğretmenin sınıf içinde çocuğunuzun gereksinimi olan uyarlamaları yaptığından emin olun.** Bunun için hem çocuğunuzla hem de öğretmenle bu konu üzerine sık sık görüşün.
- **Çocuğunuzun öğretilen konuyu tam olarak anlamadığını ve öğrenmediğini fark ettiyseniz konu üzerine ek çalışmalar yapın ya da bireysel olarak destek almasını sağlayın (1).**
- **Bazı durumlarda sınıf içinde öğretmenler okuma etkinlikleri vererek çocukların hedeflenen konuyu okuyarak öğrenmesi yönünde çalışmalar yapar.** Çocuğunuzda okuma ve okuduğunu anlamada güçlükler varsa çocuğunuz bu tür öğretim etkinliklerinden yeterince yararlanamayacaktır. Böyle durumlarda öğretmeninize çocuğunuzun yaşadığı

bu güçlük konusunda bilgi vermeli ve çocuğunun sözlü olarak konunun sunulmasına gereksinim duyabileceğini hatırlatmalısınız. Sizler de böyle durumlarda evde video platformlarından çocuğunun bu konudaki ders sunumunu izlemesini sağlayabilirsiniz.

- **Bazen çocuklar bir konuyu çok iyi bildiklerini ve öğrendiklerini ifade ederler. Bununla birlikte bu bilgileri kullanma konusunda güçlük yaşarlar.** Örneğin çarpmanın mantığını ve nasıl yapıldığını öğrendiklerini ifade edebilirler fakat çarpma işlemlerini yaparken güçlükler yaşayabilirler. Bu durumlarda çocuğunun işlemi nasıl yaptığını size açıklayarak yapmasını sağlayabilir, güçlük yaşadığı yeri belirleyerek sadece o kısımlar için ek alıştırmalarla çocuğunuzu destekleyebilirsiniz. Örneğin iki basamaklı sayılarla iki basamaklı sayıları çarpma üzerine çalışan çocuğunuz, tüm işlemi doğru yaparken sadece toplama kısmında sorun yaşıyor olabilir. Bu durumu işlemi nasıl yaptığını size açıklamasını sağlayarak belirleyebilir ve beceride güçlük yaşadığı kısmı destekleyebilirsiniz.

SORU

Çocuğunuza hangi durumlarda geri bildirim veriyorsunuz?

Çocuğa Çalışmaları ve Öğrenmeleri Üzerine Geri Bildirim Vermek

Çocuğunun akademik başarısının desteklenmesinde, çocuğunuza doğru ya da yanlış yaptığına ilişkin bilgi vermeniz ve yanlışları hakkında düzeltici geri bildirim sağlamanız oldukça önemlidir. Geri bildirimler çocuğunun doğrularının artmasını ve yanlış öğrenmelerinin düzeltilmesini sağlayacaktır. Bu amaçla:

- **Öğretmeninize çocuğunuza temel kavramlar ve öğrenme süreçleri ile ilgili, ödevleri ve ürünleri ile ilgili dönüt vermesi konusunda hatırlatmalar yapın (1).** Çocuğun ürün ve ödevlerine öğretmen tarafından verilen detaylı bir geri bildirim, çocuğunun doğrularının, yanlışlarının daha fazla farkında olmasını ve bunlardan öğrenmesini sağlayacaktır.
- **Geri bildirimlerin çocuğun yararına olabilecek zamanlarda ve sıklıkta verilmesi gereklidir.** Örneğin bir görevi tamamlamasının hemen ardından verilmesi, çocuk için uzun bir süre sonra verilmesine göre çok daha faydalı olacaktır. Tamamlanan görev ile geri bildirim verilmesi arasındaki sürenin artması durumunda çocuğun ne yaptığını unutması ve verilerin geri bildirimden yeterince yararlanamaması olasılığı artmaktadır.
- **Ebeveynler olarak sizlerin de çocuğunun evde tamamladığı ödevler ve çalışmalar için düzenli geri bildirim vermeniz önemlidir.** Bu süreçte sadece hataları için değil; doğru yaptığı, başarılı biçimde tamamladığı çalışmalar için de geri bildirim vermeye özen göstermelisiniz. Hataları üzerine geri bildirim verirken sürekli eleştirmemeye,

olumsuz tepkiler vermemeye özen göstermelisiniz. Bu tür tepkiler çocuğunuzun içine kapanmasına ya da çalışmayı yapmaktan kaçınmasına yol açabilir. Hatalar üzerine geri bildirim verirken, nasıl doğru yapılacağına ilişkin ipuçları vererek tekrar deneme yapması için onu cesaretlendirmeniz önemlidir.

- **Çocuğunuz ev ödevlerini ya da proje ödevlerini tamamladıktan sonra bu ödevden-görevden ne öğrendiği konusunda onunla sohbet edebilirsiniz.** Ödevi yaparken yeni bir şey öğrenip öğrenmediği, görevi tamamlamak için farklı bir yol izleyip izlenemeyeceği, bu ödevi/görevi tamamlarken neler hissettiği üzerine sohbet etmek onun hem görev üzerine düşünmesini hem de ödev ve görevlerden bir şey öğrenebileceğine ilişkin farkındalığının artmasını sağlayacaktır (1).

Öğretimde Çoklu Duyulardan Yararlanmak

Çocuğunuz yeni bir konuyu öğrenirken birden fazla duyuya hitap eden etkinlikler yapmak, çocuğunuzun öğrenmesini ve öğrendiği bilgileri hatırlamasını kolaylaştıracaktır. Görsel, işitsel ve dokunsal yolların kullanımını içeren çok duyulu bir yaklaşım hem belleği hem de öğrenme sürecini destekler (4). Çoklu duyuya dayalı öğretimle çocuklar, ders kitabı gibi tek bir ortam aracılığıyla dersi deneyimlemek yerine anlatılan konuyla ilgili birden fazla duyuyu içeren ayrıntılı deneyim yaşayabilirler (5). Örneğin memeli hayvanlar üzerine bir kısa belgesel izlemek, dokunarak incelemek, özelliklerini orada tartışmak gibi hem görsel ve işitsel hem de dokunsal deneyimler yaşamak çocuk için daha öğretici olacaktır. Benzer biçimde mıknatıs ve elementler konusunu işlerken mıknatıs ve farklı metallerle denemeler yapmak, bunları incelemek, bunlar üzerine bir kısa belgesel izlemek ve kısa bir metin okumak, çocukların konu ile ilgili daha fazla deneyime sahip olmasını sağlayacaktır.

Şematik Düzenleyiciler Kullanmak

Şematik düzenleyiciler, düşüncelerin görsel sunumunu oluşturan araçlar olarak ele alınabilir. Şematik düzenleyiciler, konular, kavramlar veya fikirler arasındaki ilişkileri gösterir ve düşünme yoluna rehberlik eder. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar genellikle görsel ipuçlarından çok yararlanırlar. Dolayısıyla fikirlerin, konuların ve kavramların resimler, diyagramlar, çizelgeler ya da haritalarla görselleştirilmesi durumunda sunulan bilgileri daha iyi anlarlar ve hatırlarlar. Bunun nedeni şematik düzenleyicilerin konular ya da kavramlar arası ilişkinin somut bir şekilde görülmesini sağlamasıdır. Böylece şematik düzenleyiciler ile verilen bilgiler daha kolay algılanmakta, organize edilmekte ve kolaylıkla hatırlanmaktadır (6).

Öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitiminde şematik düzenleyiciler sıklıkla kullanılmaktadır. Şematik düzenleyiciler; fikirleri görselleştirmede, bilgileri düzenleme ve sıralamada, ne yazılacağını planlamada, okuduğunu anlamayı artırmada, beyin fırtınası yaparak sorunları

ve çözümleri belirlemede, fikirleri ve kavramları karşılaştırmada, neden-sonuç ilişkilerini belirlemede ve benzeri birçok konuda kullanılmaktadır. Sizler de ebeveyn olarak okuduğunu anlama ve metin yazma becerilerinin desteklenmesi, öğretilen kavramların benzerlik ve farklılıklarının incelenmesi, öğretilen konu ve kavramların birbiri ile ilişkisinin incelenmesi gibi konularda şematik düzenleyiciler hazırlayabilir, çocuğunuzun bunlardan yararlanmasını sağlayabilirsiniz. Örneğin mevsimler üzerine çalışma yaparken her bir mevsimin özelliklerini içeren şematik düzenleyiciler hazırlayabilirsiniz. Ya da okuduğunu anlama üzerine çalışmalar yaparken öykünün karakteri, ortamı, konusu, olayları ve sonucunu içeren bir şematik düzenleyici hazırlayıp çocuğun bunu doldurmasını sağlayabilirsiniz. Benzer biçimde bir problemi çözerken yapılması gerekenler üzerine bir akış şeması hazırlayabilir ve çocuğun bu akış şemasını izleyerek problem çözme çalışmaları yapmasını sağlayabilirsiniz. Aşağıda bir şematik düzenleyici örneği verilmiştir.

Adı-Soyadı: _____

Tarih: _____

Konu

Önce

Sonra

Daha Sonra

En Sonunda

Görsel 5 Betimleme: Kağıtın sol üst köşesinde adı-soyadı,sağ üst köşesinde tarih var. Ortada konu başlıklı alan ve altında yazı çizgileri,alta doğru önce, sonra, daha sonra ve en sonunda bölümleri ile her bölümün altında çizgilerle belirlenmiş yazma alanı

Matematik Becerilerini Desteklemek

Öğrenme güçlüğü olan çocukların bir kısmında matematikle ilgili kavram ve becerilerin öğrenilmesinde güçlükler görülmektedir. Matematik öğrenme güçlüğü (diskalkuli) olarak adlandırılan bu durum, matematik ile ilgili kavram, beceri ve işlemleri öğrenmede, anlamada ve kullanmada yaşanan güçlüklerle ortaya çıkan bir öğrenme güçlüğü türüdür. Matematik öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklarda sayıları, işlemleri ve matematikle ilişkili diğer ilişkileri anlamada güçlükler görülmektedir (1). Bu çocuklar arasında güçlük yaşanan matematik alanı ve güçlüğün derecesi farklılaşmakla birlikte matematikle ilgili kavram ve becerilerin spesifik olarak desteklenmesi gerekmektedir. Çocuğunuzun matematik dersine ilişkin becerilerini desteklemek için;

- **Çocuğunuzun matematik dersinde öğrenmekte güçlük yaşadığı becerileri belirleyip o konuda çalışma yaparak ya da ek alıştırmalar yaparak destek sağlayın.**
- **Öğretmeninden matematik dersinde işlenecek konularla ilgili bilgi alıp çocuğunuzun önceden konuya hazırlayın, o konudaki temel matematiksel terimler hakkında konuşun.** Örneğin öğretmen toplama konusunda öğretim yapacaksa evde legolarla toplama oyunu oynayıp "ekleme, daha, eşit, artı" gibi terimleri ve bu terimlerin ne anlama geldiğini oyun içinde öğretebilirsiniz.
- **Çocuğunuzun ödevlerle ilgili olumsuz deneyimler ve yetersizlik duygusu yaşamalarını mümkün olduğunca önleyin.** Çocuğunuzun ödev verilen konuda çalışma yapmakta ya da ödevini tamamlamakta zorlandığını fark ederseniz, ödevin konusuyla ilgili doğrudan model olup nasıl yaptığınızı açıklayın ve ardından çocuğa ipucu vererek yapmasını sağlayın. Çocuk beceride bağımsızlaşana kadar ek alıştırmalar yaptırın.
- **Çocuğunuz yeni bir matematiksel kavram ya da işlem öğreniyorsa öğretimin somuttan soyuta doğru gitmesini sağlayın.** Örneğin çocuğunuz çıkarma işlemi öğreniyorsa önce nesnelere ya da parmakla, ardından yarı somut çizgilerle ardından da rakamlarla çıkarma yapmasını sağlayın.
- **Çocuğunuzun hızlı işlem yapması için toplamı, çarpımı, farkı belli olan sayılarla tekrarlı işlem yapmasını sağlayarak sonucu otomatik söylemesini sağlayın.** Örneğin toplamı 10 olan sayılarla (8+2, 6+4, 5+5, 9+1, 7+3 vb.) tekrarlı toplama çalışmaları yaparak çocuğunuzun sonucu otomatik söylemesini sağlayabilirsiniz. Bu, çocuğunuzun işlem yapma hızını artıracaktır.

Görsel 6 Betimleme: Toplama işlemi yazılı bir tahta önünde, üzerinde kalem dolu bir kalemlik, bir kırmızı elma olan bir masada önünde defter, sağ elinde kalem sol elinin parmaklarıyla hesap yapan gözlüklü bir erkek çocuğu

- **Çocuğunuzun, öğrendiği her matematiksel kavram ve işlemi mutlaka günlük yaşantıları ile ilişkilendirmesini sağlayın.** Örneğin çocuğunuz kesirleri öğreniyorsa bir pizza yeme günü yapıp kesirleri pizzayı paylaşarak deneyimlemesini sağlayabilirsiniz. Benzer biçimde grafik oluşturmayı öğrendiği zaman mutfaktaki meyveleri grafiğe çizmesini ve azaldıkça meyve sütununu da azaltmasını, veriyi oradan takip etmesini sağlayabilirsiniz.
- **Çocuğunuz öğrendiği bir işlemi yapmakta zorlanıyorsa nerede zorluk yaşadığını belirleyip ona ilişkin destek sunun.** Örneğin çocuğunuz eldeli toplama işlemi öğrenmiş olabilir fakat yaptığı işlemlerin bir kısmı hatalı ise çocuğunuzun işlemi nasıl yaptığını açıklayarak anlatmasını isteyin. Bu çalışmayı yaparken "Nasıl yaptığını bana da açıklar mısın, merak ettim." gibi sohbet eder tarzda sorular sormanız önemlidir. Böylece çocuğun nerede hata yaptığını (eldeyi eklememe, eldeyi yanlış yere ekleme, eldeyi fazla ekleme vb.) keşfedip hatasını düzeltmeye yönelik geri bildirim verebilirsiniz.
- **Çocuğunuzun problem çözme becerilerini desteklemek için problem çözmenin aşamalarına sesli model olun.** Bu çalışmayı yaparken "Önce problemi okudum, ardından soruların ne olduğunu belirledim. Sonra hangi işlemi/işlemleri yapmam gerektiğine karar verdim. İşlemi yaptım ve sonucu buldum. Sonucu kontrol ettim." gibi

cümlelerle yaptığınız basamakları da ona öğretebilirsiniz. Çocuğunuzun da aynı basamakları yaparak problem çözmesini sağlayıp gerekli durumlarda bağımsızlaşana kadar ona rehberlik edin (7).

- **Bir matematik problemini çözdükten sonra problemin çözümüne yönelik alternatif yollar olup olmadığı üzerine çocuğunuzla sohbet edin.**
- **Çocuğunuz okuduğunu anlamada güçlük yaşıyorsa okuduğu matematik problemlerini de anlamakta zorlanabilir.** Bu nedenle, çocuğunuz okuma ve okuduğunu anlamada güçlük yaşıyorsa o problemi okuduktan sonra sizin de problemi tekrar sesli olarak okumanız ve sözel olarak tekrar ifade etmeniz gereklidir.
- **Problem çözme çalışmalarında problemde verilen bilgileri ve istenilen şeyi çizerek görselleştirin, böylece daha somut ve anlaşılır olmasını sağlayın.** Çocuğunuzun problemi okurken dikkat etmesi gereken anahtar sözcükler varsa bunları fark etmesini sağlamanız, bir sonraki problemde onun da bu sözcüklere daha fazla dikkat etmesini sağlayacaktır.
- **Çocuğunuza kendi çözdüğü soruları kontrol ederek kendi hatalarını ve doğrularını fark etmesini, hatalarını düzeltmesini ve kendi gelişimini izlemesini ona model olarak öğretin.**
- **Günlük yaşamda matematiksel terimleri, matematik dilini kullanarak (ör. çarpma bölme, bölüm, eşitlik) çocuğunuzun bu sözcüklerle sözcüklerin anlamlarına olan aşinalığını artırın (7).**
- **Matematik dersi programının yapısı sarmaldır.** Bu durum her öğrenilen becerinin bir öncekinin üstüne inşa edildiği, yani öğrenilen her bir becerinin sonra öğrenilecek beceriler ve işlemler için temel oluşturduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle matematik dersinde öğretilen her konuyu çocuğunuzun tam öğrendiğinden ve buna ilişkin işlemleri belirli bir doğrulukta yaptığından emin olmalısınız. Çocuğunuzun bir konuyu tam öğrenmediğini düşündüğünüz durumlarda ek çalışma ve alıştırmalarla onu desteklemelisiniz.

Neler Öğrendik?

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar sadece okuma ve yazma becerilerinde değil, matematik becerilerinde ve diğer akademik alanlarda da güçlük yaşayabilirler. Bunun yanı sıra öğrenme güçlüğü olan çocuklar sınıf içinde gerekli uyarılma ve düzenlemeler yapılmazsa öğretim etkinliklerinden yeterince yararlanamayabilirler. Çocuklarımızın akademik başarılarını des-

teklemek için çocuğumuza ilişkin beklentilerimizi yüksek tutmamız ve gerçekçi öğretimsel amaçlar-beklentiler oluşturmamız, karmaşık ve zor becerileri küçük basamaklara bölerek öğretmemiz, sık tekrar yapmasını sağlamamız ve düzenli geri bildirim sağlamamız gerekmektedir. Çocukların öğrenmekte zorlandığı konularda onlara model olarak öğretimin tekrarlanması ve öğrendiği konuların onun geçmiş deneyimleri ve bilgileri ile ilişkilendirilmesi de önemlidir. Tüm bunlara dikkat ederek çocuklarımızın akademik başarılarının daha da artmasını ve olumlu öğrenme deneyimleri yaşamalarını sağlayabiliriz.

Yararlanılan Kaynaklar

1. AUSPELD (2018). Understanding learning difficulties: A guide for parents (Revised ed.). Western Australia: DSF Literacy Services.
2. Fairbrother, M & Whitley, J. (2022). What is direct instruction. <https://www.ldatschool.ca/direct-instruction/>
3. National Council of Special Education (2022). Strategies for learning and teaching. <https://www.Strategies for Learning and Teachingsess.ie/categories/general-learning-disabilities/mild-general-learning-disability/tips-learning-and-teaching>
4. LD Online (2016). Use multisensory approaches. <http://www.ldonline.org/article/64761/>
5. Lexicon Reading Centre (2022). What are multisensory teaching techniques? <https://www.lexiconreadingcenter.org/what-is-multisensory-teaching-techniques/>
6. Learning Disabilities Association of America (2022). Graphic organisers. <https://www.lexiconreadingcenter.org/what-is-multisensory-teaching-techniques/>
7. Garnett, K. (2022). Math learning difficulties. <http://www.ldonline.org/article/5896/>

BÖLÜM 5

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

**SOSYAL-DUYGUSAL
GELİŞİMİN
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Sevgili Aileler, bu bölümün sonunda aileler öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal-duygusal gelişimini desteklemek için yapılabileceklerini açıklayabilecekler, çocuklarının öz güvenini desteklemek ve onunla etkili bir iletişim kurabilmek için kendi davranışlarını düzenleyebileceklerdir.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Çocuklarda düşük benlik algısı ile baş etmek ve öz güveni desteklemek için neler yapılabileceğini açıklar.
- Kaygı ve depresyonun belirtilerini ve ortaya çıkması durumunda neler yapılabileceğini söyler.
- Çocukla sıcak ve etkili bir etkileşim-iletişim ortamı oluşturabilir.
- Çocuğunun öğrenmeye yönelik motivasyonunun artması için kendi davranışlarını ve çevreyi düzenleyebilir.
- Çocuğun sosyal becerilerini ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek için neler yapılabileceğini açıklar.

İçerik

1. Düşük Benlik Algısı ile Baş Etmek ve Öz Güveni Desteklemek
2. Kaygı ve Depresyon Durumlarının Önüne Geçmek
3. Çocukla Olumlu ve Sıcak Bir İletişim Ortamı Yaratmak
4. Çocuğun Öğrenmeye Yönelik Motivasyonunu Artırmak
5. Çocuğun Sosyal Becerilerini ve Arkadaşlık İlişkilerini Desteklemek
6. Neler Öğrendik?

Açıklamalar

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar tanı aldıklarında ebeveynler ve öğretmenler genellikle onların akademik başarıları üzerine odaklanır ve bu konuda endişe duyarlar (1). Öğrenme

güçlüğünün tanımı gereği ve belirtilerinden dolayı bu beklenen de bir durumdur. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar, okulda birçok günlük mücadeleyle karşı karşıya kalırlar ve öğrenme güçlüğünün bir parçası olarak karşılaştıkları çeşitli zorluklarla başa çıkmaya çalışırlar. Bu süreçte yeterince sosyal desteklerinin olmaması, yaşadıkları güçlüklerle nasıl baş edeceklerine ilişkin farkındalıklarının düşük olması nedeniyle sosyal-duygusal gelişim açısından da risk altındadırlar. Nitekim bu çocuklar en çok zorlandıkları alan olması nedeniyle, düşük bir akademik benlik algısına sahip olma riski altındadır. Bunun yanı sıra derslerde akranlarından sürekli geride olma ya da düşük performans gösterme durumu da bu düşük akademik benlik algısına katkıda bulunur. Tüm bunların sonucunda “Ben yapamam. Öğrenemem. Ben okumayı beceremiyorum. Hiçbir şeyi beceremiyorum.” gibi cümlelerle kendilerini ifade edebilirler (2). Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda sıklıkla (1);

- Düşük benlik algısı ve öz güven,
- Özellikle akademik durumlarda kaygı ve depresyon,
- Artan bir üzümlük ve sinirlilik durumu,
- Düşük motivasyon,
- Taşkınlık yapma gibi durumlar ortaya çıkabilir.

Kitabımızın bu bölümünde öncelikle öğrenme güçlüğü olan çocuklarda ortaya çıkabilecek olan düşük benlik algısı ve öz güvenin altında yatan nedenler ve bu durumlarla nasıl baş edileceği konuları ele alınmıştır. Ardından çocuklarda görülme riski olan kaygı ve depresyon durumlarının belirtileri ve bu durumlarda neler yapılabileceği konuları üzerinde durulmuştur. Ardından çocuklarla etkili ve olumlu bir iletişim ortamı yaratmak için yapılabilecek düzenleme önerilerinde bulunulmuştur. Bunun yanı sıra çocuklarda öğrenmeye yönelik motivasyonun artması için neler yapılabileceği konusu ele alınmıştır. Son kısımda ise çocukların sosyal becerilerini ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek için neler yapılabileceğine yönelik öneriler sunulmuştur.

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar akademik alanda yaşadıkları güçlüklerden dolayı okulda birçok zorluk yaşar ve bu zorluklarla başa çıkmaya çalışırlar. Bu süreçte yeterince sosyal desteklerinin olmaması, yaşadıkları güçlüklerle nasıl baş edeceklerine ilişkin farkındalıklarının düşük olması nedeniyle sosyal-duygusal gelişim açısından da risk altındadırlar.

Görsel 1 Betimleme: Kitaplar, laptop ve defterin bulunduğu masada ellerini başının arasına almış dirseklerini masaya dayamış oturan bir kız çocuğu ile sol elini başına dayamış sağ eli ile defteri gösteren bir baba

Tüm bunların yanı sıra öğrenme güçlüğü, çocukların diğer çocuklarla ve bireylerle pozitif ilişkiler kurmasını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Özellikle bilişsel işleme süreçlerinde yaşanan bozuklukların, akademik alanların yanı sıra kişiler arası iletişimi de etkilemesi durumu söz konusu olabilmektedir (3). Tüm bunlardan dolayı öğrenme güçlüğü olan çocukların akademik becerilerinin yanı sıra sosyal-duygusal gelişimlerinin de desteklenmesi gerekmektedir.

Düşük Benlik Algısı ile Baş Etmek ve Öz Güveni Desteklemek

Öğrenme güçlüğü olan çocukların bir kısmında okulda derslerde yaşadıkları güçlüklerden dolayı özellikle akademik alanlara yönelik düşük benlik algısı oluşabilmektedir. Bir kısmında ise sadece akademik alanlara yönelik değil genel olarak kendine yönelik bir düşük benlik algısı ortaya çıkabilmektedir. Öğrenme güçlüğü'nün duygusal gelişime olan bu olumsuz etkisi ise çocukların okul yaşantısını daha da zorlaştırmaktadır.

SORU

Çocuklarınızın öz güvenini desteklemek için neler yapabilirsiniz?

Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda düşük benlik algısı ile baş etmek ve öz güveni desteklemek için;

- **Çocuğunuzun öğrenme güçlüğü durumunun ne olduğunu anlamasına yardımcı olun.** Öğrenme güçlüğü zekâ ile ilgili bir durum olmadığı sadece beynin farklı çalışması ile ilgili olduğu ve öğrenme güçlüğü olan çocukların farklı biçimde öğrenebildiği konusunda açıklamalar yaparak çocuğunuzun bunu anlamasını sağlayın (1).
- **Kendi duygularınızı ve çocuğunuza farkında olmadan ya da farkında olarak gönderdiğiniz mesajlarınızı kontrol edin.** Bazı durumlarda öğrenme güçlüğü tanısına yönelik ebeveynlerin de rahat olmadığı ve hatta çocuklarının akademik başarılarına ilişkin beklentilerini çok düşük tuttuğu durumlar söz konusu olabilmektedir. Çocuklar, sözel olarak ifade edilmese de bu mesajları çok rahat bir biçimde anlayabilmektedirler (1). Ebeveynler olarak doğru bir destek ve eğitim ile çocuğunuzun başarılı olabileceğine inanmanız, çocuğunuzun bu doğrultuda desteklemeniz gerekmektedir.
- **Çocuğunuzun özel olduğunu ve kabul gördüğünü hissetmesini sağlayın.** Çocuğunuzla akademik çalışmalar dışında birlikte sosyal etkinlikler gerçekleştirin ve bu etkinliklerde zamanınızı sadece ona ayırarak rahatlamasını sağlayın. Onun görüşlerine, fikirlerine değer verdiğinizi hissettirin.
- **Çocuğunuzun problem çözme ve karar verme becerilerini destekleyin (2).** Yüksek benlik algısı ve yüksek öz güven problem çözme becerileri ile yakından ilişkilidir. Çocuğunuza, karşılaştığı problem durumlarını nasıl çözeceğine yönelik model olabilir, ardından onu destekleyebilirsiniz. Yaşadığı problemler üzerine sizinle rahatça konuşmasını sağlayabilir, birlikte olası çözüm seçeneklerini belirleyip karar almasını sağlayabilirsiniz. Ya da sesli düşünme tekniğini kullanarak nasıl problem çözüleceğine yönelik ona model olabilirsiniz.

Görsel 2 Betimleme: Üzerine tebeşirle çeşitli birçok küçük şekil ve şekillerin tam ortasına çizilmiş büyükçe bir halter olan kara tahta. Tahtanın önünde kollarını yukarı kaldırmış halteri tutuyormuş gibi duran kız çocuğu

- **Yargılayıcı ifadeler kullanmaktan kaçının.** Çocuğunuz size derslerle ilgili ya da sosyal ilişkileri ile ilgili bir problemle geldiğinde onu yargılamaktan kaçınin (4). Örneğın bir derste bir konuyu anlamadığını ifade ettiğında “Daha dikkatli dinleseydin anlardın.”, “Dinlemezsın anlamazsın tabii.” gibi yargılayıcı ifadeler kullanmak yerine “Daha iyi anlamın için neler yapabiliriz acaba?” gibi çözüme yönelik ifadeler kullanmaya çalışın. Anlamadığını ifade ettiğı konularda ise ona destek sunun.
- **Çocuğunuzun diğır çocuklarla, sınıf arkadaşlarıyla, akrabalarınızla ve kardeşleri ile karşılaştırmayın (2).** Her çocuğın kendine özgü gelişimsel ve kişisel özellikleri olduğunu unutmayın. Çocuklar arasında karşılaştırmalar yapmak, bir çocuk hakkında diğırine göre daha başarısız olduğunu ima eden ifadeler kullanmak, çocuğın öz güvenini ve benlik algısını olumsuz yönde etkileyecektir. Bunun yerine her çocuğın güçlü olduğu yönleri vurgulamak, çocuğunuzun öz güvenini artıracaktır.
- **Çocuğunuza yönelik gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler belirleyin.** Çocuğunuzun da bu hedeflerin farkında olmasını sağlamanız ve çocuğunuzun bu hedeflere ulaşması, onun akademik alanlara yönelik öz güvenini artıracaktır (2). Bu nedenle hedefleriniz çocuk açısından ulaşılabilir olmalıdır.
- **Çocuğunuzla empati kurun ve bunu ona hissettirin.** Çocuğunuz bir problem yaşadığında “Ne var bunda?”, “Çok abarttın.” “Çok gereksiz.” gibi ifadeler kullanmak yerine yaşadığı sorunun onun için önemli olduğunu göz önüne alarak onunla empati kurduğunuzun hissettiren ifadeler kullanın. “Seni anlıyorum ... olduğu için çok üzölmüşsün.” gibi bir ifade ile çocuğunuzun hislerini anladığınızı belli edebilir, ardından olası çözümler üzerine konuşabilirsiniz.
- **Sürekli olumsuz davranışlarına dikkat çekerek sürekli eleştiri yapmaktan kaçınin (4).** Sürekli eleştirmek, çocuğunuzun sürekli hata yaptığını düşünmesine yol açacaktır. Bu nedenle aşırı eleştiri yapmaktan kaçınin. Bunun yerine çocuğın önüne gerçekçi beklentiler koyup yapmasını sağlayın. Örneğın “Hiç kitap okumuyorsun.” diye sürekli eleştirmek yerine televizyonu kapatarak, her akşam 30 dakika kitap okuma saati yapıp birlikte kitap okuyun.
- **Çocuğunuzun güçlü yanlarını destekleyin (2).** Her çocuğın güçlü ve zayıf olduğu alanlar vardır. Zayıf olduğu alanlarda destek sunarken güçlü olduğu alanları gözden kaçırmayın. Örneğın çocuğunuzun notalara ve müziğe ilgisi olabilir. Akademik becerileri desteklerken ilgisi olan alanlarda da onu desteklemeye çalışın.

Görsel 3 Betimleme: Elini beline koymuş arkası dönük bir anne ile karşı kanepede oturup ellerini kenetleyip çenesine dayamış dirseklerini dizlerine koymuş yere bakan bir kız çocuğu

- **Çocuğunuza hayatı ile ilgili seçenekler sunun.** Kendi hayatı ile ilgili bazı kararları kendisinin almasını sağlayın. Benzer bir biçimde kendisine yönelik hedefler koymasını sağlayın. Bu hedeflere ulaşması için çalışmasına destek olun. Başlangıçta hedeflerin küçük ve rahat ulaşılabilir olmasına dikkat edin.
- **Çocuğunuzun başarılarında, onun yaptığı şeyi beğendiğinizi ifade edin (4).** Bunu ifade etmeniz hem onun öz güvenini artıracak hem de motive olmasını sağlayacaktır. Bunu yaparken çocuğunuzun tam olarak hangi davranışını beğendiğinizi açık bir biçimde ifade edin. Örneğin "Odanı topladığın için teşekkür ederim. Kendi kendine toplaman çok hoşuma gitti." gibi ifadelerle tam olarak neye övgüde bulunduğunuzu belirtmeniz önemlidir. Övgüde bulunurken bunu aşırı derecede yapmamaya özen gösterin (4). Bazı durumlarda çocuk başaramamış olsa bile çabalamasını da takdir ettiğinizi ifade edin.
- **Çocuğunuzun diğer çocuklara, diğer canlılara yardım etmesini sağlayın.** Sorumluluk almak ve bunu yerine getirmek, diğer bireyler ve canlılar için önemli olan bir şey yapmak, çocuğunuzun benlik algısına katkıda bulunacaktır. Çocuğunuzun bu doğrultuda diğer insanlara ve canlılara yardım etmesini sağlayabilir, bunu bir sorumluluk olarak belirli aralıklarla yapması konusunda onu yönlendirebilirsiniz.

- Çocuğunuzun güçlü ve zayıf yönleri üzerine konuşun. Sohbet sırasında kendi güçlü ve zayıf yönleriniz üzerine de konuşun. Böylece herkesin güçlü ve zayıf yönleri olabileceğine ilişkin bir farkındalık yaratmış olursunuz.

! DİKKAT

Çocukları sürekli eleştirmekten kaçınılmalı, hatalı davranışlar için açıklama yaparak düzeltici dönüt verirken doğru davranışlar için de mutlaka olumlu geri bildirim vermelisiniz.

SORU

Çocuklarda kaygı bozukluğu ve depresyonun belirtileri nelerdir?

Kaygı ve Depresyon Durumlarının Önüne Geçmek

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar, kaygı ve depresyon açısından tipik gelişim gösteren çocuklara göre daha fazla risk altındadırlar. Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda sınıf içinde öğrenme süreçlerinde zorluk yaşamalarından dolayı başarısızlık kaygısı ve öğrenme güçlüklerinin neden olduğu stres ve hayal kırıklıklarından kaynaklanan depresyon durumları ortaya çıkabilmektedir (5).

Görsel 4 Betimleme: Odasında dolabının köşesinde peluş oyuncasına sarılıp oturmuş bir kız çocuğu

Kaygı bozukluğu görülen çocuklarda (6);

- Genel bir kaygı durumu,
- Anlamsız genel bir endişe ve korku hâli,
- Panik ataklar,
- Birden ortaya çıkan panik ve korku hâli, kaçınma davranışı,
- Artan kalp atım hızı, terleme, nefes almada zorluk,
- Titreme veya baş dönmesi,
- Mide veya göğüs ağrıları ve mide bulantısı,
- Fobiler ortaya çıkabilmektedir.

Depresyon görülen çocuklarda ise (6);

- Kalıcı, yoğun üzüntü duyguları yaşama,
- Düşük ruh hâli veya ilgi eksikliği,
- Sinirli hissetmek veya sinirli davranmak,
- Değersiz hissetmek,
- Zayıf konsantrasyon,
- Çok az veya çok fazla uyumak,
- İştahta veya kiloda sıra dışı artış veya azalma,
- Karar vermede güçlük yaşama,
- Düşük enerji ve/veya yorgunluk,
- Sosyal geri çekilme gibi özellikler görülebilmektedir.

Çocuğunuzda kaygı bozukluğu ve depresyon durumunun görülmesi söz konusu ise uzman bir psikolog ya da psikiyatristten destek almanız gerekmektedir. Buna ek olarak, “Düşük Benlik Algısı ile Baş Etmek ve Öz Güveni Desteklemek” başlığı altındaki önerileri yerine getirebilirsiniz. Çocukların benlik algılarını ve öz güvenlerini destekleyerek depresyon ve kaygı bozuklukları gibi durumların da önüne geçebilirsiniz.

! DİKKAT

Çocukların benlik algılarını, öz güvenlerini destekleyerek kaygı ve depresyon durumlarının ortaya çıkma olasılığını azaltabilirsiniz.

SORU

Çocuğunuzla ne sıklıkta sohbet ediyor ve sohbet ederken nelere dikkat ediyorsunuz?

Çocukla Olumlu ve Sıcak Bir İletişim Ortamı Yaratmak

Çocuğunuzla olumlu ve sıcak bir iletişim ortamı yaratmanız onun size kendisini rahat ifade etmesini sağlamanız açısından önemlidir. Çocuklarla olumlu iletişim kurmak; onlara dikkat etmek, onların duygularına ve fikirlerine saygı duymak ve iletişim boyunca ses tonuna dikkat etmeyi gerektirir. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki olumlu ilişkiler, bir çocuğun olumlu benlik algısı oluşturmasının önemli bir parçasıdır. Sürekli olarak suçlanan, yargılanan ve eleştirilen bir çocuk, büyüdüğünde de olumsuz bir benlik algısına sahip bir yetişkin olabilir.

Olumlu bir iletişim ortamı yaratmanın en temel yollarından biri çocuğunuzla bol bol sohbet etmenizdir. Çocuğunuz ile bol bol sohbet edin. Sohbet edilen konuyu onun belirlemesine ve sohbeti onun yönlendirmesine izin verin. Sohbet sırasında söylediği şeylere önem verdiğinizizi, onu dikkatlice dinlediğinizi hissettirin. Bunu sohbet süresince dikkatinizi ona vererek, onunla göz teması kurarak, anlattıklarını dikkatlice dinleyerek ve anlattığı konuyu merak ettiğinizi hissettirerek yapabilirsiniz.

Görsel 5 Betimleme: Bir kanepa üzerine yan yana oturmuş sohbet eden bir baba ve oğlu

Olumlu ve sıcak bir iletişim ortamı için:

- **Çocuğunuzun söylediği şeylere dikkatinizi verin.** Onu dikkatlice izleyin.
- **Sohbet sırasında telefonunuzla oynamaktan ya da televizyona bakmaktan kaçının.** Çocuğunuzla göz teması kurun.
- **Her gün mutlaka çocuğunuzla etkili iletişim kuracağınız, tüm dikkatinizi ona vereceğiniz bir zaman planlayın.**
- **Çocuğunuzun görüşlerine ve önerilerine değer verdiğinizizi hissettirin.** Bunları ifade etmesi için onu cesaretlendirin.
- **Sohbet ve etkileşimler sırasında onu eleştirmekten, suçlamaktan ya da yargılamaktan kaçının.**
- **Çocuğunuzun sizden farklı düşündüğü durumlarda bunu rahatlıkla ifade etmesi için olanak yaratın, kendi görüşlerini savunması için onu cesaretlendirin.**
- **Sohbet sırasında çocuğunuzun söylediklerini özetleyerek ya da söyledikleri üzerine ayrıntı soruları sorarak dikkatinizin onda olduğunu, onu dinlediğinizi belli edin.**
- **Sohbet sırasında çocuğunuzun konuyu sürekli yönlendirmeye çalışmayın.** Sohbeti çocuğunuzun yönlendirmesine izin verin.
- **Çocuğunuza sürekli öğüt vermekten ya da sürekli onu eleştirmekten kaçının.**
- **Çocuğunuzun size anlattığı konu size saçma gelebilir.** Örneğin çocuğunuz oynadığı bir oyunu en ince ayrıntısına kadar anlatıyor olabilir. Bunun, ona ayırdığınız bir zaman dilimi olduğunu unutmayın ve çocuğunuz sözünü tamamlayana kadar onu dinleyin.
- **Sohbet sırasında çocuğunuzun sözünü kesmekten kaçının.**
- **Günlük olarak çocuğunuzla birlikte bir şeyler yapacağınız (oyun oynamak, yapboz yapmak, yemek yapmak, parka gitmek vb.) bir vakit ayırın.** Bu vakit içinde çocuğunuzla birlikte sizin ve onun eğleneceği etkinlikler gerçekleştirin.
- **Çocuğunuzla ilgili alacağınız kararlarda, onu da ilgilendiren durumlarda onun da görüşünü ve seçimlerini sorun.** Onun tercihlerine de değer verdiğinizizi, dikkate aldığınızı hissettirin. Örneğin tatil planlamanızda, gezi planlamalarınızda ya da birlikte yapacağınız bir etkinliği planlarken çocuğunuzun görüşlerini de alın.
- **Çocuğunuzla sohbetleriniz, oyunlarınız ve etkinlikleriniz sırasında sürekli onu yönlendirmeye çalışmaktan ve sürekli yönerge vermekten kaçının.**

ÖRNEK DURUM

Rena, okulda arkadaşları tarafından sevilmediğini düşünüyordu. Derslerde yanlış yanıt vermekten çok korktuğu için genelde söz almıyordu. Öğretmen ona soru soracak diye sürekli kaygılanıyordu. Evde ise annesi ve babası yemek yedikten sonra televizyon izliyorlar, hep meşgul oluyorlardı. Bazen babası ile konuşmaya çalışıyordu ama babası genellikle ona kısa cevaplar veriyor ve konuşurken sürekli telefona bakıyordu. Bir gün rehber öğretmen Rena ile toplantı yaptı. Rena, rehber öğretmeni ile çok rahat konuşulduğunu fark etti ve yaşadığı kaygıları ona anlattı. Rehber öğretmen de Rena'yı dikkatlice dinledi. Rena söylediklerinin önemli olduğunu hissettiği için çok mutlu olmuştu. Rehber öğretmen bu durumu sınıf öğretmeni ve aile ile önce ayrı ayrı, ardından birlikte toplantılar yaparak konuştu. Rena'nın anne ve babası Rena okuldan çıktıktan sonra bir saatlerini ona ayırmaya karar verdiler. Akşamları Rena ile onun istediği konularda sohbet etmeye ve bu sırada sadece onunla ilgilenmeye dikkat ettiler. Sınıf öğretmeni ise Rena'ya başarabileceği zorlukta sorular sorup olumlu geri bildirim vermeye dikkat etmeye başladı. Ek olarak Rena'ya zorlandığı konularda bireysel destek vermeye ve ev ödevi vermeye başladı. Rena artık ailesi ile duyguları üzerine sohbet edebiliyor, okulla ilgili kaygılarını paylaşıyordu. Sınıfta da kaygılarının azaldığını hissetmeye başlamıştı.

Çocuğunuzun Öğrenmeye Yönelik Motivasyonunu Artırmak

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar bazen okulda yaşadıkları akademik güçlüklerden kaynaklı öğrenmeye ve çalışmaya yönelik motivasyonlarını kaybedebilirler. Çocukların öğrenmeye yönelik motivasyonlarını artırmak için:

- **Çocuğunuzla onun ulaşabileceği ve yapabileceği etkinlikler üzerinde çalışın.** Böylece başarı ve yetkinlik duygularının oluşmasına yardımcı olursunuz (2). Örneğin öykü yazma ödevi varsa ve henüz cümle yazma aşamasındaysa bir karikatür kitabı hazırlama çalışması yapın. Tamamladıktan sonra da karikatür kitabı üzerine sohbet edin.
- **Çocuğunuzun güçlü yönlerini ve sevdiği alanlardaki yeterliliğini geliştirmesini sağlayın.** Çocuğunuzun bir alanda başarılı ve yetenekli hissetmesi, diğer alanlarda da daha sıkı çalışması için ona ilham verebilir.
- **Çocuğunuzla zorluklara karşı yılmadan çalışmak konusu üzerine sohbet edin.** Tarihtebunu yapan insanlardan örnekler verin ve bu insanların tüm zorluklara rağmen neden/nasil yılmadan çalıştıkları üzerine fikir alışverişinde bulunun. Sizin de zorluklarla karşılaştığınız ve vazgeçmediğiniz zamanlarda neler yaptığınızı anlatın. Bazen işlerin

planlandığı gibi olmayabileceği, bu durumlarda bile çalışmaya devam etmenin ne anlama geldiğini üzerine onunla sohbet edin.

- **Çocuğunuz çok çalıştığı hâlde amacına ulaşamadığında ilerlemek için farklı neler yapılabileceği üzerine onunla sohbet edin.**
- **Çocuğunuzun kendi kendine küçük hedefler koymasını sağlayın.** Bunu yaparken ona model olabilirsiniz (2). Ardından bu hedef için çalışmasını sağlayın ve hedefine ulaştığında onu tebrik edin.
- **Çocuğunuza zor ve karmaşık görevleri ve ödevleri küçük basamaklara ayırma konusunda model olun.** Örneğin öğretmen ödev olarak 6 sayfa test vermişse sesli düşünerek, (ve ona model olarak) önce üç sayfayı yapıp, ardından akşam kalan üç sayfayı yapabiliriz diyerek model olun. Sonrasında kendisinin diğer ödevler için benzer süreçleri tekrarlamasını destekleyin.
- **Çocuğunuzun ödevlerini yapması, kitap okuması için gün içinde belirli saat dilimleri belirleyin.** Bu saat dilimlerinde ders yapılacağını ya da kitap okunacağını ifade edin ve bu saatlere uymaya özen gösterin.
- **Çocuğunuzun okuyacağı kitapları kendisinin seçmesine olanak tanıyın.** Bu, onun kitap okumaya olan motivasyonunu artıracaktır.

SORU

Çocuğunuzun sosyal becerilerini desteklemek için neler yapıyorsunuz?

Çocuğun Sosyal Becerilerini ve Arkadaşlık İlişkilerini Desteklemek

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar bazı durumlarda akranları ile iletişim kurmakta ve onlarla arkadaşlık ilişkilerini sürdürmekte zorlanabilirler. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar, sosyal çevrelerini daha az gözlemleyebilirler, başkalarının sosyal davranışlarını bazen yanlış yorumlayabilirler ve sosyal deneyimlerden veya sosyal "ipuçlarından" akranları kadar kolay öğrenemeyebilirler (3). Bu nedenle öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal becerilerinin ve arkadaşlık ilişkilerinin de desteklenmesi gerekebilir. Bu amaçla:

- **Çocuğunuza diğer bireylerin çocukların söylediklerini, beden dilini, kültüre özgü davranışlarını, ses tonu, vurgu ve göz temasını anlama becerileri için model olun.**

- **Çocuğunuzun hayatında ortaya çıkan öğretme fırsatlarını değerlendirin.** Örneğin çocuğunuzu sinemaya götürdüğünüzde, sırada bekleme, filmler üzerine soru sorma gibi beceriler için ona rehberlik edin. Ya da oyun parkında bir akranı ile oyun başlatması için ona rehberlik edin. Çocuğunuzun başarılı etkileşimleri için geri bildirim sağlayın. Çocuğunuzun öğrendiği sosyal becerileri farklı ortamlarda da kullanmasını sağlayın. Örneğin parkta sırada beklemesini öğretip sinemada da bu beceriyi kullanmasını sağlayabilirsiniz.
- **Sosyal beceriler ve iletişim davranışları için çocuğunuza model olun.** Çocuğunuz birçok beceriyi sizleri gözlemleyerek öğrenir. Sosyal ilişkilerinizde ve iletişimlerinize doğru rol model olmanız önemlidir.
- **Çocuğunuzu sık sık akranlarının bulunduğu ortamlara götürün ve bu ortamlarda akranları ile oynaması için onu cesaretlendirin.**
- **Çocuğunuz akranları ile iletişim kurmakta ya da oyun oynamakta zorlanırsa onu eleştirmek yerine onunla empati kurarak konuşun.** Bu sorunun nasıl çözüleceğine yönelik çocuğunuzla konuşarak çözümler üretmesini sağlayın.

Neler Öğrendik?

Öğrenme güçlüğü olan çocukların okulda yaşadıkları akademik zorluklar onların düşük benlik algısı ve öz güven geliştirmelerine neden olabilir. Bunun yanı sıra sosyal ipuçlarını okumada da güçlükler yaşamaları nedeni ile arkadaşlık ilişkileri geliştirmekte zorluklar yaşayabilirler. Tüm bunlardan dolayı, öğrenme güçlüğü olan çocukların öz güvenini desteklemek için onlara farkında olmadan gönderdiğimiz mesajları kontrol etmemiz, sürekli eleştirmekten kaçınmamız, onun bizim için özel olduğunu ve kabul gördüğünü hissettirmemiz önemlidir. Bunun yanı sıra çocuğumuzun performansına göre yapılabilir amaçlar belirlememiz ve bunları başardığında olumlu geri bildirim vermemiz gereklidir. Çocuğumuzla etkili iletişim kurmamız, sadece onunla geçireceğimiz özel zamanlar oluşturmamız, çocuğumuzla etkili ve verimli zaman geçirmemiz onun değerli olduğunu hissetmesine katkı sağlayacaktır. Bazı öğrenme güçlüğü olan çocuklar sosyal becerilerde de sınırlılıklar yaşayabilirler. Bu sosyal becerilerin model olunarak doğrudan öğretilmesi ile sözü edilen sınırlılıkların üstesinden gelinebilir.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Child Mind Institute (2022). Supporting the emotional needs of kids with learning disabilities. <https://childmind.org/article/supporting-the-emotional-needs-of-kids-with-disabilities/>
2. AUSPELD (2018). Understanding learning difficulties: A guide for parents (Revised ed.). Western Australia: DSF Literacy Services.
3. LD Resources (2022). The impact of learning disabilities on social skills. <https://www.ldrfa.org/impact-of-learning-disabilities-on-social-skills/#:~:text=are%20learning%20disabilities%20that%20affect,better%20interpersonal%20relationships%20with%20others.>
4. Lyness, D. (2022). Your child's self esteem. <https://kidshealth.org/en/parents/self-esteem.html>.
5. Sahoo, M. K., Biswas, H., & Padhy, S. K. (2015). Psychological comorbidity in children with specific learning disorders. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 4(1), 21-25.
6. Harkavy-Friedman, J. (2022). Anxiety, depression, & LD. <https://www.smartkidswithld.org/getting-help/emotions-behaviors/anxiety-depression-ld/>

BÖLÜM 6

Doç. Dr. Meral Çilem Ökcün Akçamuş

**BAĞIMSIZ ÇALIŞMA
BECERİLERİNİN
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Sevgili Aileler, bu bölümün sonunda; öğrenme güçlüğü olan çocuklarının bağımsız çalışma becerilerini destekleyebilecek, onların organize olma ve çalışma yeterliliklerini, not alma becerilerini desteklemek için çalışmalar ve düzenlemeler yapabileceklerdir. Bunun yanı sıra çocuklarının öz düzenleme yeterliliklerini desteklemek için neler yapılabileceğini açıklayabileceklerdir.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

1. Çocuklarda bağımsız çalışma becerilerini desteklemek için düzenlemeler yapar.
2. Çocuklarda organize olma becerilerini desteklemek için düzenlemeler yapar.
3. Çocuklarda not alma becerilerini destekler.
4. Çocukların öz düzenleme yeterliliklerini desteklemek için neler yapılabileceğini açıklar.

İçerik

1. Bağımsız Çalışma Becerilerini Desteklemek
2. Organize Olma ve Çalışma Becerilerini Desteklemek
3. Not Alma Becerilerini Desteklemek
4. Öz Düzenleme Yeterliliğini Desteklemek
5. Neler Öğrendik?

Açıklamalar

Kitabımızın bu bölümünde, öncelikle öğrenme güçlüğü olan çocuklarda bağımsız yaşam becerilerinin önemi ve bu becerilerin nasıl desteklenebileceği konusu ele alınmıştır. Ardından çocukların organize olma ve çalışma becerilerinin nasıl destekleneceği konusu ele alınmıştır. Sonrasında not alma becerilerinin öğretimi ve öz düzenleme yeterliliğinin nasıl desteklenebileceği konuları açıklanmış ve bu konularda birtakım öneriler sunulmuştur.

Bağımsız çalışma becerilerinin geliştirilmesi, öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin hem bütünleştirme ortamlarında sunulan eğitimden yeterince yararlanması hem de akademik başarısı için önemlidir. Nitekim öğrenme güçlüğü olan birçok öğrenci, bir dizi bağımsız çalışma becerisi kazanmalarının ardından kendilerini daha güçlü ve başarılı hissettiklerini bildirmektedir. Hem öğrenme güçlüğü olan hem

de herhangi bir güçlük yaşamayan birçok çocuk, yetersiz oldukları için değil, yeterli çalışma becerilerine sahip olmadıkları için okulda hayal kırıklığı ve başarısızlık yaşayabilmektedirler. İyi çalışma alışkanlıkları; okuldaki akademik başarının artması, öz yeterlilik duygularının gelişmesi, okula ve öğrenmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirmek açısından çocukların okulda ve günlük yaşamda ne kadar başarılı olduklarını kontrol edebileceklerini anlamalarına yardımcı olmak açısından oldukça önemlidir (1). İlkokul döneminde kazandırılan bağımsız ve iyi çalışma alışkanlıkları, çocukların yetişkin olduğu dönemde sergiledikleri başarılı çalışma alışkanlıklarının da temelini oluşturur. Dolayısıyla öğrenme güçlüğü olan çocuklara bağımız çalışma becerilerinin kazandırılması önemlidir.

! DİKKAT

Birçok çocuk, yetersiz oldukları için değil yeterli çalışma becerilerine sahip olmadıkları için okulda hayal kırıklığı ve başarısızlık yaşayabilmektedirler.

SORU

Çocuğunuzun çalışma alışkanlıklarını biliyor musunuz?

Görsel 1 Betimleme: Defter ve kalemlerin olduğu bir masada çenesini ellerinin üzerine dayamış, düşünceli bir şekilde karşıya bakan erkek çocuğu ve yanında kızgın yüz ifadesiyle işaret parmağını çocuğa doğru uzatmış bir kadın

Bağımsız Çalışma Becerilerini Desteklemek

Çocuğunuzun bağımsız çalışma becerilerini desteklemek için öncelikle çalışma alışkanlıklarını ve hangi becerilere gereksinim duyduğunu belirlemeniz gerekmektedir. Çocuğunuzun gereksinimlerini belirledikten sonra çocuğunuzun gereksinim duyduğu çalışma becerilerini öğretebilirsiniz. Bu bölüm kapsamında çocuğunuzun bağımsız çalışma becerilerini desteklemekte kullanabileceğiniz stratejiler ele alınmıştır.

! DİKKAT

Bağımsız çalışma becerilerini desteklemeye başlamadan önce çocukların çalışma alışkanlıkları gözlemlenmeli ve gereksinimleri bu gözlemlere göre belirlenmelidir.

Öğrenme güçlüğü olan çocuğunuzun bağımsız çalışma alışkanlıklarını desteklemek için genel olarak aşağıdaki stratejileri kullanabilirsiniz:

- **Çocuğunuzun ödev yaparken ve çalışırken kendi kendini değerlendirmesi ve izlemesi için olanak sağlayın.** Bu becerilerde sınırlılıkları varsa ona model olarak yaptığı çalışmaları değerlendirmeyi, kendi gelişimini kaydetmeyi ve izlemeyi öğretin.
- **Çocuğunuz ödev yaparken onu bağımsız öğrenmeye ve çalışmaya yönlendirecek sorular sorun.** Özellikle ödev yapma çalışmaları sırasında sürekli açıklayarak soruları yanıtlamaktan kaçının. Sorunun nasıl çözüldüğüne yönelik model olduktan sonra açık uçlu sorular sorarak ve ipuçları vererek onun bağımsız olarak yanıtlamasını sağlamaya çalışın.
- **Ev içinde çalışma ve düzen alışkanlıklarının desteklenmesi için bu davranışlara model olun.** Çalışma alanının düzeninin sağlanması, düzenli çalışma alışkanlıklarının sergilenmesi konusunda çocuğunuza model olun.
- **Çocuğunuzla onun öğrenme deneyimleri üzerine konuşun.** En çok hangi ders anlatım tipini sevdiğini, bunun nedenlerini, hangi öğrenme yollarını kullandığını öğrenmeye çalışın. Böylece kendi öğrenme yolları ve deneyimleri üzerine daha fazla farkındalık geliştirmesine, kendi öğrenme yollarını bulmasına yardımcı olabilirsiniz.
- **Çocuğunuza, evde yaptığı projelerle/ödevlerle ilgili doğru zamanda ve miktarda geri bildirim sağlamaya özen gösterin.** Sınıf çalışması ve ev ödevi hakkında geri bildirim sağlayın. Geri bildirimler, çocukların yaptıkları doğrular ve hatalardan öğrenme-

leri için oldukça önemlidir (2). Bununla birlikte geri bildirim etkili olabilmesi için çalışmanın tamamlanmasını izleyen en kısa sürede verilmesi önemlidir. Örneğin matematik dersinde problem çözme çalışan bir öğrenciye problemi çözdükten kısa bir süre sonra geri bildirim vermek; neyi, nasıl yaptığını hatırladığı için daha etkili olacaktır. Geri bildirim verirken sürekli eleştiri yapmaktan kaçının ve doğruları için de onu tebrik etmeyi unutmayın. Geri bildirimleri sadece doğru ve yanlış yanıtları için değil, çalıştığı süre ve harcadığı çaba için de verin. Çocuğun çalışma süresini ve çabalarını değerlendirip, ödüllendirerek bu davranışlarını pekiştirebilirsiniz.

- **İş birliğini teşvik edin.** Çocuğunuza sınıf arkadaşları ile küçük gruplar hâlinde çalışmalarını için zaman ve olanaklar sağlayın. Başkaları ile çalışma zamanlarında çocuğunuzun sorumluluk alması ve bunu yerine getirmesi için cesaretlendirin ve gerekiyorsa destek sağlayın. Bu süreçte akranlarından öğrenmesi için de onu cesaretlendirebilirsiniz.

! DİKKAT

Çocuğunuza geri bildirim sadece doğru ve yanlış yanıtları için değil, çalıştığı süre ve harcadığı çaba için de verin. Çocuğun çalışma süresini ve çabalarını değerlendirip, ödüllendirerek bu davranışlarını pekiştirebilirsiniz.

Görsel 2 Betimleme: Bir masanın etrafında yan yana dizilmiş önündeki kitapları inceleyen 4 çocuk

- **Çocuğunuza öğrenme süreçlerinde seçenekler sunun ve kendi hedeflerini belirlemesine yardımcı olun.** Bu ne öğrendiği ve ne öğrenmek istediği üzerinde düşünmesi için ona bir olanak sağlar (2). Aynı zamanda bu çalışma, çocuğunuzun ne öğrenmek istediğinin ve gereksinimlerinin farkında olmasına, kendi hedeflerini belirleme ve bunlara yönelik çalışma yapmasına katkılar sağlayacaktır.
- **Çocuğunuza ev içinde basit sorumluluklar verin ve bu sorumlulukları yerine getirmesi için onu destekleyin.** Bu konuda kendini izlemesi için çizelgeler oluşturmayı ve kendini takip etmeyi öğretebilirsiniz.

Organize Olma ve Çalışma Becerilerini Desteklemek

İyi organizasyon becerileri geliştirmek, okulda ve hayatta başarı için önemli bir bileşendir. Bazı insanlar doğası gereği diğerlerinden daha organize olsa da bazı çocuklar nasıl yapılacağını bilmediği için organize olmakta güçlükler yaşayabilir. Bununla birlikte, tüm çocukların daha iyi organize olmasına yardımcı olmak için rutinler ve sistemler oluşturulabilir.

SORU

Çocuğunuzun ödev yaparken daha iyi organize olması için neler yapıyorsunuz?

Çocukların organize olma becerilerini desteklemek için:

- **Çocuğunuzun ev ödevlerini yapma konusunda organize olmasına yardımcı olun (1).** Bunun için ev ödevini yapmaya başlamadan önce, yapılacakları sırayla numaralandırma konusunda çocuğunuzu destekleyebilirsiniz.
- **Çocuğunuza kontrol listelerini kullanmayı öğretin (1).** Kontrol listelerini; ödevleri, ev işlerini listelemek ve çocukların bir proje ödevine başlamadan önce uygun materyalleri hazırlamalarını hatırlatmak için kullanabilirsiniz. Kontrol listelerini ödevlerin takibi için de kullanabilirsiniz. Örneğin çocuğunuza ödevleri liste olarak yazabileceği küçük bir defter alın. Bu deftere ödevleri bir liste olarak nasıl yazacağını öğretin ve evde çalışırken tamamlanan ödev için listedeki görevin yanına bir artı koymasını ya da ödevin üstünü çizmesini öğretin. Tamamlanan ödevleri listeden silmek onun da bir başarı duygusu hissetmesini sağlayacaktır. Bu liste oluşturulurken çocuğunuz için çok uzun veya zor olmayan bir ödevle listenin başlaması, ancak en uzun veya en zor ödevlerin de en sona bırakılmaması konusunda çocuğunuzu yönlendirin.

- **Çocuğunuz ödevler gibi karmaşık beceriler için kontrol listeleri oluşturmakta güçlük yaşıyorsa başlangıçta basit yapılacaklar listeleri ile başlayabilirsiniz.** Bu kapsamda başlangıçta alışveriş listelerini birlikte oluşturup, market alışverişini birlikte yaparak onun oradan takip etmesini sağlayın. Ardından ev rutinleri için bir yapılacaklar listesi oluşturup ona model olarak bu listeyi gerçekleştirin. Ardından çocuğunuzun da kendisi için bir yapılacaklar listesi oluşturması için ona yardımcı olun. Bu liste için bir kontrol listesi hazırlayabilir ve çocuğunuzun tamamladığı her görev için listeye işaretleme yapmasını sağlayabilirsiniz. Böylece çocuğunuzun hem siz hatırlatma yapmadan sorumluluklarını yerine getirmesini hem de kendisini izlemesini sağlamış olursunuz.
- **Çocuğunuzun listelenmiş işleri takip becerilerini kazanmasını sağlamak için birlikte yemek yapma gibi etkinlikler yapabilirsiniz.** Bu amaçla yemeğin tarifini ve yapılma aşamalarını görsellerle listeli biçimde masada bulundurun ve birlikte her yaptığınız aşamayı işaretleyerek yiyecek hazırlayın. Ardından basit yiyecekler için (sandviç, pizza vb.) kendisinin de bu aşamaları takip ederek, tek başına yemek yapmasını sağlayıp gerekli yerlerde (ocak ve ateş gerektiren durumlar) ona yardımcı olun.
- **Çocuğunuza karmaşık ve zor gelen ödevleri/görevleri küçük basamaklara bölerek çocuğunuzun destekleyin.** Bunun için verilen ödevler üzerine onunla konuşun, nasıl küçük basamaklara bölünebileceği üzerine ona model olun ve onun da kendi ödevleri için küçük basamaklara bölerek planlama yapmasını destekleyin. Örneğin 40 sayfalık bir okuma ödevini onar sayfalık parçalara bölmelerini sağlayabilirsiniz. Bu aşamada bölüdüğü sayfa numaralarını not alması ve her bir bölünmüş kısmı tamamladığında yanına artı koyması ya da üstünü çizmesi onun kendi çalışmalarını takip etme becerilerini de destekleyecektir.
- **Çocuğunuzun çalışma alanının belirlenmiş olmasına dikkat edin (3).** Çocuklar; her akşam ders materyallerinin hazır olduğu, ışıklandırma ve ses miktarının çalışma için uygun olduğu aynı mekânda çalışmalıdır. Bu alanda dikkat dağıtıcı uyanların miktarının az olmasına dikkat edilmelidir. Bazı durumlarda özellikle küçük çocuklar için bu mekânda ebeveynler de çocuklarının yakınında olarak çocuğunuzun bağımsız çalışma alışkanlıklarını destekleyebilirler.
- **Çocuğunuzun çalışma zamanının belli olmasına dikkat edin (3).** Çocuklar her gün belirli bir zamanın ders çalışmak ve ödev yapmak için ayrıldığını bilmelidir. Çoğu çocuk öncelikle dinlenmek isteyeceğinden ödev yapma zamanı genellikle okuldan hemen sonra olmamalıdır. Çalışma zamanını belirlerken karar alma sürecine çocuğunuzun da dâhil etmelisiniz. Bu ayrılan zaman, çocuğunuzun ödevi olmasa bile, o gün okulda yapılanları gözden geçirmek, kitap okumak veya yaklaşan bir proje üzerinde çalışmak için kullanılmalıdır (4).

- **Çocuğunuzun düzenli çalışma klasörleri tutmasını sağlayın.** Çocuğunuzun yaptığı, tamamladığı çalışma kâğıtlarını bir klasör veya defterde düzenli biçimde tutmasına ve bunları takip etmesine yardımcı olun. Bu klasörleri oluştururken çalışma kâğıtlarını ayırmak için ayırıcılar kullanılmasını öğretin. Bu düzen tamamlanan ödevleri saklamak için de olanak sağlar (5, 7).
- **Çocuğunuzu haftalık düzen kontrolü ve temizlik için yönlendirin.** Bu aşamada çocuğu haftalık olarak okul çantasını, defterlerini ve varsa çalışma klasörlerini gözden geçirmesi, gerekli ve gereksiz materyalleri ayırması için yönlendirin. Hafta içinde yapılan ve kullanılmayacak olan testleri ve çalışma kâğıtlarını evde ayrı bir dosyada saklamasını sağlayın (5, 7).
- **Çocuğunuzla birlikte bir ev programı oluşturun.** Düzenli bir akşam yemeği zamanı, düzenli bir yatma zamanı, düzenli bir çalışma/okuma zamanı belirlemeye ve buna bağlı kalmaya çalışın. Bu, çocuğunuzun evdeyken kendi sorumluluklarını bağımsız yapma ya da ödevlerine siz hatırlatma yapmadan başlama konusunda ona yardımcı olacaktır (6, 7). Her gün aynı saatte uyuyan çocuklar, okula dinlenmiş olarak giderler. Gün içinde televizyon izleme ve bilgisayar oynamayı da belirli sürelerle sınırlayın.
- **Aylık ya da haftalık yapılacak etkinlikleri içeren bir takvim tutun.** Bu etkinlik takviminin sizin çocuğa verdiğiniz sözleri, ders dışı etkinlikler için yapılan planlamaları, önemli olay ve günleri listelemesine ve bir duvar boyutunda olmasına dikkat edin. Çocuğunuzun büyük sınavlarının olduğu veya proje teslimi için belirlenen tarihleri bu büyük takvime işaretlemesini sağlayın (6, 7).
- **Çocuğunuzun bir sonraki gün için hazırlık yapmasına yardımcı olun.** Çocuğunuz yatmadan önce okul ödevlerini ve kitapları okul çantasına koymalıdır. Giyeceği giysileri ve kalemlik, cüzdan gibi materyallerini kontrol ederek hazırlamalıdır. Bu hazırlık hem sabah karışıklığını azaltacak ve çocuğunuzun bir sonraki gün için planlama yapmasını sağlayacaktır (6, 7).

! DİKKAT

Çocuğunuza organize olma becerilerini geliştirmek için destek olun. Önce ona model olarak organize olma becerilerini öğretin ardından onun yapmasını sağlayarak bağımsızlaşmasını sağlayın.

SORU

Çocuğunuzun okulda nasıl not aldığını biliyor musunuz?

Not Alma Becerilerini Desteklemek

Not alma becerileri, öğrencilerin bir dersten veya okuma ödevinden bilgileri alma ve bunları kaydetmesi sürecidir. Öğrencilerin not alabilmesi için derste aktif birer dinleyici olmaları gerekmektedir. Ancak not alma, öğrenme gücünü çeken birçok öğrenci için çok zor bir işidir. Çünkü not alma; dinleme, anlama, sıralama, yazma ve heceleme becerilerinin tümünün entegrasyonunu gerektirir. Aynı zamanda not alırken öğrencilerin her şeyi yazmaması sadece önemli bilgileri yazması gerekir ki bu durum çocuğun bunları ayırt etme yeterliliğinin gelişmiş olmasını gerektirir (7). Tüm bunlardan dolayı öğrenme gücünü olan çocuklar not almaları gerektiğinde bunalmış hissedebilirler ve bazı durumlarda not almaktan kaçınabilirler.

Görsel 3 Betimleme: Üzerinde kalemler, kalemlik, gözlük ve raflar olan bir masada elinde kalemi, önünde defteri ile karşısındaki açık bilgisayar ekranına bakan arkası dönük bir çocuk. Ekranda, ekrana doğru gülümseyerek elinde tahta kalemiyle yazı yazmak için bekleyen öğretmen

Çocuğunuzun not alma becerilerini desteklemek için:

- **Çocuğunuza not almanın ve kullanmanın önemli olduğunu tutarlı bir biçimde vurgulayın.** Birçok çocuk, en kısa sürede en az miktarda okul ödevi yazma çalışması yapmak ister. Bir dersi veya okuma ödevini anladıkları sürece, belleklerinin yeterli olduğuna ve not almanın gerekli olmadığına yönelik bir inanç geliştirirler. Artan sınıf sorumlulukları, görevleri ve öğrenilen konuların karmaşıklığının artması ile birlikte bu strateji genellikle başarısız olur.
- **Not alma becerilerini çalışmaya öncelikle yazılı kaynaklarla başlayın.** Öğrencilerin not alma becerilerini yazılı kaynaklardan öğrenmeleri daha kolaydır, çünkü ders notlarını alırken zaman baskısı olmadan okudukları bilgilerin üzerinden birkaç kez geçebilirler. Bu nedenle not alma becerilerini desteklerken öncelikle yazılı kaynaklarla başlayabilirsiniz (7).
- **Çocuğunuzla okuduğu kaynaklardaki cümleleri düzenleyerek yeniden ifade etme ve bu ifadeleri yazma etkinlikleri yapın.** Bu, çocuğunuzun dinlediği ve okuduğu ifadeleri kendi sözcükleri ile ifade etmesine ve özetleyerek önemli kısımlarını seçmesine yardımcı olacaktır. Bu çalışmaya önce cümle düzeyinde başlayıp ardından paragraf düzeyinde alıştırmalarla devam edebilirsiniz.
- **Çocuğunuzun dinlediği ve okuduğu bir metinde ana fikri ve önemli konuları belirlemesi için desteklemeye çalışın.** Çünkü çocuğunuz ana fikirleri ve önemli konuları nasıl belirleyeceğini öğrendiğinde önemli ayrıntıları içeren notlar almayı öğrenebilir. (7)
- **Çocuğunuzun iki sütunlu not alma yöntemini kullanarak not alması konusunda cesaretlendirin.** Bu kapsamda not defterinin sayfasına sayfanın üçte biri solda ve üçte ikisi sağda olacak şekilde bir çizgi çizin. Her paragrafın ana fikrini sol tarafa yazması, ayrıntıları sayfanın sağ tarafında listelemesi konusunda ona model olun. İki sütunlu not alma yöntemi, bilgileri görsel olarak ana fikirlere ve ayrıntılara ayırır. Detayları ana fikirlerin sağına yerleştirerek çocuğun hangi detayların hangi ana fikirleri desteklediğini kolaylıkla görebilmesine yardımcı olur. İki sütunlu not alma yöntemi aynı zamanda çocuğun bir sınava hazırlanmak için kendi notlarını kullanmasını da kolaylaştırır (7).
- **Çocuğunuza etkili bir biçimde not alması için mümkün olduğunca az sözcük kullanması ve gerekli durumlarda kısaltmalar kullanması gerektiğini açıklayın.** Kullandığı kısaltmaları daha sonra anlayabileceği biçimde seçmesi gerektiğini de vurgulayın.
- **Çocuğunuza kısaltma yapma becerileri kazandırın.** Eğitimciler ve ebeveynler, çoğu öğrencinin yaygın kısaltmaları nasıl kullanacaklarını bildiğini varsayarken birçok öğrenci bu becerilere sahip değildir. Kısaltma becerilerini öğretmek için çocuğunuzla birlikte

yazarken veya konuşurken çocuğunuza belirli kelimelerin nasıl kısaltılacağını sorabilir ve gösterebilirsiniz. Bu kısaltmaların tutarlı olmasına dikkat etmelisiniz (7).

- **Bazı çocuklar defter kullanırken ve not alırken sayfaları atlama ve düzensiz kullanma eğilimi gösterebilirler.** Çocuğunuzun sayfaları düzenli ve sıralı kullanması için sayfaların altlarına sıra numarası verin. Çocuğunuzun defteri kullanırken bu sayfa numarasına dikkat etmesi gerektiğini açıklayın.
- **Çocuğunuza ders notları, ödevler ve önemli tarihler için not almasının farklı şeyler olduğunu açıklayın.** Ders notu alırken özetlemesi, önemli fikirleri ve önemli konuları yazması gerekirken, ödevler ve önemli tarihleri not alırken ise tarihe ve etkinliğe dikkat etmesi gerektiğini açıklayın. Önemli tarihleri ve ödevleri not alması için ayrı bir defter kullanmasını sağlayın. Önemli tarihler ve ödevler için not almaya model olun, onun da alıştırmalar yapmasını sağlayın.
- **Çocuğunuzun, not alırken ve çalışırken görsel belirteçler kullanmaya yönlendirin.** Örneğin sayfadaki notları düzenlemek için işaretleyiciler ve fosforlu kalemler kullanması yönünde ona model olabilirsiniz. Okuma yaparken bir ana fikrin sonunu ve diğerinin başlangıcını belirtmek için sayfa boyunca yatay çizgiler çizmeyi öğretebilirsiniz. Bir metni okurken ana fikri destekleyen ayrıntıların başına numaralar yazmasını sağlayabilirsiniz. Anahtar sözcükleri, adları, tarihleri ve benzeri önemli bilgileri, altını çizerek ya da fosforlu bir kalemle üzerini boyayarak vurgulamasını sağlayabilirsiniz. Anlaşılmayan ve bir sınıf arkadaşından veya öğretmenden daha fazla bilgi almasını gerektiren notların yanına soru işaretleri eklemesini öğretebilirsiniz (7).

ÖRNEK DURUM

Nimet, ilkokula devam ediyordu. Okulda öğretmenin söylediğini not alırken çok zorlanıyordu. Öğretmenin söylediğine bir türlü yetişemiyordu. Sınıftaki diğer çocukların nasıl not alabildiğini de anlamıyordu. Bu nedenle not almaktan hiç hoşlanmıyordu. Annesine bu sorunu anlattığında annesi ona öğretmenin her söylediğini not almasının gerekli olmadığını, sadece önemli konuları not almasını söyledi ama Nimet, öğretmenin söylediğinin hepsinin önemli olabileceğini düşünüyordu. Annesi Nimet'e hem okuduğu hem de dinlediği konularda bazı ifadelerin önemli olmayabileceğini, önemli olanları da özetleyerek not alması gerektiğini söyledi. Ardından birlikte Nimet'in okuduğu öykülerle ilgili not alma çalışmalarını yaptılar. Önce sadece önemli kısımların altını çizip ardından bunları not defterine geçirdiler. Bu çalışmayı birkaç kez tekrarladıklarında Nimet artık her şeyi yazmaması gerektiğini, sadece önemli bulduğu kısımları yazmanın yeterli olduğunu anlamıştı. Artık daha rahat not alıyordu.

Öz Düzenleme Yeterliliğini Desteklemek

Çocuğunuzun öz düzenleme yeterliliğini desteklemek demek, onun öğrenmeleri üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmasını sağlamak anlamına gelmektedir. Öğretmenler ve ebeveynler, çocukları öğrenmeye yönelik kendi motivasyonlarını ve güçlü ve zayıf yönlerini anlamaları için teşvik etmelidir. Ayrıca çocukların belirli öğrenme stratejilerini kullanma nedenlerini anlamaları için de desteklemek önemlidir. Öz düzenleme becerilerini kazanan çocuklar, öğrendikleri stratejileri farklı görevlerin getirdiği talepleri de karşılayacak şekilde kullanabilirler (8). Çocukların öz düzenleme yeterliliklerini desteklemek için:

- **Çocuğunuzla duyguları anlama ve yönetme becerileri üzerinde çalışın.**
- **Çocuğunuza problem çözme becerilerini kazandırın.**
- **Çocuğunuzu öz düzenleme becerilerini sergilediğinde ve zor bir durumu yönettiğinde övün.** Örneğin "Bu sorunu çözme biçimini çok beğendim." ya da "Sırada beklemen çok güzel." gibi ifadelerle çocuğunuzun davranışını takdir ettiğinizi belirtin.
- **Çocuğunuz için öz düzenleme davranışlarına model olmaya çalışın.** Örneğin "Televizyon izlemek isterdim ama şimdi yemek yapmazsam akşam yiyecek bir şey bulamayabiliriz." gibi ya da "Bunu takvimime işaretleyeyim ki unutmayayım." gibi ifadelerle model olurken ne yaptığınızı da açıklayın.
- **Kendine yönelik hedef belirleme, yansıtma ve dikkatin dağıldığı zamanlarda görevle ilgili davranışları devam ettirme konularında çocuğunuza model olun.** Bu aşamalarda da bir önceki maddedeki gibi ne yaptığınızı mutlaka açıklayın.
- **Öğrenme stratejilerini kullandığında ona pekiştirici ve düzeltici geri bildirimler sağlayın.**
- **Çocuğunuza kendini izlemesi ve değerlendirmesi için kontrol listeleri doldurma ve gelişimi değerlendirme, grafik çizme, grafik okuma gibi becerileri kazandırın.**

Neler Öğrendik?

Öğrenme güçlüğü olan çocuklara bağımsız çalışma becerileri kazandırmak, onların bağımsız öğrenme yeterliliklerini desteklemek açısından önemlidir. Bu nedenle çocukların bağımsız çalışma becerilerinin erken dönemden itibaren desteklenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda organize olma, kendini düzenleme, not alma gibi becerilerin de desteklenmesi gerekmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Nagelsen, S. (2022). Study skills for students with learning disabilities. <https://study.com/academy/lesson/study-skills-for-students-with-learning-disabilities.html>
2. AUSPELD (2018). Understanding learning difficulties: A guide for parents (Revised ed.). Western Australia: DSF Literacy Services.
3. Cook, A. (2022). Homework strategies for students with learning disabilities. <https://study.com/academy/lesson/homework-strategies-for-students-with-learning-disabilities.html> Western.
4. Newhall, P. (2022). Organizational skills for students with learning disabilities: The master filing system for paper. http://www.ldonline.org/article/Organizational_Skills_for_Students_with_Learning_Disabilities%3A_The_Master_Filing_System_for_Paper
5. LD Online (2022). Study skills - A handout for parents. <http://www.ldonline.org/article/590>
6. LD Online (2022). Tips for developing organizational skills in children. <http://www.ldonline.org/article/108/>
7. Sedita, J. (2022). Helping your child with organization and study skills. <http://www.ldonline.org/article/5884/>
8. Foothills Academy (2022). How to support self-regulation difficulties in children. <https://www.foothillsacademy.org/community-services/parent-education/parent-articles/self-regulation-difficulties>

**ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**